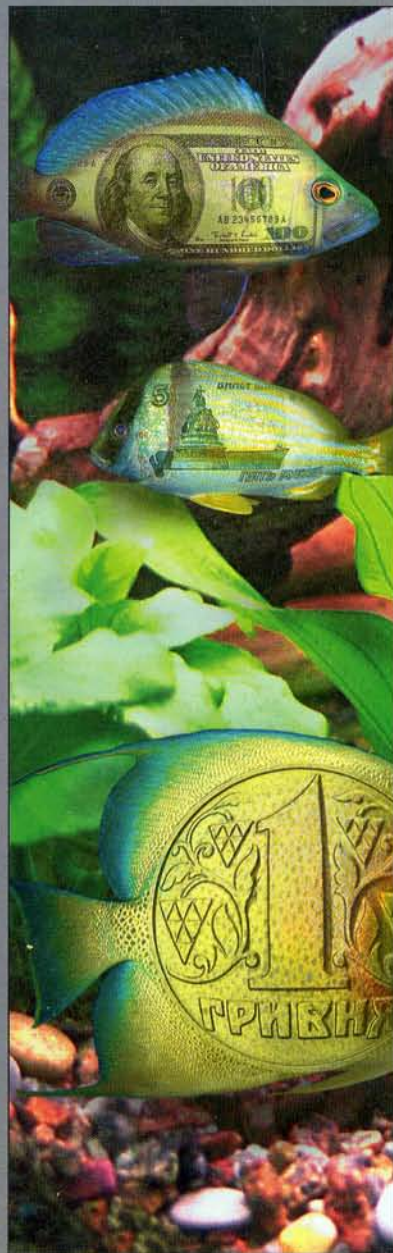

Вісник

2/2001

Національного банку України

Щасливого
плавання,
золота рибко!

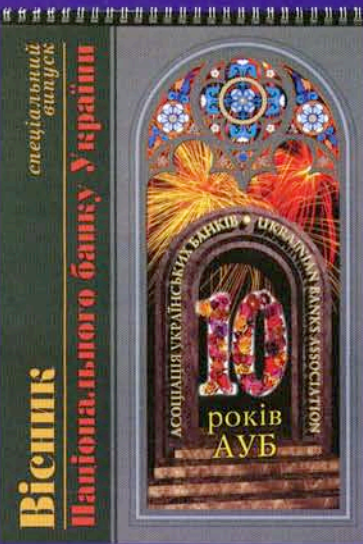

Вісник

НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

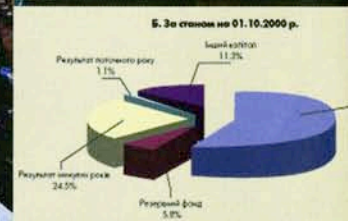
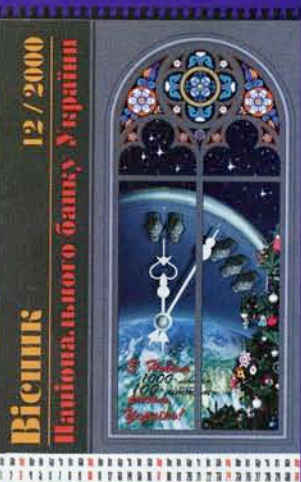
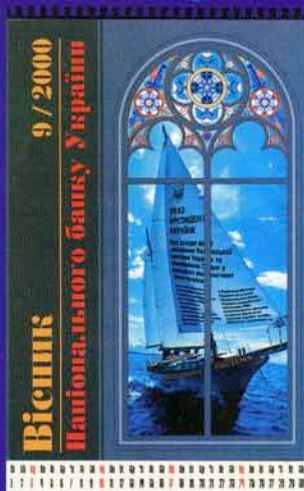
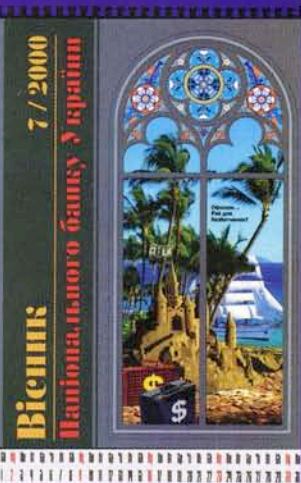
з додатком "Законодавчі
і нормативні акти
з банківської діяльності"

Енциклопедія банківської справи

- Основні монетарні параметри та інструменти грошово-кредитної політики
- Моніторинг діяльності комерційних банків
- Нормативні та законодавчі акти з першоджерела
- Аналітичні огляди фінансових ринків
- Офіційна інформація НБУ про курси валют
- Поради, коментарі, консультації
- Нумізматика і боністика

Передплатний індекс
у Каталозі періодичних
видань України 74132

Редакційна колегія:

СЕНИШ П.М. (голова)
 БОНДАР В.О.
 ВОРОНОВА Л.В.
 ГАЙДАР Є.Т.
 ГЕЄЦЬ В.М.
 ГРЕБЕНІК Н.І.
 ГРУШКО В.І.

ДОМБРОВСЬКИ Марек

ІЛАРІОНОВ А.М.

КАНДИБКА О.М.

КІРЄЄВ О.І.

КРАВЕЦЬ В.М.

КРОТЮК В.Л.

ЛИСИЦЬКИЙ В.І.

МАТВИЄНКО В.П.

МОРОЗ А.М.

ОСАДЕЦЬ С.С.

ПАТРИКАЦ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Є.

САВЛУК М.І.

СТЕПАНЕНКО А.І.

ФЕДОСОВ В.М.

ЧЕРНИК І.П.

ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією

періодичних видань НБУ

Головний редактор

ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора

КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики

та банківського нагляду

Редактор відділу ПАПУША А.В.

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків

та інформаційно-програмного забезпечення

Редактор відділу КОПАНИЦЬ С.О.

Відділ валютного регулювання

та міжнародних банківських зв'язків

Редактор відділу БАКУН О.В.

Відділ економіки, законодавчого

забезпечення та комерційних банків

Редактор відділу В'ЮНСОВСЬКИЙ М.І.

Головний художник КОЗИЦЬКА С.Г.

Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу ФЕСЕНКО Н.М.

Літературний редактор КУХАРЧУК М.В.

Дизайнери

ГОРБАТОВСЬКИЙ В.О., ХОМЕНКО Ф.М.

Коректори

СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.

Оператор ЛИТВИНОВА Н.В.

Фотокореспондент НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.

Черговий редактор

БАКУН О.В.

Четверта сторінка обкладинки:

фото В. ХМАРИ.

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна

тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-39-44

E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України

09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку

Вченою радою Київського національного

економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною

комісією України визнано фаховими

Передплатний індекс "Вісника НБУ"

та додатка "Законодавчі і нормативні акти

з банківської діяльності" 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета

Інженерно-технічним центром НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 8.0. Умовн. фарбовдб. 114.4.

Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у

журналі, посилання на "Вісник Національного

банку України" обов'язкове. Редакція може

публікувати матеріали в порядку обговорення,

не поділяючи думку автора. Відповідальність

за точність викладених фактів несе автор,

а за зміст рекламних матеріалів —

рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2001

Вісник

2 / 2001

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№ 2 (60) ♦ Лютий 2001

Номер підписано до друку редакцією
 періодичних видань НБУ 14.02.2001 р.

ЗМІСТ

БАНКІВСЬКЕ ПРАВО

В.Кротюк, В.Новіков Особливості нового Закону України "Про банки і банківську діяльність"2

МАКРОЕКОНОМІКА

Стан платіжного балансу України за 9 місяців 2000 року.....5

Ю.Василенко Наслідки девальвації для ефективності експорту10

Індекси цін споживчого ринку та цін виробників
 промислової продукції України у 1991—2000 рр.16

Динаміка облікової та ломбардної ставок НБУ у 1992—2000 рр.17

А.Скрипник Прогноз податкових надходжень на 2001 рік
 з урахуванням впливу динаміки грошової маси18

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у грудні 2000 р.22

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

О.Береславська Стабільність гривні — успіх 2000 року23

Офіційний курс гривні щодо євро, долара США, німецької марки
 та російського рубля у 2000 р., встановлений Національним банком України27

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється
 Національним банком України один раз на місяць (за грудень 2000 року).....29

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється
 Національним банком України щоденно (за грудень 2000 року)30

ФОНДОВИЙ РИНОК

С.Кручок Дотримання економічних нормативів як фактор надійності іпотечних банків.....32

Д.Кошовий У пошуках внутрішнього потенціалу33

В.Краснов Український ринок капіталів35

Ринок державних цінних паперів України у грудні 2000 р.38

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Л.Примостка Управління активами і пасивами комерційного банку39

С.Савчук Система управління кредитними ризиками у багатофілійному банку44

С.Осташ Деякі аспекти прибутковості та фінансової стійкості комерційного банку.....47

Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків
 України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію

Національного банку України", внесені за період із 1 грудня 2000 р. по 1 січня 2001 р.50

Банки, включені до Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж у грудні 2000 р.51

Банки, вилучені з Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж у грудні 2000 р.51

Н.Сологуб Правопис назв українських банків.....52

Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2001 р.56

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Т.Мірошниченко Підсумки роботи СЕП у 2000 році57

ПРЕС-СЛУЖБА НБУ ПОВІДОМЛЯЄ

Про порядок формування резерву за операціями із цінними паперами60

Комерційний акціонерний банк "Слов'янський" ліквідовано60

Про визначення платіжності банкнот і монет НБУ61

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Про введення в обіг розмінної монети номіналом 1 копіяка 2000 року випуску62

Про введення в обіг пам'ятних монет "Танці на льоду"62

Анотації.....63

Володимир Кротюк

Заступник Голови Національного банку України, член Правління НБУ.
Кандидат юридичних наук

Віктор Новіков

Заступник начальника управління — начальник відділу вдосконалення банківського законодавства юридичного департаменту Національного банку України

Особливості нового Закону України “Про банки і банківську діяльність”

7 грудня 2000 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про банки і банківську діяльність”¹, 11 січня 2001 року його підписав Президент України. Чому виникла потреба в новому законі?

До його офіційного оприлюднення в січні 2001 року правовою основою банківської діяльності в Україні був Закон “Про банки і банківську діяльність”, прийнятий у 1991 році. На етапі становлення вітчизняної банківської системи він задовольняв потреби перехідного періоду від планової до ринкової економіки, від монобанківської до дворівневої банківської системи, домінуючою складовою якої є недержавні банки, що функціонують на комерційних засадах. Зазначений закон значною мірою вичерпав себе і фактично стримував подальший розвиток банківської системи нашої держави. Про це свідчили численні зміни й доповнення, які були внесені до нього і які тепер знайшли відображення у новому законі.

Пропонуємо вашій увазі нотатки про особливості нового Закону “Про банки і банківську діяльність”.

В основі нового Закону “Про банки і банківську діяльність” (надалі — Закон) — систематизований підхід до створення, діяльності, реорганізації та ліквідації банків з урахуванням положень Закону “Про Національний банк України”, чинного вітчизняного законодавства, міжнародних стандартів і практики регулювання банківської діяльності. Він містить низку нових принципів правового регулювання діяльності банків. Ці принципи в основному стосуються організаційно-правових засад, порядку ліцензування діяльності банків, банківської таєм-

ниці, запобігання легалізації грошей, набутих злочинним шляхом, регулювання і нагляду за діяльністю банків та застосування до них відповідних заходів впливу.

Закон має сприяти стабільному розвитку вітчизняної банківської системи, створенню належного конкурентного середовища, забезпеченню захисту інтересів вкладників і кредиторів банків, зниженню комерційних ризиків у банківській діяльності, поліпшенню інвестиційного клімату в Україні, створенню сприятливих умов для розвитку економіки та підтримки вітчизняного товаровиробника.

Новий правовий акт значно розширює можливості ведення банківського бізнесу, водночас сприяючи підвищенню його прозорості та надійності.

Розглянемо ряд принципових положень Закону “Про банки і банківську діяльність”.

Дія Закону поширюється на всі банки, що створені та діють на території України, на афілійованих та споріднених осіб банку, представництва іноземних банків, що діють в Україні, а також на філії та представництва українських банків за кордоном.

Згідно із Законом під банком розуміється юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності банківські операції щодо залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення цих коштів від свого імені, на власних умовах та на влас-

¹ Закон України “Про банки і банківську діяльність” у повному обсязі опубліковано в №1 за 2001 р. додатка до “Вісника НБУ” “Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності”.

ний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банкам заборонено діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі та страхування, крім виконання функцій страхового посередника.

Законом встановлено, що банки в Україні можуть створюватися у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю та кооперативного банку, а законодавство про господарські товариства поширюється на них у частині, що не суперечить цьому Закону. Таке розмежування банків за видами дозволить знизити ризики для банківської системи у цілому, оскільки, наприклад, у кооперативному банку, який може обслуговувати групу компаній, клієнти банку одночасно є і його власниками.

Закон містить чіткі визначення державних, універсальних, спеціалізованих, системоутворюючих банків та банків з іноземним капіталом. Така конкретизація статусу банку дасть змогу НБУ диференційовано підходити до встановлення нормативів залежно від ризиків, які банк бере на себе або несе для банківської системи.

Уперше, з урахуванням світового досвіду, новим Законом передбачено право комерційних банків створювати такі об'єднання, як банківська корпорація, банківська холдингова група, фінансова холдингова група, і регламентується порядок їх створення та діяльності. Створення об'єднань банківського капіталу необхідне для задоволення потреб економіки країни у великих кредитних вкладеннях, а також для розвитку нових технологічних видів послуг, які без концентрації фінансових та інтелектуальних ресурсів розвинути неможливо.

Законом встановлено високий рівень вимог до засновників та акціонерів (пайовиків) банку, які набувають істотну участь у банку, щодо задовільності їх фінансового стану і бездоганної ділової репутації. На них покладено відповідальність за адекватність капіталу банку, що продиктована турботою про стабільність банківської системи і захист інтересів вкладників та кредиторів банку. Водночас знято обмеження на максимальну частку володіння у статутному фонді комерційного банку, яке містилося в попередній редакції Закону.

Закладено принципово нові підходи до ліцензування банків. Якщо раніше ліцензуванню підлягали всі операції, які здійснював банк, то тепер Національний банк здійснювати-

ме ліцензування банківської діяльності. Згідно із Законом банк одержує право здійснювати банківську діяльність після отримання банківської ліцензії. Жодна особа не має права залучати вклади та інші кошти, що підлягають поверненню, надавати кредити, а також вести рахунки без банківської ліцензії. Встановлено чіткі критерії щодо надання банківської ліцензії, на підставі якої банки можуть приймати вклади (депозити) від юридичних і фізичних осіб, відкривати рахунки клієнтів і банків-кореспондентів та розмішувати залучені кошти від свого імені. Ці операції належать виключно до банківських операцій, здійснювати які у сукупності дозволяється лише юридичним особам, які мають банківську ліцензію. За умови отримання письмового дозволу Національного банку України банки можуть здійснювати також інші операції, які за своєю природою не є банківськими. Перелік таких операцій подано в Законі.

Встановлено чіткий механізм реорганізації банку, під якою розуміється припинення діяльності банку і перетворення його організаційно-правової форми шляхом передачі його майна, прав та обов'язків іншим банкам чи правонаступникам. Реорганізація може бути добровільною (за рішенням його власників та за умови попереднього дозволу Національного банку України) або примусовою (з ініціативи НБУ — в разі істотної загрози платоспроможності банку) і здійснюється шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення.

Запроваджено новий підхід до формування статутного капіталу банку. НБУ має право встановлювати диференційований мінімальний розмір статутного капіталу для різних видів банків залежно від їх спеціалізації, але він не повинен бути нижчим від розміру, встановленого цим Законом. Статутний капітал банку можна формувати і збільшувати тільки за рахунок грошових внесків. Також Законом передбачені жорсткі вимоги щодо підтримання банками, а також власниками істотної участі нормативу співвідношення між розміром регулятивного капіталу і сумою зважених до ризиків активів — адекватності капіталу.

Згідно із Законом застосовуватиметься консолідований підхід до контролю за діяльністю банків. Наглядові повноваження Національного банку поширюються не лише на банки, а й на тих осіб, які мають безпосередній стосунок до їх діяльності як афілійовані й споріднені особи банків на території

України та за кордоном. Їх фінансовий стан, ділова репутація, характер операцій між ними й банком оцінюватимуться за високими критеріями. Мета такого підходу — запобігання всіма чинниками негативного впливу на фінансові показники банку, що дасть змогу створити гарантії захисту інтересів клієнтів банків.

Запроваджується система контролю за інвестиційною діяльністю банків. Вони мають право здійснювати інвестиційну діяльність та операції із цінними паперами на підставі письмового дозволу Національного банку України (за винятком випадків, коли інвестиція в будь-яку юридичну особу не перевищує 5 відсотків від регулятивного капіталу банку, а також якщо діяльність юридичної особи, яку інвестують, обмежується наданням фінансових послуг). Банку забороняється інвестувати кошти у підприємство, статутном якого передбачено повну відповідальність його власників. Пряма чи опосередкована участь банку в капіталі будь-якого підприємства не повинна перевищувати 15 відсотків від капіталу банку, а його сукупні інвестиції — 60 відсотків від розміру капіталу банку.

Значну увагу в Законі приділено захисту прав клієнтів банку. Зокрема, банк зобов'язаний докладати максимальних зусиль для уникнення конфлікту інтересів між його працівниками і клієнтами, а також конфлікту інтересів клієнтів банку. Банк зобов'язаний на вимогу клієнта надати інформацію про фінансові показники діяльності банку та його економічний стан, перелік керівників банку та його філій, фізичних і юридичних осіб, які мають істотну участь у банку, іншу інформацію та консультації з питань надання банківських послуг. Це допоможе клієнтам оперативніше відстежувати фінансовий стан банку і відповідно приймати рішення щодо доцільності збереження в ньому власних коштів.

Велику увагу в Законі приділено питанням захисту банківської таємниці — уперше з'ясовано її поняття, чітко визначено, яка конкретно інформація становить банківську таємницю і в яких випадках вона може бути розкрита. Обмежено коло державних органів (прокуратура, СБУ, МВС), за запитами яких розкривається інформація, що становить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності. Згідно з новим Законом інформація про операції фізичних осіб надається виключно за запитами або рішеннями судів.

Відповідно до зобов'язань України, які випливають із міжнародної Конвенції про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (ратифікована Верховною Радою України 17.12.1997 року), одну із глав Закону присвячено проблемі **запобігання легалізації грошей, набутих злочинним шляхом**. Адже легалізація таких коштів становить велику небезпеку для цивілізованого розвитку банківської системи й економіки України, утвердження демократичних засад влади та управління. Згідно із нормами зазначеної глави комерційні банки зобов'язані ідентифікувати всіх осіб, які здійснюють значні та/або сумнівні операції; у ній також розкрито поняття значної та сумнівної операції.

У Законі визначено форми і зміст **державного регулювання діяльності банків**. Воно здійснюється Національним банком України у формі адміністративного та індикативного регулювання.

Згідно із Законом метою нагляду НБУ за діяльністю банків є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

Поліпшено та розширено інструментарій впливу. Головна мета застосування заходів впливу — це попередження та усунення правопорушень на самому початку їх виявлення. Ці заходи мають бути адекватними, що дасть змогу застосовувати їх без загрози погіршення фінансового стану банку.

Законом передбачено посилення **відповідальності власників та керівників банків**. Зокрема, у разі порушення банком, іншими особами, що охоплюються наглядовою діяльністю НБУ, банківського законодавства України, нормативно-правових актів НБУ або здійснення банком ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, НБУ має право застосувати такі заходи впливу:

- скликати загальні збори учасників, спостережної ради, правління для прийняття програми фінансового оздоровлення банку або плану його реорганізації;

- зупинити виплату дивідендів чи розподіл капіталу в будь-якій іншій формі;

- тимчасово, до усунення порушення, заборонити власнику істотної участі в банку використовувати право голосу придбаних акцій (паїв);

- тимчасово, до усунення правопорушення, відсторонити посадову особу банку від посади;

- накласти штрафи на керівників

банку у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян тощо.

Одним із принципових моментів Закону є запровадження нового **механізму ліквідації банків**. Згідно із ним визначені Законом України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” загальні підстави щодо банкрутства підприємств не застосовуються до банків. (До речі, нормами Закону “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” передбачається, що особливості провадження у справах про банкрутство банків регулюються Законом України “Про банки і банківську діяльність”). Цей процес має контролювати центральний банк країни згідно із загальноприйнятими у світі нормами щодо банкрутства банків. Новий Закон створює умови для чіткіших дій НБУ щодо виведення банків на нормальний рівень роботи на ранніх етапах кризи, а у виняткових випадках — для проведення швидкого процесу їх ліквідації з якомога повнішим урахуванням інтересів кредиторів та вкладників банку. Із цією метою введено поняття тимчасової адміністрації, яка призначається НБУ для управління справами банку. З дня призначення тимчасового адміністратора повноваження загальних зборів, спостережної ради і правління (ради директорів) банку зупиняються та передаються тимчасовому адміністратору. Угоди, укладені керівниками банку після призначення тимчасового адміністратора, є недійсними з моменту укладення.

Якщо Національний банк України визнав за неможливе привести банк у відповідність із вимогами Закону і нормативно-правових актів НБУ протягом одного року, він відкликає банківську ліцензію та ліквідує банк. Для системоутворюючих банків цей термін може бути продовжений до двох років. Якщо Національний банк погоджується з рекомендаціями тимчасового адміністратора щодо фінансового оздоровлення, продажу чи реорганізації банку, ухвалюється рішення про виконання плану тимчасового адміністратора. Приймаючи рішення, Національний банк України враховує інтереси вкладників та інших кредиторів банку.

Законом встановлено правові підстави ліквідації банку, визначено вимоги до тимчасового адміністратора та умови його призначення, наслідки призначення, повноваження адміністратора щодо здійснення ліквідаційної процедури та заходи щодо задоволення вимог кредиторів. Банк може бути ліквідований за рішенням його власників зі

згоди Національного банку України або з ініціативи НБУ — у разі неплатоспроможності банку, відкликання банківської ліцензії чи відмови у наданні ліцензії. Орган, який ініціював рішення про ліквідацію, призначає ліквідатора, який приступає до виконання обов'язків негайно після відкликання Національним банком України банківської ліцензії.

Законом встановлюються нові підходи у черговості задоволення вимог до банку, спрямованих на захист прав вкладників — фізичних осіб. Так, у першу чергу, після задоволення вимог, забезпечених заставою, задовольняються вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. У другу чергу, після задоволення вимог працівників банку, а також відшкодування витрат, пов'язаних із роботою ліквідатора, задовольняються вимоги вкладників — фізичних осіб. Вимоги кожної наступної черги задовольняються в міру надходження на рахунок коштів від продажу майна банку, після повного задоволення вимог попередньої черги. У разі недостатності коштів, одержаних від продажу майна банкрута, для повного задоволення всіх вимог однієї черги, вони задовольняються пропорційно до суми вимог кожного кредитора цієї черги. Вимоги, не задоволені за недостатністю майна, вважаються погашеними.

Ліквідація банку вважається завершеною, а банк ліквідованим із моменту занесення запису про це до Державного реєстру банків.

Насамкінець зазначимо, що згідно із прикінцевими положеннями Закону України “Про банки і банківську діяльність” Національний банк повинен забезпечити його реалізацію протягом шести місяців із моменту набуття ним чинності.

Зважаючи на дуже стислі терміни, а також те, що протягом року з дня набуття Законом чинності НБУ зобов'язаний переформити комерційним банкам ліцензії на здійснення банківських операцій, найближчим часом нас очікує напружена й відповідальна робота, а саме:

- підготовка і подання на розгляд Верховної Ради України пропозицій щодо приведення законів України у відповідність із Законом “Про банки і банківську діяльність”;

- узгодження нормативно-правових актів НБУ із цим Законом;

- прийняття низки нормативних актів, необхідних для реалізації цього Закону.

Стан платіжного балансу України за 9 місяців 2000 року

За традицією на початку року пропонуємо увазі читачів аналітичний огляд платіжного балансу України за три квартали року минулого. Нагадуємо, що затверджені Кабінетом Міністрів дані про стан платіжного балансу за весь рік очікуються приблизно у квітні-травні, а отже, можуть бути опубліковані в нашому журналі у червні-липні. Стежте за публікаціями у "Віснику НБУ".

До 1999 року загальні потреби у зовнішньому фінансуванні значною мірою зумовлювалися дефіцитом поточного рахунку платіжного балансу — тобто від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі товарами та необхідністю поточного обслуговування зовнішнього боргу. Починаючи з 1999 року ситуація почала поступово змінюватися — вперше за історію складання платіжного балансу в Україні було зафіксовано позитивне сальдо поточного рахунку (в 1999 році — в обсязі 834 млн. доларів США). За 9 місяців 2000 року рахунок поточних операцій теж мав позитивне значення (1.6 млрд. доларів США). Цього досягнуто передусім завдяки поліпшенню торговельного балансу.

Як відомо, зовнішня торгівля має для української економіки надзвичайно важливе значення. Якщо експорт у

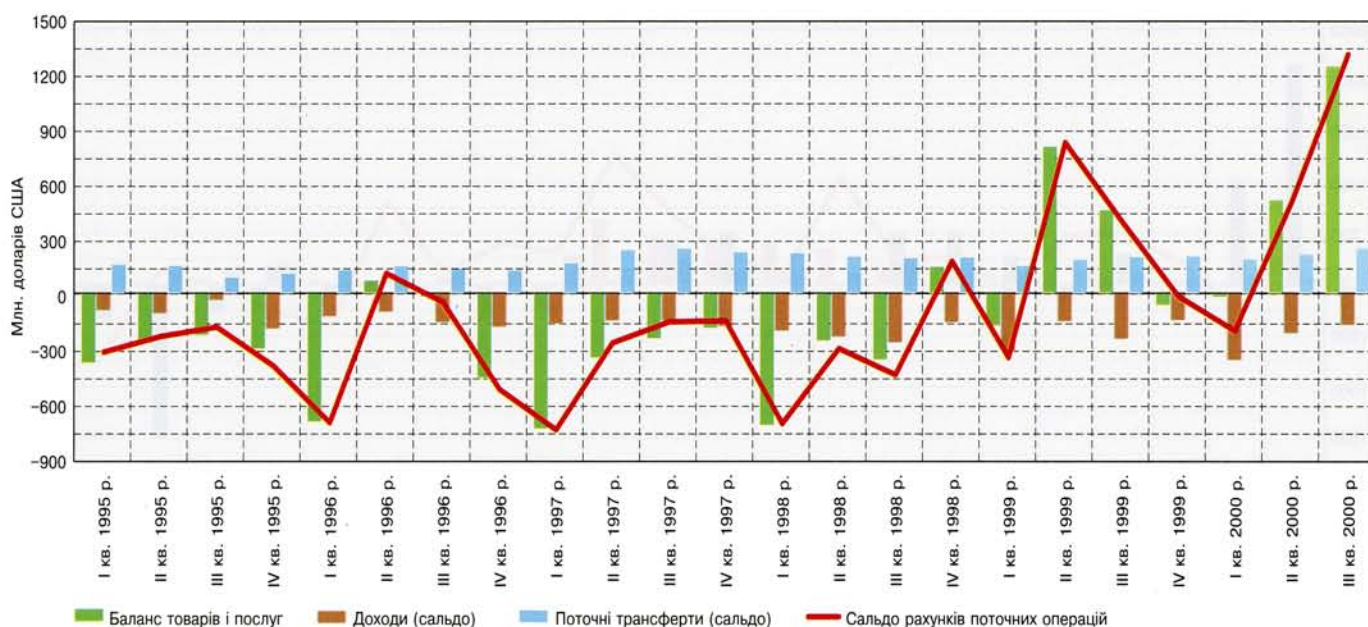
структурі ВВП США, Японії становить лише 10%, у Франції та Польщі — близько 20%, то в Україні — понад 60 (частка експорту товарів — 50%, а послуг — близько 13% від ВВП). Отже, понад 60% робочих місць у нашій країні існують завдяки виробництву саме експортних товарів та послуг. Зовнішня торгівля і надалі залишатиметься одним із найважливіших важелів становлення української економіки та виведення її з кризи.

За 9 місяців 2000 року експортні поставки товарів перевищили імпорتنі на 594 млн. доларів США. У попередньому році за цей же період сальдо товарного балансу було від'ємним (24 млн. доларів). Сальдо балансу послуг, яке традиційно є позитивним, за 9 місяців 2000 року сягнуло 1.1 млрд. доларів США.

Досягнення позитивного значення

сальдо поточного рахунку платіжного балансу відбувалося на фоні різкого збільшення обсягів зовнішньої торгівлі. Кризові явища, притаманні 1998 року, в другому кварталі 1999 року почали втрачати гостроту, тож починаючи з другого півріччя економічна активність на світових ринках дещо пожвавилася, відновилося зростання економік основних торговельних партнерів України, внаслідок чого значно поліпшилася кон'юнктура зовнішнього та внутрішнього ринків України. Ця тенденція зберігалася й у 2000 році. Так, сукупний зовнішньоторговельний оборот за 9 місяців становив 22 млрд. доларів США (за такий же період попереднього року — 18 млрд.). Проте він ще не досяг передкризового рівня 1997 року (26 млрд. доларів США). Товарооборот із країнами СНД і Балтії збільшився на 27%

Динаміка рахунку поточних операцій за 1995—1999 рр. та 9 місяців 2000 року

і становив 10.3 млрд. доларів США, або 47% від загального обсягу. У минулому році частка країн так званого “далекого зарубіжжя” у загальному обсязі товарообороту поступово збільшувалася. Причому в зростанні загальних обсягів зовнішньої торгівлі переважали темпи нарощування товарного експорту. За 9 місяців минулого року його обсяг становив 11.3 млрд. доларів США, тобто збільшився порівняно з відповідним періодом попереднього року на чверть. Така динаміка пояснюється в основному зовнішніми факторами — сприятливою ціновою кон’юнктурою на зовнішніх ринках та збільшенням зовнішнього попиту в результаті динамічного розвитку світової економіки (2000-й став рекордним за останні 12 років щодо темпів зростання світового ВВП). Зауважимо, що обсяг експорту товарів до країн колишнього СРСР зростає швидшими темпами (в 1.4 раза), ніж до інших країн світу (18%).

Перспектива розвитку економіки Росії — нашого головного торговельного партнера, а також сприятлива кон’юнктура зовнішніх ринків мають для нашої країни першочергове значення. У першому кварталі минулого року обсяг ВВП в Росії збільшився на 8.4%. Подальше економічне зростання в Росії може значною мірою сприяти зміцненню позитивних тенденцій і в українській економіці. За 9 місяців 2000 року Росія спожила української продукції на 43% більше, ніж за відповідний період минулого року.

Значне зростання обсягів експор-

них поставок (на 1.2 млрд. доларів США) відбулося за рахунок експорту продукції чорної металургії, частка якої у вітчизняному експорті становила 42%. Ця продукція, як правило, енергоємна, з низьким ступенем переробки, через це конкурує насамперед за ціновими параметрами. Тому її експорт вразливий до змін у зовнішній кон’юктурі. На фоні зростання протягом 2000 року світових цін на продукцію металургійної промисловості українські підприємства продовжували нарощувати фізичні обсяги її поставок. Триває також нарощування експорту продукції машинобудівної та хімічної промисловостей, обсяг якого збільшився відповідно на 33% та 44%.

Незважаючи на відчутне зростання обсягів експорту, позиція українських експортерів на зовнішніх ринках нестійка. Про це нагадують розпочаті у третьому кварталі 2000 року нові антидемпінгові розслідування у зв’язку з експортом українського прокату, арматури, труб, міндобри, аміачної селітри. Так, Канада запровадила антидемпінгове мито на український товстолистовий прокат, США розпочали антидемпінгове розслідування щодо експорту української арматури, Росія прийняла рішення про застосування санкцій проти імпорту українських труб, країни ЄС вирішили запровадити антидемпінгове мито на міндобрива українського виробництва.

Щодо імпорتنих поставок, то за 9 місяців 2000 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року в цілому по Україні вони зросли на 18%

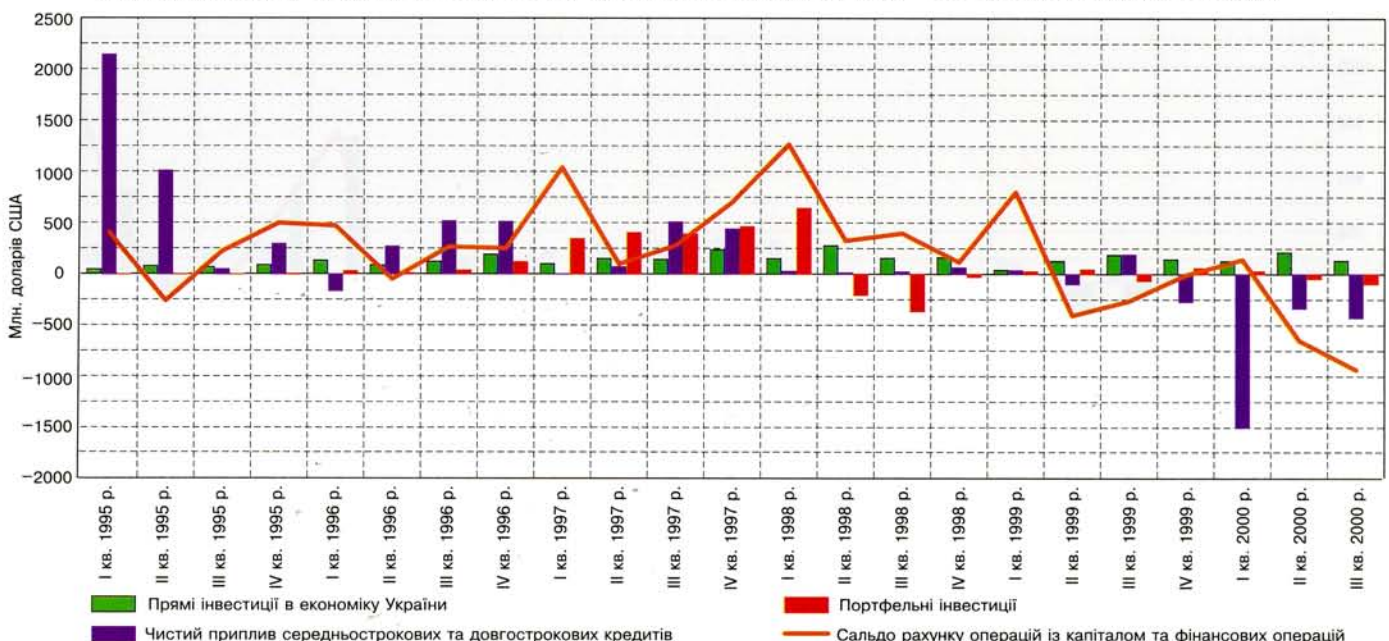
і становили 10.7 млрд. доларів США.

Імпорт із країн так званого “далекого зарубіжжя” зростає швидшими темпами (122%), ніж із держав СНД і Балтії (116%). На динаміку імпорту впливали як внутрішні чинники (наприклад, зростання на 5% ВВП), так і зовнішні (приплив прямих іноземних інвестицій та дестабілізація на нафтовому ринку, внаслідок чого майже вдвічі підвищилися ціни на сиру нафту, що позначилося на ринку нафтопродуктів). Порівняно з відповідним періодом минулого року вартісні обсяги імпортованих нафтопродуктів збільшилися на 82%. Це сталося передусім унаслідок зростання цін.

У структурі імпорту питома вага енергоносіїв становить 43%. Їх обсяг упродовж звітної періоду зростає швидшими темпами (122%), ніж обсяги імпорту неенергетичної продукції (116%). Обсяг імпорту товарів машинобудівної промисловості за 9 місяців 2000 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року збільшився на 385 млн. доларів США, або на 25%. Хоча в 2000 році рівень світових цін на нафту був доволі високим (для України основним постачальником цього товару є Росія, яка регулювала ситуацію шляхом підняття розміру вивізного мита), виважена грошово-кредитна та валютна політика нашої країни дала змогу уникнути фінансової дестабілізації.

Як і раніше, зовнішній торгівлі притаманна сировинна спрямованість, питома вага сировини та матеріалів в обсязі експорту товарів дорівнює 58%, в імпорті — 55%.

Динаміка рахунку операцій із капіталом та фінансових операцій за 1995—1999 рр. та 9 місяців 2000 року

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами

Млн. доларів США

Показники	1998 р.						1999 р.						2000 р.						Відсоток до відповідного періоду минулого року											
	II кв.			III кв.			IV кв.			I кв.			II кв.			III кв.			IV кв.			I кв.			II кв.			III кв.		
	І кв.	II кв.	III кв.	9 місяців	IV кв.	І кв.	II кв.	III кв.	9 місяців	IV кв.	І кв.	II кв.	III кв.	9 місяців	IV кв.	І кв.	II кв.	III кв.	9 місяців	IV кв.	І кв.	II кв.	III кв.	9 місяців	IV кв.	І кв.	II кв.	III кв.	9 місяців	
ТОВАРОБОРОТ	7902	8020	7042	22964	7018	5941	5906	6129	17976	7432	7442	6803	7665	21910	75.2	73.6	87.0	78.3	105.9	125.3	115.2	125.1	121.9							
Країни СНД та Балтії	4165	3679	3065	10909	3404	3058	2423	2670	8151	3356	3789	3131	3402	10322	73.4	65.9	87.1	74.7	98.6	123.9	129.2	127.4	126.6							
Інші країни світу	3737	4341	3977	12055	3614	2883	3483	3459	9825	4076	3653	3672	4263	11588	77.1	80.2	87.0	81.5	112.8	126.7	105.4	123.2	117.9							
ЕКСПОРТ (ФОБ)	3443	3750	3174	10367	3332	2651	3145	3180	8976	3487	3507	3519	4226	11252	77.0	83.9	100.2	86.6	104.7	132.3	111.9	132.9	125.4							
Країни СНД та Балтії	1422	1518	1191	4131	1142	844	963	1101	2908	1184	1276	1274	1533	4083	59.4	63.4	92.4	70.4	103.7	151.2	132.3	139.2	140.4							
Інші країни світу	2021	2232	1983	6236	2190	1807	2182	2079	6068	2303	2231	2245	2693	7169	89.4	97.8	104.8	97.3	105.2	123.5	102.9	129.5	118.1							
ІМПОРТ (ФОБ)	4459	4270	3868	12597	3686	3290	2761	2949	9000	3945	3935	3284	3439	10658	73.8	64.7	76.2	71.4	107.0	119.6	118.9	116.6	118.4							
Країни СНД та Балтії	2743	2161	1874	6778	2262	2214	1460	1569	5243	2172	2513	1857	1869	6239	80.7	67.6	83.7	77.4	96.0	113.5	127.2	119.1	119.0							
енергоносії	1923	1172	1061	4156	1612	1645	795	994	3434	1500	1864	1110	1090	4064	85.5	67.8	93.7	82.6	93.1	113.3	139.6	109.7	118.3							
інші товари	820	989	813	2622	650	569	665	575	1809	672	649	747	779	2175	69.4	67.2	70.7	69.0	103.4	114.1	112.3	135.5	120.2							
Інші країни світу	1716	2109	1994	5819	1424	1076	1301	1380	3757	1773	1422	1427	1570	4419	62.7	61.7	69.2	64.6	124.5	132.2	109.7	113.8	117.6							
САЛЬДО	-1016	-520	-694	-2230	-354	-639	384	231	-24	-458	-428	235	787	594	62.9	-	-	1.1	129.4	67.0	61.2	340.7	-							
Країни СНД та Балтії	-1321	-643	-683	-2647	-1120	-1370	-497	-468	-2335	-988	-1237	-583	-336	-2156	103.7	77.3	68.5	88.2	88.2	90.3	117.3	71.8	92.3							
Інші країни світу	305	123	-11	417	766	731	881	699	2311	530	809	818	1123	2750	239.7	716.3	-	-	69.2	110.7	92.8	160.7	119.0							

* У I кварталі 2000 р. до експорту включено вартість товарів, переданих згідно з Угодою між урядом Росії та Кабінетом Міністрів України від 8 жовтня 1999 року у власність Росії в рахунок погашення заборгованості НАК "Нафтогаз України" перед ВАТ "Газпром" на суму 274 млн. доларів США.

За прогнозами, у 2001 році темпи зростання обсягів за експортними та імпортними поставками товарів мають уповільнитися (порівняно з попереднім роком — на 3 — 4 відсотки). Це пов'язано передусім із низькою порівняльною базою 1999 року та досягненням стабільності цін на зовнішніх ринках. Як передбачається, початок нового тисячоліття супроводжуватиметься стабільним піднесенням економік розвинутих країн, країн, що розвиваються, та країн із перехідною економікою. Щодо України, то пріоритетного значення в розвитку її зовнішньої торгівлі набувають інтеграція у світову торговельну систему, насамперед шляхом забезпечення вступу до Світової організації торгівлі; розширення і диверсифікація ринків збуту вітчизняної продукції завдяки підвищенню її якості та конкурентоспроможності; послаблення існуючої залежності від окремих ринків енергоносіїв та сировини; нарощування експортного потенціалу; прискорене впровадження нових технологічних ліній із випуску конкурентоспроможної продукції з метою виходу вітчизняних товаровиробників на міжнародні ринки; запобігання новим антидемпінговим розслідуванням проти українських товарів та попередження закриття чи обмеження важливих експортних ринків; створення відповідних умов для залучення іноземних інвестицій в Україну, передусім у вигляді новітніх технологій та обладнання.

Дієвим фактором подальшого розвитку вітчизняного експорту може стати сприятлива кон'юнктура для традиційних товарів українського експорту (продукція металургійної, хімічної промисловостей, сільського господарства). Нагадаємо, що саме через несприятливу кон'юнктуру, яка склалася впродовж 1997 — 1999 років, Україна втратила майже 3.9 млрд. доларів. З огляду на високий рівень споживання енергоресурсів, притаманний нашій країні, нарощування експорту економічно виправдане, оскільки дає змогу збалансувати показники платіжного балансу.

Позитивне сальдо поточного рахунку є необхідною умовою стабілізації економіки та її переходу до поступового економічного зростання, однак порівняно незначна чиста пропозиція валюти за рахунок позитивного сальдо не вирішує проблеми фінансування зовнішніх зобов'язань. На сьогодні виплати на погашення та обслуговування зовнішнього довгострокового боргу є основним чинником формування дефіциту платіжного балансу. Щодо

Платіжний баланс України за 9 місяців 2000 р.

Млн. доларів США

Статті платіжного балансу	Консолі- дований	Країни СНД та Балтії	Інші країни світу	Статті платіжного балансу	Консолі- дований	Країни СНД та Балтії	Інші країни світу
РАХУНОК ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ	1579	-958	2537	РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ ІЗ КАПІТАЛОМ			
БАЛАНС ТОВАРІВ І ПОСЛУГ	1713	-903	2616	ТА ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ	-1446	194	-1640
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ	14109	5845	8264	РАХУНОК ОПЕРАЦІЙ ІЗ КАПІТАЛОМ	-6	0	-6
ІМПОРТ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ	-12396	-6748	-5648	Капітальні трансферти	-6	0	-6
БАЛАНС ТОВАРІВ	594	-2156	2750	ФІНАНСОВИЙ РАХУНОК	-1440	194	-1634
ЕКСПОРТ ТОВАРІВ	11252	4083	7169	ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ	470	4	466
ІМПОРТ ТОВАРІВ	-10658	-6239	-4419	в Україні	470	4	466
БАЛАНС ПОСЛУГ	1119	1253	-134	із України	0	0	0
ЕКСПОРТ ПОСЛУГ	2857	1762	1095	ПОРТФЕЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ	-112	23	-135
Транспорт	2167	1452	715	Зарубіжні цінні папери	-6	0	-6
залізничний	246	90	156	Вітчизняні цінні папери	-106	23	-129
морський	329	57	272	ІНШІ ІНВЕСТИЦІЇ	-1937	167	-2104
повітряний	158	21	137	Активи	-564	999	-1563
інший	1434	1284	150	Кредити міжбанківські	-5	3	-8
Подорожі	277	124	153	Дебіторська заборгованість	-150	-77	-73
Будівельні послуги	36	5	31	Інший короткостроковий капітал	-191	1075	-1266
Фінансові послуги	13	3	10	Валюта і депозити	-218	-2	-216
Послуги зв'язку	75	37	38	Пасиви	-1373	-832	-541
Інші послуги	289	141	148	Середньострокові			
ІМПОРТ ПОСЛУГ	-1738	-509	-1229	та довгострокові кредити	-2263	-1254	-1009
Транспорт:	-299	-122	-177	гарантовані	-2078	-1240	-838
залізничний	-95	-65	-30	одержані	82	0	82
морський	-86	-27	-59	погашені (за графіком)	-2160	-1240	-920
повітряний	-74	-12	-62	негарантовані	-185	-14	-171
інший	-44	-18	-26	одержані	611	24	587
Подорожі	-303	-136	-167	погашені (за графіком)	-796	-38	-758
Будівельні послуги	-109	-89	-20	Кредити короткострокові	-107	-88	-19
Фінансові послуги	-37	-10	-27	Кредиторська заборгованість	316	406	-90
Послуги зв'язку	-76	-44	-32	Інший короткостроковий капітал	650	89	561
Інші послуги	-914	-108	-806	Валюта і депозити	31	15	16
ДОХОДИ (сальдо)	-758	-82	-676	РЕЗЕРВНІ АКТИВИ	139	0	139
Надходження	102	8	94	Валюта і депозити	159	0	159
Виплати	-860	-90	-770	Спеціальні права запозичення	-20	0	-20
ПОТОЧНІ ТРАНСФЕРТИ (сальдо)	624	27	597	Цінні папери	0	0	0
Надходження	722	31	691	Помилки та упуцнення	-133	-	-
Виплати	-98	-4	-94	БАЛАНС	0	-	-

У платіжному балансі зі знаком "плюс" відображено експорт товарів і послуг, одержані доходи і трансферти, зменшення фінансових активів, збільшення зобов'язань; зі знаком "мінус" — імпорту товарів і послуг, сплачені доходи і трансферти, збільшення фінансових активів, зменшення зобов'язань.

цього початок 2000 року був для України досить напруженим. У першому кварталі за борговими зобов'язаннями уряду необхідно було виплатити понад 1 млрд. доларів США, що практично дорівнювало розміру валютних резервів країни. Для передбачених графіком витрат, пов'язаних із обслуговуванням та погашенням зовнішнього боргу, потрібні були кошти в сумі понад 4 млрд. доларів США. На початку квітня 2000 року Україна реалізувала довгострокові механізми вирішення боргової проблеми, оскільки короткострокові заходи, до яких вдавалися протягом попередніх років, лише загострили ситуацію. Реструктуризація боргу перед приватними кредиторами зняла проблему пікового навантаження платежів з обслуговування та погашення боргу, які припадали на 2000—2001 роки. Було створено й передумови для відновлення програми співробітництва з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями. Згоду на запропоновану урядом реструктуризацію виплат за облігаціями зовнішньої позики дали понад 99% кредиторів. Згідно з умовами реструктуризації інвесторам було запропоновано обміняти єврооблігації на загальну суму 500 млн. євро, облігації Merrill Lynch із погашенням у вересні 2000 року (258 млн. доларів), облігації Chase Manhattan із погашенням у жовтні цього ж року (74 млн. доларів), єврооблігації у німецьких марках із погашенням у лютому 2001 року (1 538 млн. марок) та «облігації-газпромівки» з погашенням у 2000—2007 роках (1 015 млн. доларів) на нові єврооблігації з погашенням у березні 2007 року, номіновані в доларах або євро. Загальний обсяг облігацій зовнішньої позики, що підлягали реструктуризації, становив 2.6 млрд. доларів, які, за оцінками банку ING Barings, належать майже п'яти тисячам інвесторів.

За 9 місяців 2000 р. для погашення та обслуговування за графіком зовнішнього боргу (без урахування реструктуризованих платежів) необхідні були кошти у сумі 3.6 млрд. доларів США. Фактично сплачено 3 млрд. доларів. Прострочена заборгованість (а це в основному прострочені платежі за негарантованими урядом кредитами) становила 0.6 млрд. доларів. Фактичні виплати на погашення та обслуговування зовнішнього боргу перевищили рівень міжнародних резервів країни більш як утричі. Коефіцієнт обслуговування зовнішнього боргу (як відношення планових платежів за основною сумою та відсотками до експорту товарів і послуг) збільшився до

18%, тоді як за 9 місяців 1999 року він становив 17%. Якби не вдалося домогтися про реструктуризацію зовнішнього боргу, цей показник сягнув би 30%, тобто рівня, який за міжнародними стандартами вважається високим.

Стабільна пропозиція валюти дала змогу утримувати резерви Національного банку майже на рівні початку року. За 9 місяців 2000 р. на кореспондентські рахунки комерційних банків за експортними операціями надійшло коштів на 1.8 млрд. доларів США більше, ніж було сплачено за імпортом товарів і послуг. Це дало змогу задовольнити попит на валюту з боку НБУ для обслуговування та погашення боргових зобов'язань перед МВФ. За три квартали року обсяг резервних активів країни зменшився на 139 млн. доларів США; на звітну дату це могло забезпечити фінансування імпорту товарів та послуг на 3 тижні.

Структура споживання іноземного капіталу за минулий рік дещо змінилася. Починаючи з вересня 1999 року Україна не одержувала кредитів від МВФ та інших міжнародних фінансових організацій, тому потреби у зовнішньому фінансуванні задовольнялися за рахунок прямих іноземних інвестицій (24%), безвідплатних трансфертів (31%) та залучення довгострокового капіталу у формі довгострокових негарантованих урядом кредитів (35%).

За 9 місяців 2000 року резидентами України одержано середньо- та довгострокових кредитів на суму 694 млн. доларів США. Слід зазначити, що за звітний період структура зовнішніх заборгованостей істотно змінилася. Лише 12% від загального обсягу кредитів гарантовано державою, решта позичок (88%) є негарантованими. Орієнтація на не гарантовані державою запозичення створюватиме передумови для послаблення тиску на державний бюджет. Загальна заборгованість за іноземними гарантованими та негарантованими кредитами за станом на 1 жовтня 2000 року становила 11.4 млрд. доларів США, у тому числі за гарантованими кредитами — 10.1 млрд. доларів (88.7% від загальної суми боргу), за негарантованими — 1.3 млрд. доларів (11.3%).

За три квартали 2000 року чисте збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку України становило 470 млн. доларів США, що на 35% більше, ніж за відповідний період минулого року. Їх загальний обсяг дорівнював 3.7 млрд. доларів, що в розрахунку на душу населення становить 75 доларів США. Залишається значною частка внесків нерезидентів з інших

країн світу (крім країн колишнього СРСР) — 3.4 млрд. доларів США (90.6% від загального обсягу). Інвесторам із країн СНД та Балтії належить 9.4% приватних вкладень, або 350 млн. доларів США.

Домінуючими формами інвестиційних надходжень у звітному періоді були грошові внески (54.4%) і внески у формі рухомого та нерухомого майна (44.6%).

Майже половина залученого капіталу належить інвесторам із п'яти країн: Сполучених Штатів Америки — 631 млн. доларів (17% від загального обсягу інвестицій), Нідерландів — 357 млн. (9.6%), Росії — 294 млн. (7.9%), Великобританії — 284 млн. (7.6%), Німеччини — 219 млн. доларів США (5.9%). Частка інвестицій з офшорних зон (Кіпру, Віргінських островів (Великобританія), Ірландії, Ліхтенштейну) дорівнювала 18.7%, тоді як за відповідний період 1999 року цей показник становив 13.2%.

Низький рівень залучення прямих іноземних інвестицій в Україну пояснюється несприятливим інвестиційним кліматом у правовому, економічному та інфраструктурному аспектах, а також недоліками у приватизаційній політиці. Більшість інвесторів надає перевагу новоствореним проектам або спільним підприємствам із приватним капіталом. Загалом іноземні партнери інвестували свій капітал у 7582 українські підприємства, з яких 65% — спільні. Середній розмір інвестицій на одне підприємство зріс до 490 тис. доларів США. Щодо галузевої структури, то найбільше іноземного капіталу (769 млн. доларів, або 20.7% від загального обсягу) вкладено у харчову промисловість. Друге та третє місця посідають відповідно внутрішня торгівля (18.5%) та машинобудування і металообробка (9.2%). Серед інших основних напрямів інвестування — фінанси та кредит (6.1%), транспорт і зв'язок (5.9%), паливна промисловість (5.6%).

Обсяги інвестицій з України за третій квартал 2000 р. майже не змінилися і на кінець звітного періоду становили 97.2 млн. доларів США, в тому числі в країни СНД та Балтії — 18.6 млн. доларів (19.1% від загального обсягу), в інші країни світу — 78.6 млн. доларів США (80.9%).

Матеріал підготовлено управлінням статистики та аналізу платіжного балансу економічного департаменту Національного банку України.

Наслідки девальвації для ефективності експорту

Загальновідомо, що з девальвацією національної валюти знижуються експортні ціни товарів, що підвищує їхню цінову конкурентоспроможність на зовнішніх ринках і сприяє збільшенню обсягів експорту. Багатофакторне економетричне моделювання зовнішньої торгівлі України, підтверджуючи це, водночас виявляє, що якісний аналіз або кількісний на основі однофакторних моделей перебільшує значення девальвації у розвитку українського експорту. Лише багатофакторне моделювання дало змогу виявити найвпливовіші чинники і реально — доволі незначну — роль девальвації. Цей суто український феномен виник унаслідок низької конкурентоспроможності вітчизняного виробництва та пасивної позиції владних структур щодо її підвищення (див. "Вісник НБУ", № 7, 2000 р.).

У статті з'ясовується залежність показників ефективності експорту від девальвації та інфляції в різних економічних ситуаціях, визначаються умови їх максимізації.

Модельний аналіз динаміки експорту українських товарів підтверджує: щоб істотно вплинути на збільшення обсягів експорту, девальвація має бути значною. У 1996—1997 роках, коли девальвація становила 2—24%, її внесок у зростання обсягів експорту товарів у країні так званого "далекого зарубіжжя" коливався в межах 0.5—5%. І лише 1999 року, після того, як Національний банк України під впливом російської фінансової кризи і суттєвої девальвації рубля був змушений девальвувати гривню, вплив цього чинника збільшився, сягнувши 27.5%.

Проте девальвація національної валюти, особливо значна, позначається не лише на зростанні експорту. Значно дівіше вона спричиняє зменшення імпорту, тому що на відміну від опосередкованого впливу на ціни експорту (створюючи лише можливості для їх зменшення) на ціни імпорту вона впливає безпосередньо і прямо пропорційно. Відтак істотно підвищується цінова конкурентоспроможність вітчизняних товарів на внутрішньому ринку, внаслідок чого український товаровиробник отримує переваги щодо іноземного конкурента. Справді, після значної девальвації гривні в 1999 році спостерігався розвиток вітчизняної харчової, легкої та деяких інших галузей промисловості.

У результаті різноспрямованої дії на експорт та імпорт девальвація дуже впливає на стан торговельного балансу. Так, у 1998 р. завдяки їй сальдо зовніш-

нього товарообороту зменшилося на 39%, а в 1999 р. — ще в 5.4 раза. За абсолютною величиною від'ємне сальдо товарообороту стало менше, ніж додатне сальдо з торгівлі послугами, внаслідок чого вперше за історію незалежності України в 1999 р. ми мали додатне сальдо всієї зовнішньої торгівлі.

При девальвації зменшуються ціни експорту та збільшуються ціни імпорту, що погіршує умови та ефективність зовнішньої торгівлі. Отже, слід глибше проаналізувати зміни у зовнішній торгівлі, пов'язані з девальвацією національної валюти саме в аспекті її ефективності. Проведемо аналіз щодо експорту, причому показники його ефективності обчислимо спочатку в національній, а потім у твердій валюті.

У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ

Товар І. Проаналізуємо експорт товару І, у виробництві якого застосовуються вітчизняні матеріали та устаткування і зайняті вітчизняні спеціалісти. Собівартість такого товару не зміниться при зміні курсу національної валюти.

Розглянемо експорт такого товару в базовому періоді за курсу національної валюти r_0 грн./долар (точніше було б назвати цей показник курсом долара в національній валюті, але оперуватимемо звичним для нас поняттям), а потім — у кількох поточних періодах при підвищенні курсу до значення $r_i = I_r \times r_0$, де I_r — індекс зміни валютного курсу.

Такий показник ефективності екс-

Юрій Василенко

Завідуючий відділом розвитку зовнішньоекономічної діяльності Інституту економічного прогнозування Національної академії наук України.
Доктор економічних наук

порту, як рентабельність, за сталої собівартості і зменшенні експортної ціни після девальвації безумовно знизиться. Проте маса чистого доходу може зрости і при зниженні рентабельності. Дослідимо зміни саме маси чистого доходу.

Нехай у базовому періоді собівартість¹ одиниці товару (в тому числі й витрати на транспортування, страхування тощо) дорівнює:

$$S = M + V, \quad (1)$$

де M — вартість матеріальних витрат,

V — заробітна плата.

Якщо товар експортовано за ціною Z доларів за одиницю, то чистий дохід від експорту одиниці товару² становитиме:

$$d = Z \times r - S, \quad (2)$$

а рентабельність —

$$R = \frac{d}{S} \times 100. \quad (3)$$

Маса чистого доходу від експорту всієї маси товарів дорівнює:

$$D = EX \times d, \quad (4)$$

де EX — кількість експортованих одиниць товару.

Інфляція в Україні зазвичай іде за девальвацією з деяким лагом. Тому розглянемо три періоди після зміни курсу національної валюти: перший, коли інфляція ще не наступила; другий, коли відбулася інфляція лише матеріальних витрат; і третій, коли зросла заробітна плата.

Період 1. Собівартість залишається на рівні (1), експортна (доларова) ціна

¹ Усі вартісні показники вимірюються в національній валюті, якщо не зазначено інше.

² Для скорочення називатимемо цей дохід одиничним доходом.

зменшиться до $Z_1 = I_z \times Z_0$ (де I_z — індекс ціни експорту), а кількість експортованих товарів унаслідок зниження ціни відповідно до кривої попиту збільшиться до EX_1 . Побудувати криву попиту дуже складно. Тому для першого наближення використаємо економічне рівняння експорту товарів у країні так званого “далекого зарубіжжя”, де одним із факторів є курс гривні. Для спрощення аналізу решту факторів вважатимемо незмінними. Тоді ділянку кривої попиту світових ринків на українські товари можна апроксимувати прямою лінією:

$$EX = a - b \times I_z \times Z_0. \quad (5)$$

За цим рівнянням обсяг експорту в базовому періоді становить:

$$EX_0 = a - b \times Z_0, \quad (6)$$

а в поточному —

$$EX_1 = a - b \times I_z \times Z_0. \quad (7)$$

Чистий дохід від експорту одиниці товару в першому поточному періоді дорівнює:

$$d_1 = Z_1 \times r_1 - S_1 = I_z \times Z_0 \times I_r \times r_0 - S_0. \quad (8)$$

Як видно, одиничний дохід збільшиться, якщо темп зменшення експортної ціни буде нижчим, ніж темп девальвації, тобто якщо виконується умова:

$$I_z > \frac{1}{I_r}. \quad (9)$$

При цьому рентабельність експорту теж зростає.

Загальна маса чистого доходу від усього обсягу експорту становитиме:

$$D_1 = d_1 \times EX_1 = (I_z \times I_k \times Z_0 \times r_0 - S_0)(a - b \times I_z \times Z_0). \quad (10)$$

Як впливає з рівнянь (4), (8) та (10), український продавець може піти навіть на певне зменшення рентабельності експорту, знизивши ціну випереджаючим девальвацією темпом, але за рахунок збільшення обсягів продажу отримати більшу масу чистого доходу. Природно, чим більша цінова еластичність експорту (тобто чим більшим буде обсяг

продажу при одному й тому ж зниженні ціни), тим суттєвіше може знизити ціну експортер заради збільшення маси чистого доходу. Еластичність E (як додатна величина) визначається значеннями величин a , bZ_0 у рівнянні (5) при $S_{Z_0} = 1$:

$$E = \frac{1}{\frac{a}{bZ_0} - 1}; \quad (11)$$

$$\frac{a}{bZ_0} = 1 + \frac{1}{E}. \quad (12)$$

Як уже зазначалося, девальвація лише створює можливість для зниження експортної ціни. Сама ж ціна може змінюватися таким же або меншим темпом, як девальвація. З теорії міжнародної торгівлі відомо, що за умови рівноваги попиту і пропозиції на експортному ринку еластичність гривневої ціни експорту щодо валютного курсу дорівнює

$$E_{xr} = -\frac{S_x}{d_x - S_x} + 1,$$

де d_x , S_x — еластичності попиту та пропозиції щодо ціни в доларах [1].

Оскільки d_x може бути тільки менше або дорівнювати нулю, а $S_x \geq 0$, то E_{xr} може приймати значення від +1 до $-\infty$. Але визначення конкретних значень S_x і d_x є досить складною проблемою, тому розглянемо три варіанти:

А) темп зниження ціни приблизно дорівнює темпу девальвації, тобто $I_u = -1 - (I_r - 1)$;

Б) ціна знижується половинним темпом, тобто $I_u = 1 - 0.5(I_r - 1)$;

В) ціна не змінюється при будь-якій девальвації.

Проілюструємо варіанти на такому прикладі.

Нехай собівартість одиниці товару в базовому періоді становить $S_0 = 4000$ грн., ціна експорту $Z_0 = 1000$ доларів за одиницю, курс гривні $r_0 = 5$ гривень за долар, коефіцієнти $a = 13000$, $b = 5$.

Варіант А. Залежність маси чистого доходу від ступеня девальвації визначається виразом:

$$D_1 = Z_0 [2r_0(a - 2bZ_0) - bS_0] I_r + Z_0 r_0 (4bZ_0 - a) I_r^2 - bZ_0^2 r_0 I_r^3 - S_0(a - 2bZ_0). \quad (13)$$

Для наведеного вище прикладу цей вираз перетворюється на:

$$D_1 = 10^6 \times (10I_r - 5I_r^2 - 4)(3 + 5I_r). \quad (14)$$

Як впливає з графіка 1, маса чистого доходу зі зростанням індексу девальвації від 1 до 1.06 збільшується до свого максимуму, згодом до 10% залишається більшою, ніж у базовому періоді, а надалі — тільки зменшується.

У розглянутому прикладі елас-

тичність була невеликою: $E = 0.625$, тобто при зниженні ціни на 1% обсяг експорту збільшувався на 0.6%.

Припустимо, що цей же товар експортується на інший ринок, на якому еластичність цього товару більша ($E = 1$). Таку ситуацію можна описати рівнянням (5) із коефіцієнтами $a = 16000$; $b = 8$. Діапазон ефективної девальвації у цьому випадку розширюється — максимум маси чистого доходу тепер маємо при $I_r^* = 1.09$, але це розширення незначне. Навіть якщо еластичність сягне значення 5, максимум зміститься лише до індексу девальвації $I_r = 1.2$ (див. графік 1).

Отже, якщо ціна експорту точно слідує за девальвацією, остання підвищує його ефективність лише щодо тих товарів, цінова еластичність експорту яких є дуже високою (три, п'ять і більше). Приріст маси чистого доходу при цьому коливатиметься у межах 30–50%.

Вираз для рентабельності (3) в цьому варіанті перетворюється на:

$$R = \frac{I_z \times Z_0 \times I_r \times r_0 - S_0}{S_0} \times 100 = 100 \times \frac{Z_0 \times r_0}{S_0} (2 - I_r) I_r - 100. \quad (15)$$

Таким чином, залежність рентабельності від ступеня девальвації є квадратичною з максимумом у точці $I_r^* = 1$.

Із цього випливає, що будь-які зміни курсу національної валюти за умови, що експортна ціна змінюється тим же темпом у протилежному напрямі, призводять лише до зниження рентабельності експорту.

Варіант Б. Якщо ціна слідує за девальвацією половинним темпом, рівняння (10) для товару з еластичністю 0.625 ($a = 13000$, $b = 5$) перетворюється на:

$$D_1 = 10^6 \times (7.5I_r - 2.5I_r^2 - 4)(5.5 + 2.5I_r). \quad (16)$$

Цей вираз має максимум при $I_r^* = 1.6$, тобто діапазон девальвації, в якому ефективність експорту збільшується порівняно з базовим періодом, значно розширюється, а для більших значень еластичності стає ще більшим (див. графік 1).

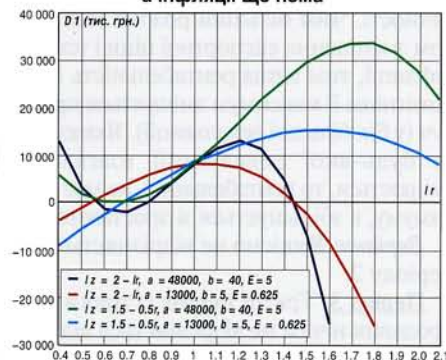
Залежність рентабельності від ступеня девальвації за цим варіантом описується виразом:

$$R = 100 \times \left(\frac{Z_0 r_0}{S_0} (1.5 - 0.5I_r) I_r - 1 \right). \quad (17)$$

Максимуму рентабельності досягає в точці $I_r^* = 3$.

Варіант В. Якщо ціна не змінюється, то з наростанням девальвації маса чистого доходу і рентабельність збільшуються прямо пропорційно індексу девальвації.

Графік 1. Залежність маси чистого доходу в національній валюті від ступеня девальвації в першому поточному періоді, коли девальвація вже проведена, а інфляції ще нема

Отже, доходимо висновку: якщо девальвація і сприяє зростанню маси чистого доходу, то не так за рахунок збільшення обсягів продажу, як завдяки банальному підвищенню ціни долара в національній валюті. У результаті від девальвації вииграють експортери, програють усі підприємства і домашні господарства, які купують імпортовані товари та послуги (скажімо, туристичні), і не зазнають її прямого впливу ті, хто не споживає імпорту. Останніх в Україні дуже мало, бо імпортними енергоносіями прямо чи опосередковано користуються майже всі.

Період 2. Тепер розглянемо другий період, коли внаслідок інфляції ціни на матеріальні витрати вже підвищилися, а зарплата ще залишилася на рівні базового періоду. В результаті собівартість одиниці товару зростає до

$$S_2 = I_s \times S_0,$$

де I_s — індекс зростання собівартості. Індекс I_s має тим більше значення, чим вищий темп девальвації I_r . У першому наближенні цю залежність можна апроксимувати прямою:

$$I_s = 1 + c(I_r - 1), \quad (18)$$

де c зазвичай лежить у межах $0 < c \leq 1$, хоча можлива й ситуація, коли $c > 1$.

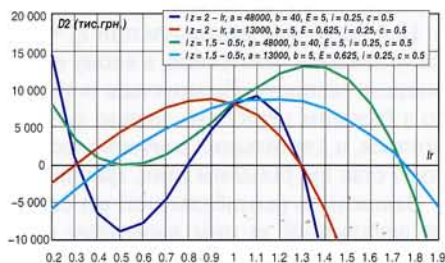
Тоді рівняння (8), (3) і (10) перетворюється на:

$$d_2 = I_z \times I_r \times Z_0 r_0 - [1 + c(I_r - 1)]S_0;$$

$$R_2 = \frac{d_2}{S_2} = \frac{I_z \times I_r \times Z_0 \times r_0}{[1 + c(I_r - 1)]S_0} - 1; \quad (19)$$

$$D_2 = \{I_z \times I_r \times Z_0 \times r_0 - [1 + c(I_r - 1)]S_0\}(a - b \times I_z \times Z_0). \quad (20)$$

Графік 2. Залежність маси чистого доходу в національній валюті від ступеня девальвації в другому поточному періоді, коли інфляція "наздогнала" девальвацію на 50%

Знову розглянемо ті ж три варіанти взаємозв'язку динаміки експортної ціни з динамікою девальвації.

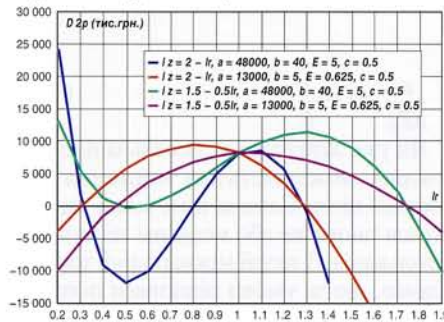
Варіант А. За однакових темпів зниження ціни й девальвації ($I_z = 2 - I_r$) рівняння (20) перетворюється на:

$$D_2 = [(2Z_0 r_0 - cS_0)(a - 2bZ_0) - S_0(1 - c)bZ_0]I_r + [(2Z_0 r_0 - cS_0)bZ_0 - Z_0 r_0(a - 2bZ_0)]I_r^2 - bZ_0^2 r_0 I_r^3 - S_0(1 - c)(a - 2bZ_0). \quad (21)$$

Припустимо, що інфляція розвивається удвічі повільніше, ніж девальвація, тобто $c = 0.5$.

Як бачимо із залежності маси чистого доходу від ступеня девальвації (див.

Графік 3. Залежність маси реального чистого доходу від ступеня девальвації в другому поточному періоді, коли інфляція "наздогнала" девальвацію на 50%

графік 2), максимум маси чистого доходу за всіма варіантами змістився ліворуч (порівняно з графіком 1). Тобто він досягається у другому періоді при менших значеннях темпу девальвації, ніж у першому періоді, а величини маси чистого доходу при будь-яких темпах девальвації є значно меншими.

Максимум маси чистого доходу для еластичності 0.625 знаходиться у точці $I_r = 0.9$, тобто для її (маси) збільшення необхідна не девальвація, а ревальвація. Якщо все ж проводити девальвацію, то маса чистого доходу зменшуватиметься, причому досить швидко: при девальвації національної валюти на 10% вона зменшиться приблизно на 20%.

На ринку з еластичністю 5 ситуація дещо краща. Невелика девальвація (на 8—10%) веде до зростання маси чистого доходу, а більша — знову до її зменшення. При цьому приріст маси чистого доходу буде невеликим — приблизно 10%.

Зі збільшенням ступеня інфляції ($c = 0.6; 0.7; 1$ і т. д.) максимум маси чистого доходу та маси валютної виручки на графіку зміщуються ліворуч; тобто для їх досягнення потрібна все менша девальвація, і все більша — ревальвація.

Залежність рентабельності від ступеня девальвації у варіанті А має вигляд:

$$R = \frac{(2 - I_r) I_r Z_0 r_0}{S_0(1 - c + cI_r)} - 100. \quad (22)$$

Максимум цієї функції лежить у точці:

$$I_r^* = \frac{c - 1 \pm \sqrt{1 - c^2}}{2c}. \quad (23)$$

У прикладі, де $c = 0.5$, максимум маси чистого доходу досягається при $I_r^* = 0.73$, тобто для максимізації рентабельності треба не девальвувати, а ре-

вальвувати гривню на 27% і відповідно на 27% збільшити експортну ціну.

Варіант Б. При зменшенні експортної ціни половинним порівняно з девальвацією темпом збільшення маси чистого доходу на ринку з низькою еластичністю ($E = 0.625$) не перевищує числові значення варіанта А.

На ринку з високою еластичністю максимум маси чистого доходу досягається при девальвації 35%. Тут його приріст порівняно з базовим періодом значно більший — 63%.

При цій зміні експортної ціни рентабельність описується виразом:

$$R = 100 \times \frac{(1.5 - 0.5I_r) I_r Z_0 r_0}{S_0(1 - c + cI_r)} - 100. \quad (24)$$

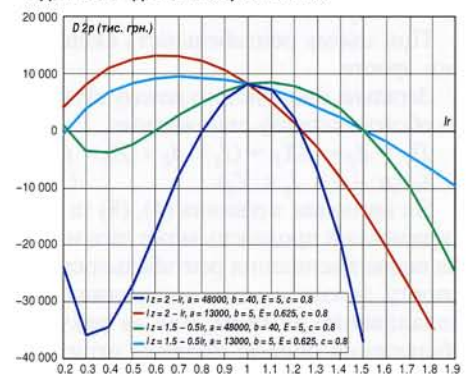
Свого максимуму вона досягає при

$$I_r^* = \frac{c - 1 \pm \sqrt{1 + c - 2c^2}}{c}; \quad (25)$$

при $c = 0.5; I_r^* = 1$.

Таким чином, у другому поточному періоді для товарів із високою ціновою еластичністю експорту (три й більше) при девальвації суттєво збільшується маса чистого доходу в національній ва-

Графік 4. Залежність маси реального чистого доходу від ступеня девальвації в другому поточному періоді, коли інфляція "наздогнала" девальвацію на 80%

люті. При меншій еластичності (до $E = 1 - 1.5$) її вплив практично не відчувається, а при еластичності нижчій 0.7—0.9 девальвація призводить до скорочення маси чистого доходу.

Рентабельність не залежить від еластичності. Чим більший розрив між темпом зменшення експортної ціни і темпом інфляції, тим вища рентабельність і тим помітніше її максимум зміщується праворуч (у бік більшої девальвації). Якщо ціна за будь-якої девальвації взагалі не змінюється, то рентабельність не має максимуму, а збільшується зі зростанням I_r .

Варіант В якісно не відрізняється від періоду 2.

Період 3. Третій період із точки зору продавця нічим не відрізняється від другого, лише величина c стає більшою.

Для держави різниця полягає у збільшенні заробітної плати, нарахувань на неї тощо. Зупинимося на цих аспектах пізніше.

ЧИСТИЙ ДОХІД

В умовах інфляції доречно розглянути не лише номінальний, а й реальний чистий дохід. У першому наближенні він дорівнює:

$$D_{2p} = \frac{D_2}{I_s} = \frac{D_2}{1 + c \times (I_r - 1)} \quad (26)$$

Максимум реального чистого доходу в усіх варіантах (див. графік 3) знаходиться лівіше порівняно з номінальним, тобто потреба у девальвації зменшується.

Якщо ж темп інфляції наближається до темпу девальвації (див. графік 4), то максимум реального чистого доходу в усіх варіантах швидко зміщується ліворуч за точку $I_r = 1$. Тобто вже при $c > 0.7$ для його досягнення необхідно ревальвувати національну валюту.

Таким чином, загальний висновок по періодах 2 і 3 такий же, як і в періоді 1, тільки ситуації ефективної девальвації значно менше і значення показників ефективності теж менші.

Товар II. Відмінність цього товару від товару I полягає в тому, що для виробництва потрібні імпортовані матеріали. Тому його собівартість у національній валюті після девальвації збільшується одразу, інакше кажучи, отримуємо картину, аналогічну другому періоду для товару I.

У ТВЕРДІЙ ВАЛЮТІ

Найбільший інтерес становить торгівля товаром II, у виробництві якого використовуються імпортовані матеріали, тому що таких товарів в Україні більшість (у зв'язку з імпортом енергоносіїв).

Собівартість одиниці товару II у валюті в першому поточному періоді можна описати такою формулою:

$$S_\alpha = S_0 \left(\frac{1 - i + i \times I_r}{r} \right), \quad (27)$$

де i — частка імпортованих матеріалів у собівартості товару в базовому періоді.

Як бачимо, процес зростання собівартості одиниці товару внаслідок подорожчання матеріалів, пов'язаного з інфляцією або девальвацією, описується аналогічними формулами (див. (20) і (27)).

Якщо одночасно мають місце і девальвація, і інфляція, то формула (27) набуває такого вигляду:

$$S_{d2} = \frac{S_0}{I_r r_0} [1 + (i + c - ic)(I_r - 1)]. \quad (28)$$

Тоді одиничний дохід у поточному періоді у твердій валюті становить:

$$d_{d2} = Z_2 - S_{d2} = I_z \times Z_0 - \frac{S_0 \times [1 + (i + c - i \times c)(I_r - 1)]}{I_r r_0}; \quad (29)$$

вся маса чистого доходу

$$D_{d2} = \left(I_z \times Z_0 - \frac{S_0 \times [1 + (i + c - i \times c)(I_r - 1)]}{I_r r_0} \right) \times (a - b I_z Z_0). \quad (30)$$

Знову розглянемо три варіанти зв'язку динаміки експортної ціни з динамікою девальвації.

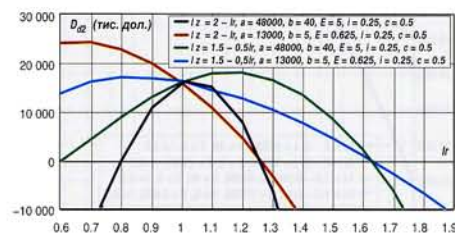
Варіант А. Для динаміки з однаковим темпом рівняння (30) має вигляд:

$$D_{d2} = \left\{ (2 - I_r) \times Z_0 - \frac{S_0 \times [1 + (i + c - i \times c)(I_r - 1)]}{I_r \times r_0} \right\} \times [a - b \times Z_0 \times (2 - I_r)]. \quad (31)$$

Для першого прикладу (тобто $a = 13000$, $b = 5$, $E = 0.625$) при $i = 0.25$ цей вираз перетворюється на:

$$D_{d2} = \left(-50 I_r^2 + 45 I_r - \frac{9}{I_r} + 30 \right) \times 10^5. \quad (32)$$

Графік 5. Залежність маси чистого доходу в твердій валюті від ступеня девальвації

Оптимального значення девальвації, при якому маса чистого доходу досягає свого максимуму, не існує (див. графік 5). Навпаки, необхідна ревальвація гривні на 35%.

У разі, коли цінова еластичність експорту дуже висока ($E = 5$), максимум зміщується праворуч — до значення $I_r = 1.03$. Тобто щодо високоеластичних товарів є потреба у невеликій девальвації (до 5%), але маса чистого доходу при цьому зростає порівняно з базовим періодом не істотно (у даному прикладі приблизно на 2%).

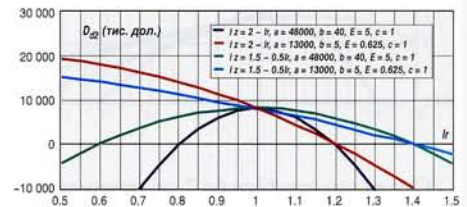
Рентабельність при обчисленні вартісних показників у твердій валюті описується тим же виразом, що і в національній. Отже, всі зроблені раніше висновки залишаються в силі.

Варіант Б. Якщо експортна ціна товару зменшується половинним темпом

порівняно з темпом девальвації, залежність маси чистого доходу від ступеня девальвації описується так:

$$D_{d2} = \left\{ (1.5 - 0.5 I_r) Z_0 - \frac{S_0 \times [1 + (i + c - i \times c)(I_r - 1)]}{I_r r_0} \right\} \times [a - b Z_0 \times (1.5 - 0.5 I_r)]. \quad (33)$$

Графік 6. Залежність маси чистого доходу в твердій валюті від ступеня девальвації, коли темпи інфляції та девальвації однакові

За низької ($E = 0.62$) еластичності товару максимум маси чистого доходу знову ж таки досягається не при девальвації, а при ревальвації національної валюти на 17% (див. графік 5), але його значення ще менше відрізняється від рівня базового періоду, ніж у варіанті А.

Для товару з високою еластичністю ($E = 5$) оптимальне значення девальвації сягає 17%. Приріст маси чистого доходу при цьому становить 12%.

Варіант В. Коли ціна товару взагалі не змінюється за будь-якої девальвації, рівняння (30) набуває вигляду:

$$D_{d2} = \left[Z_0 - \frac{S_0 \times [1 + (i + c - i \times c)(I_r - 1)]}{I_r r_0} \right] \times (a - b Z_0).$$

Ця крива взагалі не має максимуму. Чим вищий індекс девальвації, тим менша собівартість товару у твердій валюті, отже, тим більшою стає маса чистого доходу.

Для товарів із більшою імпортоємністю (вище розглянуто товар з імпортоємністю $i = 0.25$) максимум маси чистого доходу на графіку різко зміщується ліворуч, тобто для його досягнення здебільшого потрібна не девальвація, а ревальвація.

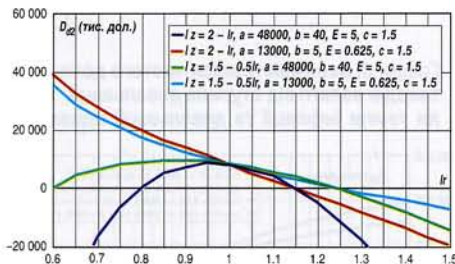
Досі ми розглядали ситуацію, коли інфляція нижча, ніж девальвація ($I_s < I_r$). Якщо ж темп інфляції перевищує темп девальвації ($c \geq 1$), то вартість імпортованих матеріальних виробничих засобів визначатиметься не девальвацією, а інфляцією, тобто формула собівартості (28) стане такою:

$$S_{d2} = \frac{S_0}{I_r r_0} \times [1 + c \times (I_r - 1)], \quad (35)$$

а маса чистого доходу порівнюватиме:

$$D_{d2} = \left[I_z Z_0 - \frac{S_0 \times [1 + c \times (I_r - 1)]}{r_0 I_r} \right] \times (a - b I_z Z_0). \quad (36)$$

Графік 7. Залежність маси чистого доходу в твердій валюті від ступеня девальвації, коли інфляція випереджає девальвацію

Отже (див. графіки 6 і 7, де наведено залежності при значеннях $c = 0.8$ та $c = 1.5$), якщо ми хочемо збільшити саме масу чистого доходу в твердій валюті, про девальвацію за умови $S_z > S_r$ не повинно бути й мови.

ВИСНОВКИ

Із проведеного нами модельного аналізу впливає кілька загальних висновків.

Максимальне зростання маси чистого доходу (як у національній, так і в твердій валюті) від експорту товару за умови девальвації спостерігається:

- 1) якщо товар виробляється без застосування імпортованих матеріалів;
- 2) у перший період після девальвації, коли остання ще не спричинила інфляцію;
- 3) якщо товар має високу (три і більше) цінову еластичність експорту.

Щодо товарів, виробництво яких потребує імпортованих засобів і еластичність експорту яких невелика, девальвація спричиняє або незначне зростання маси чистого доходу, або навіть її зменшення.

ПРОПОЗИЦІЯ ВАЛЮТИ

Крім показників ефективності, для багатьох аспектів розвитку національної економіки велике значення має величина валютної виручки від експорту.

У базовому періоді вона дорівнює:
 $W = EX_0 \times Z_0. \quad (37)$

У будь-якому поточному періоді величина валютної виручки визначається виразом:

$$W = (a - b \times I_z Z_0) I_z Z_0, \quad (38)$$

Тобто від індексу девальвації вона безпосередньо не залежить.

Однак якщо динаміка ціни експорту "прив'язана" до девальвації за варіантом А, вираз матиме такий вигляд:

$$W = Z_0 [2(a - 2bZ_0) + (4bZ_0 - a) \times I_r - bZ_0 I_r^2]. \quad (39)$$

Ця залежність має квадратичний характер, а максимум валютної виручки на графіку знаходиться у точці:

$$I_r^* = 2 - \frac{a}{2bZ_0} = 1.5 - \frac{1}{2E}. \quad (40)$$

За варіантом Б оптимальне значення індексу девальвації становить:

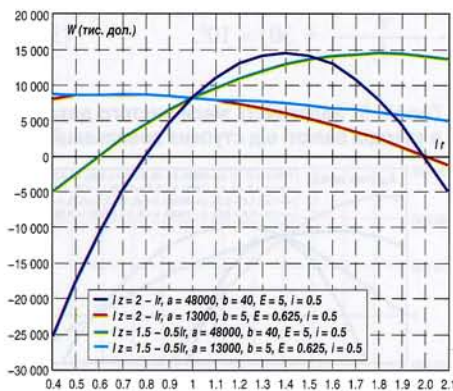
$$I_r^* = 2 - \frac{1}{E}.$$

Отже, за обома варіантами, якщо цінова еластичність експорту менша 1, максимум на графіку знаходиться ліворуч від точки $I_r = 1$, при $E = 1$ — у цій точці, при $E > 1$ — праворуч від неї (див. графік 8).

Таким чином, для товарів із низькою еластичністю ($E \leq 1$) девальвація зменшує масу валютної виручки, а для товарів із високою еластичністю — збільшує.

Для товарів із високою еластичністю, експортна ціна яких зменшується в однаковому з девальвацією темпі, максимум маси валютної ви-

Графік 8. Залежність маси експортної валютної виручки від ступеня девальвації

ручки настає при нижчому рівні девальвації. Якщо ж темп зниження ціни нижчий, ніж темп девальвації, то для досягнення максимуму маси валютної виручки необхідна більша девальвація.

За незмінної ціни девальвація взагалі не впливає на величину маси валютної виручки.

Для одного й того ж товару на одному й тому ж ринку максимума маси чистого доходу в твердій валюті і маси валютної виручки досягаються при суттєво різних девальваціях (див. графіки 5 і 8). Скажімо, для варіанта А при $E = 5$ маса чистого доходу буде максимальною при девальвації національної валюти на 5%, а маса валютної виручки — при девальвації на 40%; для

варіанта Б маса чистого доходу — при девальвації на 25%, а маса валютної виручки — на 80%. Тобто водночас досягти максимуму обох показників неможливо.

Необхідно шукати компромісне рішення. Стосовно варіанта А — це важка проблема. Вже при девальвації на 20%, коли маса валютної виручки ще на 13% менша від свого максимуму, маса чистого доходу скоротиться на 30% щодо свого максимуму, а при $I_r = 30\%$, коли масі валютної виручки залишатиметься до максимуму ще 3%, маса чистого доходу стане нульовою.

Варіант Б у цьому плані перспективніший. Так, при девальвації на 40% маса валютної виручки "не дотягне" до максимуму якихось 11%, а маса чистого доходу при цьому зменшиться лише на 8%.

До того ж величина максимуму маси чистого доходу у варіанті Б значно більша, ніж у варіанті А (див. графік 3). Із цього випливає, що ціну вигідніше зменшувати нижчим темпом, ніж темп девальвації.

ПОВЕДІНКА ЕКСПОРТЕРА

Щоб визначити оптимальний темп зниження ціни, дослідимо залежність маси чистого доходу та валютної виручки від ціни експорту при постійному рівні девальвації.

Розглянемо показники ефективності експорту в національній валюті для товару II у другому періоді.

Рентабельність експорту цього товару дорівнює:

$$R = \left[\frac{I_r Z_0 r_0 I_z}{S_0 (1 - i + i I_r)} \right] \times 100. \quad (41)$$

При певному фіксованому значенні I_r залежність рентабельності від ціни експорту має лінійний характер, тобто чим вища ціна, тим вища рентабельність.

Залежність маси чистого доходу від індексу ціни при фіксованому індексі девальвації є квадратичною, а отже, має екстремум.

Оптимальне значення індексу ціни, за яким продавець отримує максимум чистого доходу, легко визначити шляхом диференціювання модифікованого рівняння (20) за змінною I_z . Воно дорівнює:

$$I_r^* = \frac{a}{2bZ_0} + \frac{S_0 [1 + (i + c - i \times c)(I_z - 1)]}{2Z_0 r_0 I_r}. \quad (42)$$

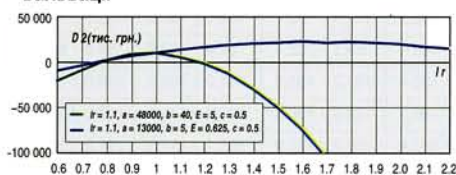
Проаналізуємо цей вираз. Спочатку оцінимо другий доданок. Відношення $Z_0 r / S_0$ — це не що інше, як окупність

витрат у базовому періоді. Якщо йдеться про незбитковий товар, то реально вона може змінюватись у межах 1 ± 1.5 . Вірогідні зміни індексу курсу гривні передбачимо в таких же межах. Тоді при $i = 0.25 + 0.5$; $c = 0.5 + 1$ можливі значення другого доданка виразу (42) знаходяться у межах $0.3 - 0.5$.

Коли експортер вирішує, яку ціну встановити на свій товар, майже всі величини з виразу (42) йому вже відомі. Нехай, наприклад, вони дорівнюють: $Z_0 r_0 / S_0 = 1.2$, $I_r = 1$, $i = 0.25$, $c = 0.5$. Тоді другий доданок дорівнює 0.4 .

З'ясувати значення першого доданка значно складніше. Знайдемо спочатку його граничне значення, за якого ціну змінювати не треба, тобто коли максимум маси чистого доходу досягатиметься при значенні $I_z = 1$. Для цього перший доданок повинен мати значення $1 - 0.4 = 0.6$.

Графік 9. Залежність маси чистого доходу від ціни експорту при фіксованому рівні девальвації

Із рівняння (11) випливає, що значення

$$\frac{a}{2bZ_0} = 0.6 \text{ відповідає ціновій еластичності експорту } 5.$$

Якщо вона перевищує 5, то значення першого доданка буде меншим від 0.6 , а весь вираз (42) — меншим від 1 . Це означає, що $I_z < 1$, тобто для максимізації маси чистого доходу експортер повинен знизити ціну. Якщо ж еластичність менша 5, значення першого доданка перевищуватиме 0.6 , а I_z буде більшим 1 . У цьому разі експортеру, щоб максимізувати масу чистого доходу, слід підвищувати ціну товару.

Тепер можемо сформулювати **рекомендації для експортера**.

Якщо, проаналізувавши власний досвід роботи на якомусь зарубіжному ринку, експортер упевнений, що, знизивши ціну на 1% , він зможе збільшити обсяг продажу товару більш як на 5% , то йому слід знизити її. Якщо ж зниження ціни на 1% спричинить зростання обсягу експорту менш як на 5% , він повинен збільшити ціну. Точну ціну експортер визначить лише тоді, коли зможе точно передбачити темп зростання обсягу експорту, зумовленого зниженням ціни. Скажімо, якщо він упевнений, що, знизивши ціну на 1% , зможе продати товару на 6% більше, ніж за старою ціною, точний індекс ціни становитиме:

$$I_z = 0.58 + 0.4 = 0.98, \text{ тобто ціну треба знизити на } 2\%.$$

Проте, як уже мовилося, точно визначити еластичність товару практично неможливо. В такому разі експортер повинен знати ціну своєї помилки, тобто знати, скільки він втратить, якщо неправильно встановить ціну. Із залежності маси чистого доходу від індексу ціни для розглянутих вище прикладів (див. графік 9) бачимо, як при варіюванні індексу ціни на 10% значення маси чистого доходу змінюється в межах 11% .

Необхідно зауважити, що чим більше інфляція випереджає девальвацію і чим більшу частку в собівартості товару становить імпорт, тим більшим стає другий доданок виразу (42), отже, тим більше максимум зміщується у бік вищих експортних цін, для встановлення яких девальвація не потрібна.

Якщо ж доданок стає більшим 0.5 , то за будь-якої еластичності $I_z > 1$, тобто девальтовація призведе до зменшення маси чистого прибутку. Навіть положення максимуму маси чистого доходу не змінюється. Воно визначається виразом (42).

Рекомендації для доларових показників виявляються аналогічними.

Залежність маси валютної виручки від індексу ціни при фіксованому рівні девальвації описується виразом (38). Оптимальне значення ціни, за якого маса валютної виручки досягає максимуму, становить:

$$I_z^* = \frac{a}{2bZ_0}. \quad (43)$$

Як уже йшлося вище, значення цього виразу цілком визначається ціновою еластичністю експорту (див. (12)). Отже, якщо еластичність перевищує 1 , маємо $I_z < 1$, тобто є сенс знижувати ціну до величини (43). Якщо ж еластичність менша 1 , то $I_z > 1$, тобто максимальну валютну виручку отримаємо при підвищенні ціни.

На підвищення ціни ні норми міжнародної торгівлі, ні внутрішні чинники не накладають жодних обмежень. А ось зниження ціни обмежується демпінговими нормами. Стосовно більшості українських товарів ми вийшли на демпінгову межу, а для багатьох із них уже й перейшли. Щоб її не перетнути, темп зниження ціни — якщо саме зниження потребує вираз (43) — не повинен перевищувати темпу девальвації валюти. Таким чином, якщо рівень девальвації не дає змоги встановити оптимальну за (47) ціну I_z^* , експортер має вимагати від Національного банку подальшої девальвації гривні.

Положення максимумів різних показників ефективності знову не збігаються. Отже, продавцю слід вибирати,

що для нього краще: отримати максимальну валютну виручку за невеликих розмірів маси чистого доходу й рентабельності чи максимальні масу чистого доходу і рентабельність при меншій валютній виручці. Розв'язати цю трикритеріальну задачу легше за допомогою малюнка, на якому були б зібрані графіки всіх показників, що розглядаються.

Які практичні висновки випливають із викладеного вище? Для їх конкретизації необхідно з'ясувати поточну ситуацію. Вона характеризується такими показниками.

1. Нині інфляція в Україні (25.8% за 2000 рік) значно випереджає девальвацію гривні (4.2%).

Ситуація відповідає значенню c приблизно 3.2 .

2. Щодо імпортоємності, то лише пряма енергоємність продукції нафтогазової промисловості України становить 77.5% , вугільної — 54% , машинобудівної — 16.5% . Оскільки виробництво потребує не лише імпортних енергоносіїв, а й інших імпортних матеріалів, величина i може досягати 0.7 .

3. Через низьку конкурентоспроможність українського експорту за його якістю можна очікувати, що цінова еластичність попиту на нього доволі низька.

Крім того, попередній аналіз проведено за умови, що еластичність внутрішньої пропозиції не заважає збільшувати експорт відповідно до зростаючого зовнішнього попиту, тобто зміни експорту повністю описуються рівнянням (5). Якщо ж вітчизняні ресурсні потужності або здібності менеджерів не дозволять виробити достатню кількість експортних товарів, щоб "наздогнати" зростаючий попит, то показники ефективності будуть ще нижчими, а область ефективної девальвації ще вузкою.

Відтак український експорт знаходиться у ситуації, коли максимуми маси чистого доходу як у національній, так і в твердій валюті знаходяться в області $I_r < 1$, якщо експортні ціни жорстко "прив'язані" до курсу гривні, і у вузькій області $I_z > 1$, якщо варіювати ціни повільніше за девальвацію.

Отже, з точки зору максимізації таких показників ефективності зовнішньої торгівлі, як рентабельність і маса чистого доходу (як у національній, так і в твердій валюті) поточну політику Національного банку України щодо стабілізації курсу гривні необхідно визнати правильною.

Література.

Линдерт П.Х. Экономика мирохозяйственных связей. — М.: Прогресс, 1992, с. 477.

Індекси цін споживчого ринку та цін виробників промислової продукції України у 1991–2000 рр.

Інфляція — один із найголовніших макроекономічних показників. В Україні його почали визначати зі здобуттям державної незалежності. Пропонуємо увазі читачів індекси цін споживчого ринку та цін виробників промислової продукції України за всі роки спостережень.

Індекси цін споживчого ринку України

Період	Індекс цін споживчого ринку, % щодо попереднього місяця / % щодо початку року (щодо грудня минулого року)									
	1991 р.	1992 р.	1993 р.	1994 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.
Січень		385.2 / 385.2	173.2 / 173.2	119.2 / 119.2	121.2 / 121.2	109.4 / 109.4	102.2 / 102.2	101.3 / 101.3	101.5 / 101.5	104.6 / 104.6
Лютий		115.3 / 444.1	128.8 / 223.1	112.6 / 134.2	118.1 / 143.0	107.4 / 117.5	101.2 / 103.4	100.2 / 101.5	101.0 / 102.5	103.3 / 108.1
Березень		112.1 / 497.9	122.1 / 272.4	105.7 / 141.9	111.4 / 159.5	103.0 / 121.0	100.1 / 103.5	100.2 / 101.7	101.0 / 103.5	102.0 / 110.2
Квітень		107.6 / 535.7	123.6 / 336.7	106.0 / 150.4	105.8 / 168.7	102.4 / 123.9	100.8 / 104.4	101.3 / 103.0	102.3 / 105.9	101.7 / 112.1
Травень		114.4 / 612.9	127.6 / 429.6	105.2 / 158.2	104.6 / 176.5	100.7 / 124.8	100.8 / 105.2	100.0 / 103.0	102.4 / 108.5	102.1 / 114.4
Червень		126.5 / 775.3	171.7 / 737.6	103.9 / 164.4	104.8 / 184.9	100.1 / 124.9	100.1 / 105.3	100.0 / 103.0	100.1 / 108.6	103.7 / 118.7
Липень		122.1 / 946.6	137.6 / 1014.9	102.1 / 167.8	105.2 / 194.6	100.1 / 125.0	100.1 / 105.4	99.1 / 102.1	99.0 / 107.5	99.9 / 118.6
Серпень	104.0	108.3 / 1025.2	121.7 / 1235.2	102.6 / 172.2	104.6 / 203.5	105.7 / 132.2	100.0 / 105.4	100.2 / 102.3	101.0 / 108.6	100.0 / 118.6
Вересень	104.5	110.6 / 1133.8	180.3 / 2227.0	107.3 / 184.8	114.2 / 232.4	102.0 / 134.8	101.2 / 106.7	103.8 / 106.2	101.4 / 110.1	102.6 / 121.6
Жовтень	105.9	112.4 / 1274.4	166.1 / 3699.1	122.6 / 226.5	109.1 / 253.5	101.5 / 136.8	100.9 / 107.6	106.2 / 112.8	101.1 / 111.3	101.4 / 123.3
Листопад	116.5	122.0 / 1554.8	145.3 / 5374.8	172.3 / 390.3	106.2 / 269.2	101.2 / 138.5	100.9 / 108.6	103.0 / 116.2	102.9 / 114.5	100.4 / 123.8
Грудень	124.6	135.1 / 2100.0	190.8 / 10256.0	128.4 / 501.0	104.6 / 281.7	100.9 / 139.7	101.4 / 110.1	103.3 / 120.0	104.1 / 119.2	101.6 / 125.8
За рік у цілому*	390.0	2100.0	10256.0	501.0	281.7	139.7	110.1	120.0	119.2	125.8
Середньомісячний темп зростання	112.0	128.9	147.1	114.4	109.0	102.8	100.8	101.6	101.5	101.9
Середньорічний темп зростання	—	1627.0	4835.0	991.2	477.0	180.3	115.9	110.6	122.7	128.2

* Грудень щодо грудня попереднього року.

Індекси цін виробників промислової продукції України

Період	Індекс цін виробників промислової продукції, % щодо попереднього місяця / % щодо початку року (щодо грудня минулого року)									
	1992 р.	1993 р.	1994 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	
Січень	852.3 / 852.3	218.2 / 218.2	134.1 / 134.1	129.2 / 129.2	103.4 / 103.4	100.4 / 100.4	100.8 / 100.8	100.8 / 100.8	103.2 / 103.2	
Лютий	129.4 / 1102.9	120.8 / 263.6	121.3 / 162.7	111.4 / 143.9	102.9 / 106.4	100.4 / 100.8	100.9 / 101.7	101.1 / 101.9	101.8 / 105.1	
Березень	114.9 / 1267.2	111.6 / 294.2	108.3 / 176.2	109.3 / 157.3	102.9 / 109.4	100.6 / 101.4	100.7 / 102.4	100.4 / 102.3	102.7 / 107.9	
Квітень	119.3 / 1511.8	118.1 / 347.5	105.4 / 185.7	105.1 / 165.3	101.5 / 111.0	100.9 / 102.3	100.5 / 102.9	101.7 / 104.0	102.0 / 110.1	
Травень	108.4 / 1638.8	152.2 / 528.8	102.4 / 190.2	107.1 / 177.1	100.8 / 112.0	100.3 / 102.6	100.0 / 102.9	100.5 / 104.5	100.6 / 110.8	
Червень	117.4 / 1923.9	190.1 / 1005.2	103.0 / 195.9	108.6 / 192.3	100.4 / 112.5	100.4 / 103.0	100.2 / 103.1	100.8 / 105.4	100.9 / 111.8	
Липень	99.2 / 1908.5	131.0 / 1316.8	104.4 / 204.5	104.3 / 200.6	100.6 / 113.1	100.4 / 103.4	100.6 / 103.7	101.3 / 106.8	101.4 / 113.4	
Серпень	109.0 / 2080.3	133.0 / 1751.4	111.9 / 228.8	106.5 / 213.6	100.4 / 113.6	100.0 / 103.4	101.2 / 104.9	103.5 / 110.5	100.7 / 114.2	
Вересень	108.6 / 2259.2	176.5 / 3091.2	112.8 / 258.1	109.9 / 234.7	101.0 / 114.7	100.1 / 103.5	109.4 / 114.8	100.8 / 111.4	101.2 / 115.6	
Жовтень	125.1 / 2826.3	134.2 / 4148.4	120.4 / 310.7	108.4 / 254.4	100.1 / 114.8	101.1 / 104.6	110.7 / 127.1	100.7 / 112.2	101.3 / 117.1	
Листопад	117.8 / 3329.3	133.1 / 5521.5	209.3 / 650.3	104.2 / 265.1	101.2 / 116.2	99.8 / 104.4	103.5 / 131.5	101.4 / 113.8	101.0 / 118.3	
Грудень	127.2 / 4228.5	176.9 / 9767.5	134.4 / 874.0	102.6 / 272.1	100.9 / 117.3	100.5 / 105.0	102.9 / 135.3	101.7 / 115.7	102.1 / 120.8	
За рік у цілому*	4228.5	9767.5	874.0	272.1	117.3	105.0	135.3	115.7	120.8	
Середньомісячний темп зростання	136.7	146.5	119.8	108.9	101.3	100.4	102.6	101.2	101.6	
Середньорічний темп зростання	—	4798.3	1234.5	588.9	152.0	107.7	113.0	131.1	120.8	

Індекс цін виробників промислової продукції за 1991 рік становив 263.4%.

* Грудень щодо грудня попереднього року.

За даними Держкомстату України.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготував начальник управління аналізу та організації економічної роботи економічного департаменту Національного банку України Микола Озель.

Динаміка облікової та ломбардної ставок НБУ у 1992–2000 рр.

На прохання читачів "Вісника НБУ", передусім аналітиків, які ведуть макроекономічні дослідження, публікуємо дані щодо облікової та ломбардної ставок Національного банку України. Вважаємо за потрібне зауважити, що облікову ставку центральний банк країни почав регулярно встановлювати з кінця 1992 р., а ломбардну — з 1995 р.

Динаміка облікової ставки НБУ у 1992–2000 рр.			Динаміка ломбардної ставки НБУ у 1995–2000 рр.		
Період дії		Відсоток річних	Період дії		Відсоток річних
Від	до		Від	до	
1992 р.		30.0			
16.11.1992 р.	28.02.1993 р.	80.0 ¹			
01.03.1993 р.	30.04.1993 р.	100.0			
01.05.1993 р.	31.06.1994 р.	240.0			
01.07.1994 р.	31.07.1994 р.	190.0			
01.08.1994 р.	14.08.1994 р.	175.0			
15.08.1994 р.	24.10.1994 р.	140.0			
25.10.1994 р.	11.12.1994 р.	300.0			
12.12.1994 р.	09.03.1995 р.	252.0			
10.03.1995 р.	28.03.1995 р.	204.0			
29.03.1995 р.	06.04.1995 р.	170.0			
07.04.1995 р.	30.04.1995 р.	150.0			
01.05.1995 р.	06.06.1995 р.	96.0			
07.06.1995 р.	14.07.1995 р.	75.0			
15.07.1995 р.	20.08.1995 р.	60.0			
21.08.1995 р.	09.10.1995 р.	70.0			
10.10.1995 р.	30.11.1995 р.	95.0			
01.12.1995 р.	31.12.1995 р.	110.0	Із грудня 1995 р.	31.12.1995 р.	110.0
01.01.1996 р.	03.03.1996 р.	105.0	01.01.1996 р.	03.03.1996 р.	105.0
04.03.1996 р.	25.03.1996 р.	98.0	04.03.1996 р.	25.03.1996 р.	98.0
26.03.1996 р.	31.03.1996 р.	90.0	26.03.1996 р.	31.03.1996 р.	90.0
01.04.1996 р.	07.04.1996 р.	85.0	01.04.1996 р.	07.04.1996 р.	85.0
08.04.1996 р.	24.04.1996 р.	75.0	08.04.1996 р.	24.04.1996 р.	75.0
25.04.1996 р.	21.05.1996 р.	70.0	25.04.1996 р.	21.05.1996 р.	70.0
22.05.1996 р.	06.06.1996 р.	63.0	22.05.1996 р.	06.06.1996 р.	63.0
07.06.1996 р.	01.07.1996 р.	50.0	07.06.1996 р.	08.01.1997 р.	50.0
02.07.1996 р.	09.01.1997 р.	40.0			
10.01.1997 р.	07.03.1997 р.	35.0	09.01.1997 р.	07.03.1997 р.	45.0
08.03.1997 р.	25.05.1997 р.	25.0	08.03.1997 р.	25.05.1997 р.	35.0
26.05.1997 р.	07.07.1997 р.	21.0	26.05.1997 р.	07.07.1997 р.	31.0
08.07.1997 р.	04.08.1997 р.	18.0	08.07.1997 р.	04.08.1997 р.	28.0
05.08.1997 р.	31.10.1997 р.	16.0	05.08.1997 р.	15.10.1997 р.	26.0
			16.10.1997 р.	04.11.1997 р.	18.0
01.11.1997 р.	13.11.1997 р.	17.0	05.11.1997 р.	14.11.1997 р.	19.0
14.11.1997 р.	23.11.1997 р.	25.0	15.11.1997 р.	23.11.1997 р.	27.0
24.11.1997 р.	05.02.1998 р.	35.0	24.11.1997 р.	05.02.1998 р.	37.0
06.02.1998 р.	17.03.1998 р.	44.0	06.02.1998 р.	17.03.1998 р.	48.0
18.03.1998 р.	20.05.1998 р.	41.0	18.03.1998 р.	20.05.1998 р.	45.0
21.05.1998 р.	28.05.1998 р.	45.0	21.05.1998 р.	28.05.1998 р.	50.0
29.05.1998 р.	06.07.1998 р.	51.0	29.05.1998 р.	06.07.1998 р.	56.0
07.07.1998 р.	20.12.1998 р.	82.0	07.07.1998 р.	20.12.1998 р.	92.0
21.12.1998 р.	04.04.1999 р.	60.0	21.12.1998 р.	04.04.1999 р.	70.0
05.04.1999 р.	27.04.1999 р.	57.0	05.04.1999 р.	27.04.1999 р.	65.0
28.04.1999 р.	23.05.1999 р.	50.0	28.04.1999 р.	23.05.1999 р.	55.0
24.05.1999 р.	31.01.2000 р.	45.0	24.05.1999 р.	31.01.2000 р.	50.0
01.02.2000 р.	23.03.2000 р.	35.0	01.02.2000 р.	23.03.2000 р.	40.0
24.03.2000 р.	09.04.2000 р.	32.0	24.03.2000 р.	09.04.2000 р.	37.0
10.04.2000 р.	14.08.2000 р.	29.0	10.04.2000 р.	14.08.2000 р.	34.0
15.08.2000 р.		27.0	15.08.2000 р.		30.0

¹ Червоним кольором виділено дані на кінець періоду, тобто на 31 грудня року, вказаного в колонці 1, або на 1 січня року, вказаного в колонці 2.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготувала головний економіст відділу оперативного аналізу розвитку грошово-кредитного ринку департаменту монетарної політики Національного банку України Тетяна Багріновська.

Прогноз податкових надходжень на 2001 рік з урахуванням впливу динаміки грошової маси

У розвинутих країнах фінансові та монетарні важелі стабілізації економіки застосовують одночасно. Так, інфляцію стримують здебільшого за рахунок впливу реальної процентної ставки та планування дохідної статті бюджету або державних витрат з урахуванням величини державного боргу. При цьому ступінь жорсткості монетарної політики відповідає ступеню жорсткості політики фінансової. У статті розглядається ситуація в Україні, де взаємозв'язок між фінансовою та монетарною політикою також існує, хоча й на іншому рівні.

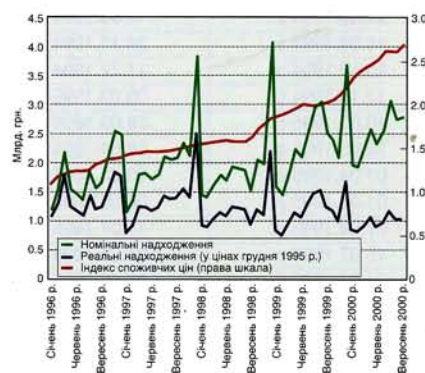
Частка податкових надходжень у зведеному бюджеті України — суттєва: у 1997 році вона становила 68%, у 1998 — 75, у 1999 році — 76.5% [4]. На 2001 рік у зв'язку із запланованими значними надходженнями від приватизації планова частка податкових надходжень дещо менша, хоча залишається значною. Втім, обсяги фактичних надходжень до зведеного бюджету істотно відрізняються від планових. Дохідні статті зведеного бюджету недовиконуються не лише через недовиконання статей податкових надходжень. Так, у 1999 році затверджений план податкових надходжень виконано на 98.1%, тоді як неподаткових — лише на 60.1%. Взагалі, неподаткові надходження до бюджету більш ризикові, ніж податкові. Однак і заплановані обсяги податкових надходжень не збігалися з фактичними [4]: скажімо, податок на додану вартість

(ПДВ) становив у 1997 році 72.8%, у 1998 — 71.7, у 1999 — 89.2% від планових показників (див. таблицю 1)¹.

Проаналізувавши дані щодо щомісячних номінальних податкових надходжень до зведеного бюджету за 1996 р. — вересень 2000 р. (див. графік 1), зауважимо тенденцію до зростання, ускладнену значними сезонними коливаннями. Однак реальні надходження (у цінах грудня 1995 року) такої тенденції не мають (див. таблицю 1).

Найбільший обсяг реальних податкових надходжень зареєстровано у 1996 році — 16.7 млрд. грн.; у 1999-му він становив лише 14.1 млрд. грн. Оскільки останніми роками ВВП практично не змінюється, то, з одного боку, податковий тиск на економіку зменшується при фактично фіксованих ставках оподаткування, а з другого — стрімко зростає податкова недоїмка. Цьому можна знайти два по-

Графік 1. Номінальні та реальні надходження до бюджету

Джерело: Бюлетень НБУ: <http://www.sta.gov.ua>.

яснення: тіньовий сектор економіки продовжує збільшуватися [6] або підприємства неспроможні налагодити ефективну роботу щодо реалізації виробленої продукції.

Зменшення обсягу реальних податкових надходжень можна пояснити надмірним державним навантаженням на економіку [2, 7, 10]. Динаміка податкової недоїмки (найшвидше вона зростає для ПДВ) у статті не аналізується. Натомість розглянемо прогностичні показники податкових надходжень та вплив на них динаміки грошей.

Характеристики адекватності моделей лінійних трендів подано у таблиці 2. Найстійкіша тенденція спостерігається для ППГ (найбільші значення параметрів адекватності). Розрахована безрозмірна швидкість зро-

Таблиця 1. Виконання планових надходжень за основними видами податків, номінальний та реальний обсяг податкових надходжень до зведеного бюджету України

Млрд. грн.

Надходження		Податок на додану вартість (ПДВ)	Податок на прибуток підприємств (ППП)	Прибутковий податок із громадян (ППГ)	Інші податки	Номінальний обсяг податкових надходжень до зведеного бюджету (Укр.)	Реальний обсяг надходжень у цінах грудня 1995 р. (Укр.)
1996 р.	фактичні	5.861	5.56	2.63	7.42	21.471	16.738
1997 р.	планові	8.455	3.815	3.460	14.700	30.430	
	фактичні	6.159	5.785	3.299	8.902	24.145	16.272
1998 р.	планові	8.756	2.327	3.528	15.15	29.761	
	фактичні	6.276	5.927	3.577	7.486	23.266	14.095
1999 р.	планові	8.64	4.700	3.940	16.972	34.252	
	фактичні	7.704	6.463	4.445	9.911	28.523	14.106
2000 р.	фактичні*	7.178	7.452	5.952	9.957	30.539	
2001 р.	прогнозовані	7.838	7.613	6.342	7.916	29.709	

* Дані щодо надходжень за останні 3 місяці — прогностичні.

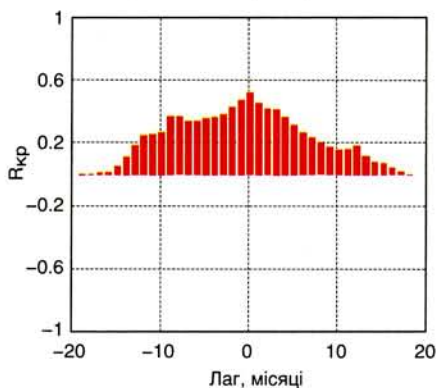
Джерело: <http://www.me.gov.ua>.

¹ У таблиці містяться дані стосовно щорічних, починаючи з 1996 року, податкових надходжень (планових і фактичних), номінальної величини податкових надходжень до зведеного бюджету (Укр.), величини надходжень у цінах грудня 1995 року (Укр.). Податок на прибуток підприємств (ППП) та прибутковий податок із громадян (ППГ) розглядаються окремо. Решту податків об'єднано в категорію "інші".

стання $\beta_1' = \beta_1 / \beta$ перевищує швидкість зростання цін на досліджуваному проміжку часу, що повністю відповідає теоретичним засадам [5], коли існує кілька зростаючих процентних ставок на доходи фізичних осіб. Значно менші безрозмірні швидкості зростання спостерігаються щодо ПДВ і ППП. Вони не перевищують 0.01 і є суттєво нижчими, ніж темпи зростання грошового агрегату М3 та індекс цін, який на досліджуваному інтервалі зростає зі швидкістю 0.016 — 0.02 [6, 9]. Це ж спостерігалось і для загального обсягу податкових надходжень, для яких виконувалося попереднє згладжування (Укр₃), що дало змогу значно поліпшити параметри адекватності моделі лінійного тренду відносно моделей складових процесів (ПДВ, ППП, інші).

Розглянемо кількісну модель впливу грошового агрегату М3 на динаміку надходжень. Компоненту М3 вибрано тому, що на основі розрахунків ко-

Графік 2. Взаємно-кореляційна функція щомісячних податкових надходжень та грошового агрегату М3

ефіцієнтів парної та часткової кореляції виявлено її найбільший взаємозв'язок із податковими надходженнями. Взаємно-кореляційна функція надходжень та М3 має вигляд, характерний для нестационарних процесів. Максимум взаємно-кореляційної функції відповідає нульовому лагу процесів (див. графік 2).

Щодо взаємно-кореляційних функцій процесів з усунутими лінійними трендами (або перших різниць досліджуваних процесів), то в цьому випадку немає значень, які перевищують властивий рівень для взаємозв'язаних процесів [11]:

$$R_{кр} = 2 / \sqrt{n},$$

де $n = 57$ — кількість щомісячних спостережень, використаних для аналізу.

Таблиця 2. Параметри моделей лінійних трендів податкових надходжень і М3

Параметри лінійного тренду	ПДВ	ППП	ППГ	Інші податки	Укр ₃	М3
β_0	0.461	0.416	0.180	0.557	1.613	4.331
t_0	12.9	20.5	21.78	14.72	25.72	9.65
β_1	0.0044	0.0033	0.0051	0.0049	0.0177	0.3592
t_1	3.86	5.02	19.18	3.99	8.74	26.23
β_1'	0.01	0.008	0.028	0.009	0.011	0.083
R^2	0.227	0.575	0.878	0.238	0.6	0.927
F	14.96	25.19	367	15.9	76.47	688.14

Для згладжених щомісячних надходжень T підібрано модель (див. графік 3) залежності від М3:

$$T = 660249 + 12062.4 \sqrt{M3}; \quad (1)$$

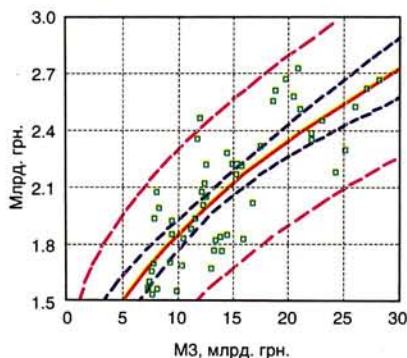
$t_0 = 4.15 \quad t_1 = 9.17$

$R^2 = 0.624$; $F = 84.1$; $\sigma = 218698$ — стандартна похибка.

Досить високі показники адекватності моделей дають змогу використати їх для умовного прогнозування надходжень при відомих характеристиках зростання М3.

Якщо розглянути граничну величину надходжень, то для неї характерна така тенденція: у першій половині 1997 року, коли М3 ≈ 10 млрд. грн., при збільшенні М3 на 1 млрд. грн. щомісячні надходження зростали на 60 млн. грн. Коли обсяг М3 сягнув 20 млрд. грн., щомісячні надходження збільшилися на 42 млн. грн.; якщо ж М3 дорівнюватиме 30 млрд. грн., при його збільшенні на 1 млрд. грн. щомісячні податкові надходження зростатимуть на 35 млн. грн. Що ж до величини еластичності надходжень щодо М3, то на початку досліджуваного інтервалу вона дорівнювала 0.3, наприкінці — 0.38, а при необмеженому збільшенні М3 прямуватиме до 0.5.

Графік 3. Модель залежності згладжених податкових надходжень від М3

У таблиці 2 подано модель лінійного тренду агрегату М3, що дає змогу порівняти характеристики зростання надходжень. Незважаючи на високі показники адекватності, модель є не найкращою, оскільки в останні місяці зростання М3 відбувалося швидше, ніж за відповідними моделями лінійного тренду, що може свідчити про зміни в темпах зростання або перехід від моделі сталого абсолютного приросту до моделі сталого відносного приросту $M3 \sim \exp(a + bt)$ (див. графік 4):

$$M3(t) = \exp\left(\frac{8.79}{t_0 = 628} + \frac{0.025t}{t_1 = 58.6}\right); \quad (2)$$

$$R^2 = 0.98; F = 3430.$$

Відповідно до цієї моделі середньомісячні темпи зростання М3 дорівнюють:

$$\frac{M3(t+1) - M3(t)}{M3(t)} = e^{0.025} - 1 \approx 0.025,$$

тобто М3 зростає в середньому зі швидкістю 2.5% на місяць.

Параметри адекватності моделі експоненційного тренду значно поліпшилися щодо лінійної моделі. Це свідчить про те, що швидше відбувається стале відносне зростання М3, ніж абсолютне.

Використовуючи отриману залежність М3 від часу та залежність величини згладжених надходжень від М3, знайдемо прогнозний рівень надходжень на 2001 рік (межі інтегрування визначаються тим, що досліджуваний інтервал починається з 01.01.1996 р.):

$$\begin{aligned} \sum_{2001}^{72} T dt &= \int_{60}^{72} (660249 + 12062.4 \sqrt{M3}) dt = \\ &= 660249 \times 12 + 12062.4 \int_{60}^{72} e^{\frac{8.79 + 0.025t}{2}} dt = \\ &= 7922988 + \frac{977593}{0.0125} \times e^{0.0125t} \Big|_{t=60}^{t=72} = \\ &= 7992998 + 26724100 = \\ &= 34717100 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (3)$$

Обсяг очікуваних податкових надходжень дорівнює 34.717 млрд. грн., якщо вважати, що МЗ зростатиме із середньою швидкістю 2.5% на місяць ($\approx 35\%$ на рік).

Щодо похибок визначення надходжень, то вони суттєво залежать від похибки визначення залежності МЗ від часу, тобто коефіцієнта b . Стандартна похибка b дорівнює 0.0004. Якщо розрахувати 95-процентні довірчі інтервали для b , то $b = \hat{b} \pm \delta$:

$$\delta = \Delta b \times t_{55; 005} = 0.0004 \times 2 = 0.0008$$

Згідно із (3) максимальна величина надходжень дорівнює 35.688 млрд. грн., мінімальна — 33.915 млрд. грн. Інша суттєва похибка у визначенні надходжень пов'язана з величиною похибки множника при $\sqrt{M3}$ (1). Вона сягає 22% від рівня надходжень.

Знайдемо прогнозну величину інфляції на 2001 рік при заданих параметрах експоненційного зростання МЗ. У праці [9] доведено, що існує тісний взаємозв'язок між темпами зростання МЗ та індексом цін Р:

$$P(t) = 0.74 + 0.000068 M3(t). \quad (4)$$

Розрахуємо величину еластичності індексу цін щодо МЗ на середину прогнозного інтервалу ($t^* = 66$):

$$E = \frac{\Delta P}{P} / \frac{\Delta M}{M} = P'_{M3} \times \frac{M3(t^*)}{P(t^*)} = \frac{0.000068 \times 34200}{3.0656} = 0.76;$$

$M3(66) = 34200$ — очікувана величина МЗ в середині 2001 року;

$P(66) = 3.0656$ — очікуваний індекс цін у середині 2001 року (рівень цін на початку 1996 року дорівнює 1).

Це означає, що збільшення рівня цін за 2001 рік при заданому відносному зростанні МЗ дорівнює $0.76 \times 35\% = 26.6\%$. Тобто податкові надходження обсягом 32.634 млрд. грн. будуть отри- мані при очікуваних темпах інфляції 26.6% та збільшенні МЗ на 35% за рік. При збереженні залежності (4) індексу цін від МЗ величина еластичності при збільшенні МЗ прямує до 1, що свідчить про зниження ефективності впливу ва- желів монетарної політики.

Зупинимось на альтернативних ме- тодах прогнозування із використанням сучасних засобів аналізу статис- тичної інформації.

Динамічні ряди можна прогнозува- ти за допомогою ARIMA(p, d, q) — інтегрованої авторегресійної моделі ковзної середньої [11, 12]. Порядок моделі ARIMA задають трьома параме- трами: порядком авторегресії (p), по- рядком оператора різниці (d) — для

приведення процесу до стаціонарного вигляду — і порядком моделі ковзної середньої (q).

Моделі ARIMA (при $d = 0$) запише- мо так:

$$y_t = \Phi_1 y_{t-1} + \Phi_2 y_{t-2} + \dots + \Phi_p y_{t-p} + \delta + \varepsilon_t - \Theta_1 \varepsilon_{t-1} - \Theta_2 \varepsilon_{t-2} - \dots - \Theta_q \varepsilon_{t-q},$$

де y_t — величина досліджуваного про- цесу на час t ($t = 1, 2, \dots, T$);

$\Theta_1, \Theta_2, \dots, \Theta_q$ — коефіцієнти моделі ковзної середньої;

$\Phi_1, \Phi_2, \dots, \Phi_p$ — авторегресійний ко- ефіцієнт;

δ — параметр, який визначає се- реднє значення;

T — кількість спостережень;

ε_t — “білий” шум.

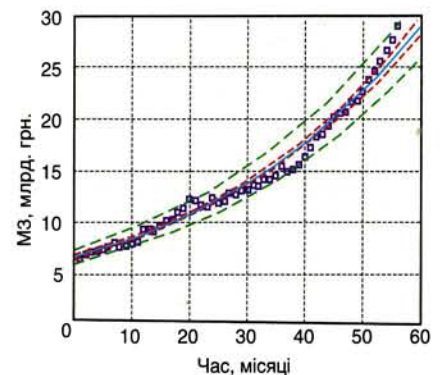
Тобто модель ARIMA ґрунтується на прогнозуванні величини відповід- ного економічного показника на час t на підставі значень, які спостері- гались у попередні періоди. Кількість необхідних попередніх спостережень визначається порядком авторегресії. Крім того, використовуються також похибки прогнозування попередніх значень. Кількість цих похибок ви- значається порядком моделі ковзної середньої. Авторегресійна складова і модель ковзної середньої утворю- ють модель ARMA, яку можна вико- ристати для прогнозування стаціо- нарного випадкового процесу, тоб- то процесу, де математичне очі- кування, дисперсія та моменти ви- щого порядку не залежать від часу. На жаль, у більшості динамічних ря- дів економічних показників стаціо- нарні випадкові процеси зустріча- ються надзвичайно рідко. Щоб привести процес до стаціонарного вигляду, як правило, використовують оператор різниці, і відповідно модель ARMA перетворюється в модель ARIMA.

Головна особливість, виявлена при аналізі статистичних характеристик рядів податкових надходжень, — це відсутність значущого зв'язку між над- ходженнями за сусідні місяці. Якщо побудувати авторегресійну функцію надходжень за окремими типами по- датків, то виявиться, що зв'язок між суміжними значеннями неістотний (дискретність рядів дорівнює одному місяцю). У більшості випадків автоко- реляційна функція має екстремум при лагу 12 місяців. Рік у рік у певні місяці надходження перевищують середній рівень, а в інші — навпаки [8]. Це вказує, що існує сезонність, період якої дорівнює 1 року (12 місяців).

Скажімо, обсяг надходжень за січень прогнозованого року можна визначи- ти досить точно, якщо відомі обсяги надходжень за січень попередніх років. Цю особливість процесу добре описує модель ARIMAS (m, n, l), де параметри m, n, l мають зміст, ана- логічний p, d, q зі зміщенням на 12 кроків [12].

Перший крок при побудові ARIMA $\times$ ARIMAS для розрахунків авторе- гресійної функції процесу полягає в тому, що параметри моделі виби- рають за виглядом авторегресійної функції, яка містить дані про ха- рактер тренду, наявність сезон- ності, порядок авторегресії та ковз- ної середньої.

Графік 4. Модель залежності МЗ від часу

Моделі можна вибрати також за методом зменшення похибок, отри- манних згідно з моделлю на базисному інтервалі [8, 11].

При використанні моделі ARIMA розраховують такі похибки.

1. MSE — середній квадрат похиб- ки:

$$MSE = \frac{\sum_{i=1}^T (x(i) - \hat{x}(i))^2}{T},$$

де $x(i)$ — фактичне, $\hat{x}(i)$ — прогноз- не значення;

2. MAE — середня абсолютна похибка:

$$MAE = \frac{\sum_{i=1}^T |x(i) - \hat{x}(i)|}{T};$$

3. MPE — середня відсоткова похибка:

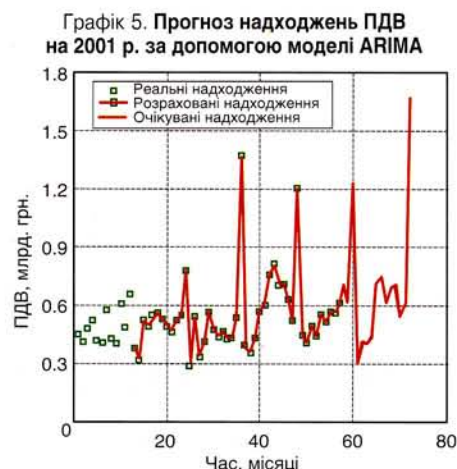
$$MPE = \frac{\sum_{i=1}^T \frac{(x(i) - \hat{x}(i))}{x(i)}}{T} \times 100\% / T;$$

4. $MAPE$ — середня абсолютна відсоткова похибка:

$$MAPE = \sum_{i=1}^T \left| \frac{x(i) - \hat{x}(i)}{x(i)} \right| \times 100\% / T.$$

Крім того, при побудові моделі враховують похибки оцінок коефіцієнтів моделі Φ і Θ , тобто модель вважається адекватною, якщо всі її параметри будуть значущими при п'ятипроцентному рівні довіри.

На основі цієї методики отримано прогнозні величини надходжень за окремими видами податків та сумарним обсягом надходжень (див. таблицю 1).

Джерело: Бюлетень НБУ: <http://www.me.gov.ua>.

За приклад наведемо фактичні та розраховані дані на базисному та прогнозному інтервалі для ПДВ (див. графік 5) і загальних надходжень до зведеного бюджету (див. графік 6).

Як впливає з наведених прикладів, похибка на базисному інтервалі практично дорівнює нулю, тобто вибрані моделі цілком адекватно описують процес на базисному інтервалі. У цьому випадку довірчий інтервал для прогнозних значень також дорівнює нулю.

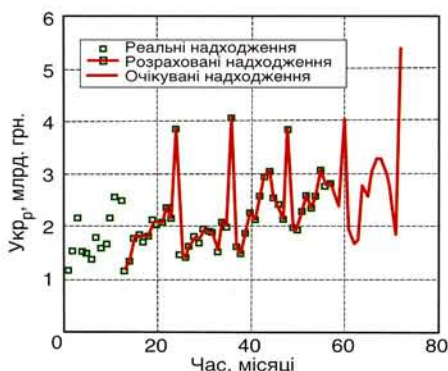
Зупинимося на конкретних величинах прогнозних надходжень на 2001 рік, отриманих за допомогою моделі ARIMA $\times$ ARIMAS. Вони становлять 29.7 млрд. грн. і складаються із ПДВ — 7.838 млрд. грн., ППП — 7.613 млрд., ППГ — 6.342 млрд., інших податків — 7.916 млрд. грн. (див. таблицю 1). Прогнозний показник надходжень за сумарним рядом дорівнює 32.78 млрд. грн. (див. графік 6). Параметри наведеної моделі свідчать про переважний вплив сезонності на податкові надходження, тобто з двох частин моделі працює швидше модель ARIMAS, ніж ARIMA, оскільки практично в усіх от-

риманих моделях порядок моделі ARIMA дорівнює нулю, тоді як порядок сезонної авторегресії дорівнює 4 або 5. Майже всі коефіцієнти значимі за t -критерієм. Це підтверджує, що існують суттєві сезонні коливання податкових надходжень.

Розбіжності у прогнозах, отриманих за моделлю ARIMA та на основі моделі зростання M3, можна пояснити тим, що останній, вірогідно, відповідає зростанню темпам динаміки M3. З іншого боку, при зниженні темпів зростання M3 швидше збудеться прогноз, який базується на моделі ARIMA (30—32 млрд. грн.).

На нашу думку, **прогнозна величина податкових надходжень у розмірі 34 млрд. грн. — цілком реальна оцінка на 2001 рік при збереженні темпів зростання M3.** Слід також зазначити, що прогнозований рівень надходжень швидше буде досягнуто при інфляції близько 27% на рік, що приблизно дорівнює темпам інфляції 2000 року. Зауважимо, що темпи зростання M3 у 2000 році значною мірою пов'язані з відсутністю фінансування з боку МВФ. Із відновленням фінансування вони, а відповідно й темпи інфляції, знижуватимуться. В останні місяці минулого року реальний попит на гроші підвищувався завдяки зростанню ре-

Графік 6. Прогноз сумарних надходжень на 2001 р. за допомогою моделі ARIMA

Джерело: Бюлетень НБУ: <http://www.me.gov.ua>.

ального ВВП та частки грошових розрахунків [1, 3]. Ця тенденція у подальшому має позитивно вплинути на обсяг податкових надходжень (бартерні операції мають визначальний вплив на зростання податкової недоїмки) та зменшити величину еластичності індексу цін щодо грошової маси, що також пов'язано з подоланням інерційності інфляційних очікувань, характерних для першого півріччя 2000 року. Оскільки виконані розрахунки базуються на досить довгому проміжку

часу, останні позитивні тенденції в розвитку української економіки несуттєво вплинули на підсумкові результати прогнозу.

Стаття надійшла до редакції 5 грудня 2000 року.

Література.

1. Бюлетень НБУ. — 2000. — № 10. — 148 с.
2. Илларионов А. Уровень государственной нагрузки на экономику и темпы ее развития // Вопросы экономики. — 2000. — № 1. — С. 4—20.
3. Квартальні передбачення // Міжнародний центр перспективних досліджень. — Жовтень 2000. — С. 19—29.
4. Максютя А., Чугунов І. Показники виконання бюджету у 1999 році // Фінанси України. — 2000. — № 6. — С. 44—63.
5. Налоги: Учебное пособие / Под ред. Д. Г. Черника. — М.: Финансы и статистика. — 1999. — С. 544.
6. Скрипник А., Дудко В. Оцінка тіньового сектора економіки України // Вісник НБУ. — 2000. — № 4. — С. 16—19.
7. Скрипник А. Який він, оптимальний рівень оподаткування? // Вісник НБУ. — 1999. — № 6. — С. 10—12.
8. Скрипник А., Терещенко Л. Прогноз податкових надходжень по м. Києву з використанням пакета програм Statgraphics // Тези доповідей конференцій інформаційної комп'ютерної системи і технології. — Київ. — 2000.
9. Скрипник А., Варваренко Г. До питання взаємозв'язку динаміки рівня цін, валютного курсу та обсягу грошової маси // Вісник НБУ. — 2000. — № 11. — С. 7—10.
10. Ющенко В., Лисицький В. Надмірне державне споживання — головний фактор фінансової нестабільності України // Вісник НБУ. — 1998. — № 8. С. 3—10.
11. Pindyck R., Rubinfeld D. Econometric models and economic forecasts // Mc. Grow-Hill, Inc. USA. — 1991. — 596 p.
12. Intriligator M., Bonkin R. Cheng Hsiao. Econometric models, techniques and applications // Prentice-Hall, Inc. USA. — 1996. — 635 p.
13. Leth C., When S. Levis interaction between monetary and fiscal policy rules // The Economic Journal. — 110. — № 462. — P. 93—109.

Андрій Скрипник,

доцент Українського фінансово-економічного інституту.
Кандидат фізико-математичних наук.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у грудні 2000 р.

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у 2000 р. та грудні 2000 р.

Показники	Відсотки	
	2000 р.	У тому числі за грудень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	—
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	—	—
— ломбардне кредитування	53.6	—
— операції РЕПО	46.4	—
— інші механізми	—	—

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 2000 р. та грудні 2000 р.

Показники	Відсотки	
	2000 р.	У тому числі за грудень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, усього	29.6	—
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	—	—
— ломбардними кредитами	30.9	—
— операціями РЕПО	28.0	—
— іншими інструментами	—	—

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у грудні 2000 р.*

Показники	Відсотки річних	
	Грудень 2000 р.	
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банкам		8.2
за кредитами, отриманими від інших банків		8.3
за депозитами, розміщеними в інших банках		6.2
за депозитами, залученими від інших банків		6.0
На небанківському ринку:		
за кредитами		37.2
за депозитами		9.4

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні — грудні 2000 р.

Агрегати грошової маси	01.01. 2000 р.	01.02. 2000 р.	01.03. 2000 р.	01.04. 2000 р.	01.05. 2000 р.	01.06. 2000 р.	01.07. 2000 р.	01.08. 2000 р.	01.09. 2000 р.	01.10. 2000 р.	01.11. 2000 р.	01.12. 2000 р.	01.01. 2001р.
Готівка. Гроші поза банками													
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	91.6	93.5	98.8	111.0	108.2	112.5	117.9	123.8	120.5	115.7	116.4	133.6
M0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті													
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	94.8	98.7	103.6	110.9	115.3	120.8	126.4	133.5	127.4	125.7	129.2	147.1
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валюті													
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	98.8	102.4	107.2	112.4	116.7	121.4	126.6	132.5	129.3	129.1	132.0	144.6
M2 + цінні папери													
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	99.9	104.1	109.7	113.7	118.0	122.8	127.4	133.6	131.3	130.8	133.2	145.4

Примітка. Облікова і ломбардна ставки Національного банку України у грудні 2000 р. не змінювалися і становили відповідно 27% і 30% річних. Норма формування комерційними банками обов'язкових резервів із другої декади квітня 2000 р. не змінювалася й у грудні 2000 р. становила 15%.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Стабільність гривні — успіх 2000 року

Загалом позитивно оцінюючи результати діяльності валютно-фінансових ринків країни в 2000 році, автор висловлює деякі, певною мірою дискусійні, зауваження на адресу уряду та Національного банку. З огляду на об'єктивні умови, які склалися в Україні, цьогорічні перспективи обіцяють стабільність гривні та спокійну роботу валютного ринку.

ЧИННИКИ СТАБІЛЬНОСТІ

Минулий рік упевнено можна назвати роком стабільності національної грошової одиниці. Девальвація гривні була найнижчою за три останні роки: курс знизився всього на 4.18%, тоді як у 1999 році — на 52, у 1998-му — на 80%. До того ж, наголосимо, протягом минулого року валютний ринок працював без потрясінь.

Найбільшою девальвація гривні була в січні (див. таблицю). Це пов'язано з тим, що на початку року Україна не мала ні затвердженого державного бюджету, ні чітко визначеної курсової політики, ні стратегії і тактики погашення зовнішнього боргу.

Як тільки всі ці питання було вирішено, з'явилася давно очікувана визначеність у фінансовій та грошовій сферах держави, темпи девальвації значно сповільнились і впродовж останніх трьох місяців минулого року на валютному ринку спостерігалася деяка ревальвація курсу.

Відносний спокій на валютному ринку зумовлений багатьма чинниками. Насамперед ситуація на ньому суттєво залежала від загального стану вітчизняної економіки, яка у 2000 році вийшла на стадію піднесення. За даними Держкомстату України, ВВП зріс торік на 5.4%, а приріст промислового виробництва становив понад 12%.

Не секрет, що піднесення в Україні має експортну основу. У 2000 році країни СНД та Європейського Союзу перебували в стадії економічного зростання, що позитивно вплинуло на розвиток світової зовнішньоторговельної кон'юнктури. Україна також отримала змогу суттєво збільшити експортне постачання в ці країни, зокрема в Росію. За оцінками фахівців Міністерства економіки, приріст експорту в Росію за рік перевищив 40%. При цьому значно зросли обсяги експорту металургійної промисловості в країни так званого "далекого зарубіжжя".

Завдяки цим тенденціям сальдо платіжного балансу України за рахунком поточних операцій у третьому кварталі

Олена Береславська

Радник голови Ради директорів
Української міжбанківської валютної
біржі. Кандидат економічних наук

2000 року було позитивним і (за інформацією НБУ) становило 1.298 млрд. доларів порівняно з 324 млн. доларів у третьому кварталі 1999 року.

Збільшення експорту і зростання валютних надходжень в Україну дали змогу Національному банку суттєво поповнити свої валютні резерви, які, за словами директора департаменту валютного регулювання С.Яременка, на кінець року становили 1.627 млрд. доларів. Це найвищий показник із часу втрати їх значної частини після фінансової кризи 1998 року. З теорії грошових відносин відомо, що розмір валютних резервів держави безпосередньо впливає на стабільність національної валюти. В Україні постійне поповнення резерву в 2000 році також позитивно вплинуло на стабілізацію курсу гривні.

Збільшення валютних надходжень сприяло зростанню обсягів валютного ринку, що також є дуже позитивним фактом. За минулий рік обсяги міжбанківського валютного ринку зросли до 11 млрд. доларів, що майже в 1.4 раза перевищує показник 1999 року.

У 2000 році основним суб'єктом міжбанківського валютного ринку був Національний банк. Саме він скуповував весь надлишок валюти. Це дало йому змогу не лише поповнювати свої резерви, а й розраховуватися за зовнішніми боргами уряду. За даними директора департаменту валютного регулювання НБУ С.Яременка, протягом року Національний банк купив 1.594 млрд. доларів. Відтак, за нашими підрахунками, у внутрішній обіг введено понад 8.5 млрд. гривень.

Позитивним є те, що вся емісія грошей здійснювалася через валютний ринок — інші емісійні канали були практично закриті. Однак відомо, що збільшення

Динаміка курсу гривні та обсяги валютного ринку в 1999–2000 рр.*

Місяць	Обсяг продажу валюти, тис. доларів		Девальвація, ревальвація (–), %	
	1999 р.	2000 р.	1999 р.	2000 р.
Січень	337.63	583.34	0	5.00
Лютий	377.81	716.23	5.14	0.5
Березень	451.62	883.55	8.37	–1.3
Квітень	695.95	825.92	–0.18	–0.5
Травень	535.28	858.17	0.05	0.26
Червень	616.72	887.08	0.33	0.38
Липень	668.16	892.12	8.03	0.02
Серпень	747.67	1066.03	2.29	–0.003
Вересень	832.98	1009.22	2.09	0.02
Жовтень	919.80	1061.78	1.04	–0.05
Листопад	833.74	1094.27	4.38	–0.004
Грудень	1046.42	1166.47	10.51	–0.04
Усього	8063.78	11044.18	52.21	4.18

*Таблицю складено за оперативними даними сторінки НБУ в Інтернеті.

обсягу грошей в обігу призводить до зростання темпів інфляції. Незважаючи на підвищення попиту на гроші у 2000 році завдяки економічному зростанню та переходу до грошових розрахунків у паливно-енергетичному комплексі, **темпи інфляції** суттєво підвищилися: за рік замість запланованих 16% інфляція зросла до 25.8%.

Уряд пояснює значні темпи інфляції у 2000 році помилковою ціновою та емісійною політикою минулих періодів. На зустрічі з політологами та економістами 24 грудня 2000 року Прем'єр-міністр Віктор Ющенко заявив: "Я не вважаю, що уряд (нинішній) має винуватості в тому, що він начебто втратив контроль за цінами. Я впевнений, що лівова частка інфляції поточного року — це наслідки тих причин, які були у попередніх періодах" (за інформацією агентства Рейтер від 24 грудня 2000 р.). Із цим можна погодитись, але лише частково. Справа в тому, що 1999 рік був роком виборів Президента. Погашення заборгованостей за соціальними виплатами перед виборами призвели до того, що обсяг грошової маси (M2) за рік зріс на 40.7%. Цей досить високий показник для економіки, що перебуває у стані стагнації, був надто обтяжливим. Крім того, "зайві" гроші одразу опинилися на валютному ринку. Лише за грудень 1999 року курс гривні знизився на 10.5%.

Великий обсяг "зайвих" грошей лишився в обігу і в 2000 році. Втім, на наш погляд, темпи інфляції прискорила також минулорічна **емісійна політика**. Купівля Національним банком валюти у більших обсягах, ніж було заплановано (500—700 млн. доларів), теж призвела до зростання грошової бази та грошової маси (M2). Так, із початку 2000 року до 1 листопада вони зросли відповідно на 25.8 і 29.1%.

Усе це дуже негативно позначилося б на фінансовій та грошовій сферах держави, якби не **обмеження НБУ на проведення банками операцій на валютному ринку**. Нагадаємо, що протягом року міжбанківський валютний ринок працював за правилами, встановленими Національним банком наприкінці 1999 року. Згідно із цими правилами банки не можуть повною мірою працювати на ринку власною валютною позицією і водночас подавати заявки на купівлю та продаж валюти. Внаслідок припинилися спекулятивні операції, які раніше призводили до небажаних курсових коливань. Завдяки цьому 2000 рік, на наш погляд, був особливим порівняно з іншими. Так, минулого року за існуючої системи валютного регулювання і валютного контролю суттєво змінився

характер зв'язків валютного та кредитного ринків — арбітражну складову було повністю виключено.

Досить ефективна **процентна політика НБУ** в 2000 році стимулювала поживлення економіки в цілому. 2000-й — це рік проведення Національним банком кредитної експансії. Протягом року він аж чотири рази знижував облікову ставку: із 45 до 27%. Крім того, НБУ з початку року із 17 до 15% знизив норму формування комерційними банками обов'язкових резервів залучених коштів.

Результатом збільшення обсягу грошей у банківській системі стала не девальвація валюти, як у попередні роки, а **зростання ліквідності комерційних банків** і суттєве **здешевлення кредитних ресурсів**. Адже нині у банків залишився практично один шлях вкладення грошей — **кредитування реального сектора** економіки. На кінець року вартість кредитів знизилася до 35—37% річних (із 56% річних у січні). Здешевлення кредитних ресурсів — це, без перебільшення, велике досягнення НБУ.

У 2001 році Національний банк планує подальше **зниження облікової ставки** — до 18% (із інтерв'ю директора департаменту монетарної політики НБУ Н.Гребенік агентству Рейтер 8 грудня 2000 р.). Втім, це залежатиме від загальної макроекономічної ситуації та реального зниження темпів інфляції.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

На жаль, здобутки в монетарній та валютній сферах не привели до успіхів у розвитку банківської системи. Незважаючи на **підвищення ліквідності** комерційних банків, загальні показники системи свідчать не про зростання їх прибутковості, а навпаки, про збитковість. За даними НБУ, сумарний прибуток діючих комерційних банків упав на 97% — з 512.8 млн. у 1999 році до 16.3 млн. грн. у 2000 році. Із загальними збитками 506 млн. грн. закінчили рік 13 банків (у тому числі збитків на суму 325 млн. грн. зазнав банк "Слов'янський").

Така ситуація в банківській системі пояснюється тим, що у банків звузилися можливості заробляти. Нині реальний сектор вітчизняної економіки ще дуже ризиковий щодо кредитування. Причиною тому не лише відсутність **законодавчої бази**, а й невідпрацьованість **механізмів повернення кредитів**; фінансові ринки в Україні майже не розвиваються і практично закриті для ефективної роботи.

Так, однією з функцій валютного

ринку є створення умов для проведення суто фінансових операцій. У всьому світі (за винятком країн, які мають суттєві валютні обмеження) ці ринки приносять банкам вагомий прибуток. В Україні ж валютний ринок для банків закритий. Щоправда, існують міжнародні ринки, де банки могли б працювати власними коштами. Але, по-перше, рейтинг України як держави на міжнародних ринках залишається надто низьким, отож мало хто хоче ризикувати. По-друге, не всі банки у змозі отримати ліцензію на проведення операцій на цих ринках. По-третє, капітал українських банків надто малий для проведення таких операцій.

Не можуть комерційні банки ефективно працювати і на **ринку державних облігацій**, який раніше — в часи бурхливого розвитку — приносив великі доходи. Небажання банків працювати на ньому пов'язане з утратою довіри до цього сегмента фінансового ринку. Як відомо, у 1998—1999 роках Міністерство фінансів провело примусову реструктуризацію раніше випущених ним облігацій, що знаходились у портфелях банків, а в 2000-му неодноразово затримувало виплати за реструктуризованими ОВДП. Так, у середині вересня минулого року Мінфін вчасно не погасив 450-денні облігації на загальну суму 68.15 млн. гривень. При цьому іноземним інвесторам, які володіють українськими єврооблігаціями, платежі здійснювалися вчасно. Звісно, престижем України на європейських ринках потрібно опікуватися, та, очевидно, водночас слід дбати і про внутрішніх інвесторів.

Недовіра до ринку ОВДП негативно позначилася на його розвитку в 2000 році. За перше півріччя Міністерство фінансів змогло розмістити облігацій лише на суму 1.817 млрд. гривень за номіналом із 5.171 млрд. гривень загальної емісії на 2000 рік. До бюджету надійшло 1.685 млрд. гривень.

У серпні активність банків на ринку ОВДП дещо зросла. Не маючи альтернативи, вони проявили певний інтерес до короткострокових облігацій. Мінфін зміг розмістити тримісячні ОВДП із доходністю 21.11% на загальну суму 2.85 млрд. гривень за ціною продажу. Після цього активність банків на **первинному ринку ОВДП** знову знизилася, особливо після вже згадуваних вересневих затримок із виплатами.

Із початку року банки проявили значну активність на **вторинному ринку ОВДП**. Практично щодня НБУ виходив на ринок із продажем облігацій зі свого портфеля. Із січня по сер-

пень він продав комерційним банкам облігацій на суму понад 400 млн. гривень. Згодом Національний банк припинив продаж ОВДП на вторинному ринку, оскільки Міністерство фінансів замінило їх процентними облігаціями, реструктуризувавши таким чином свій борг перед НБУ.

Мінфін заборгував Національному банку за ОВДП близько 10 млрд. гривень. Щоб реструктуризувати борг, було випущено процентні держоблігації номіналом 1000 гривень із терміном обігу від 16 до 124 місяців із купоном, що приносить 18.86% річних. На сьогодні це досить низька прибутковість, оскільки інфляція за рік перевищила 25%. Отож НБУ не може використати зазначені облігації як інструмент грошово-кредитної політики.

По-перше, банки не хочуть купувати ОВДП на вторинному ринку, і всі зусилля НБУ щодо їх продажу залишаються марними. По-друге, банки ігнорують і **тендерні РЕПО-аукціони** (продаж і зворотний викуп процентних облігацій Національним банком) унаслідок низької прибутковості — всього 13.5%. НБУ двічі оголошував тендерні РЕПО-аукціони за процентними ОВДП і двічі вони не відбувалися за браком заявок від комерційних банків. На думку багатьох банкірів, такий інструмент міг би запрацювати лише за умови, якби прибутковість зросла хоча б до 15% річних.

Незважаючи на це, Мінфін на 2001 рік іще більше знизив відсоткову ставку за процентними облігаціями — з 18.86% до 17.01%. Міністерство обґрунтовує це очікуваним зниженням темпів інфляції з 25.8% до 13.6%. При цьому Національний банк сподівається (про що агентству Рейтер заявив Голова НБУ В.Стельмах у вересні і підтвердив у грудні 2000 року), що процентні облігації користуватимуться популярністю у комерційних банків на вторинному ринку і він зможе зменшити свій інвестиційний портфель.

Попри всі негаразди уряд не втрачає надії реанімувати ринок ОВДП. 20 листопада 2000 року Мінфіном прийнято постанову, якою платникам податків та обов'язкових платежів до бюджету **дозволяється погашати заборгованість** або здійснювати майбутні платежі **держоблігаціями**.

Якщо платники погасять свої бюджетні зобов'язання, термін виконання яких наступив до 1 січня поточного бюджетного року, або зобов'язання за іноземними кредитами, отриманими під державні гарантії, термін погашення яких настає після закінчення поточного бюджетного року, то

представлені ними ОВДП зараховуватимуться за номінальною вартістю. При цьому якщо частина основної суми боргу за цими облігаціями вже погашена, то її відніматимуть від загальної суми.

Для підприємств та організацій, які хочуть **погасити держпаперами бюджетні платежі** поточного року, Мінфін встановив таку залікову ціну облігацій:

— для ОВДП — з урахуванням прибутковості тримісячних облігацій при останньому розміщенні на первинному ринку, зменшеної на 5% річних;

— для зовнішніх облігацій — з використанням величини прибутковості 20% річних.

Ця постанова, на думку Мінфіну, стимулюватиме попит на державні облігації. Однак останні (грудневі) аукціони засвідчили, що він залишається низьким.

Створити умови для поновлення ефективної роботи ринку ОВДП міг би й Національний банк, якби знову дозволив банкам формувати частину обов'язкових резервів держоблігаціями. Проте, як заявила директор департаменту монетарної політики НБУ Н.Гребеник, центральний банк не повернеться до такої практики, оскільки вона не є типовою для формування нормативів.

Обмежені можливості щодо заробітку грошей та підвищення прибутковості вірогідно призведуть до збільшення кількості **проблемних банків**, що в цілому не сприятиме подальшому розвитку банківської системи.

Частково банки самі винні у ситуації, яка нині склалася, хоча Асоціація українських банків докладає чимало зусиль для поліпшення умов, у яких сьогодні працюють банки. На наш погляд, банки могли б добитися принаймні часткової лібералізації валютних операцій (мовиться про роботу на ринку власними коштами) або добиватися від Державної комісії із цінних паперів та фондового ринку поліпшення умов роботи на фондовому ринку.

А поки що нормативні документи НБУ та ДКЦПФР стримують розвиток фінансових ринків. Це стосується, зокрема, такого сегмента, як **ринку валютних деривативів**. Так, у грудні 2000 року НБУ затвердив зміни до правил здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку України, згідно з якими цей ринок має працювати у тому ж режимі, що й раніше. З одного боку, роботу банків на ринку дещо лібералізовано, а з другого — ще більше обмежено. Так, якщо раніше вони укладали угоди один з одним до торговельної сесії, то тепер це категорично заборонено — угоди можна укладати

лише протягом торговельної сесії. Водночас банкам дозволили вносити до заявок щодо купівлі-продажу валюти деякі корективи. Скажімо, якщо подається заявка на продаж валюти, то її можна скоригувати в бік збільшення; якщо ж подається заявка на купівлю валюти, то вказану в ній суму можна лише зменшувати. До введення цих змін управління валютного контролю НБУ стягувало штрафи з банків, які намагалися продати більше валюти, ніж зазначали в заявці.

Крім того, банкам тепер забороняється здійснювати валютні операції на умовах "форвард", а також операції з валютними деривативами (ф'ючерс, опціон тощо).

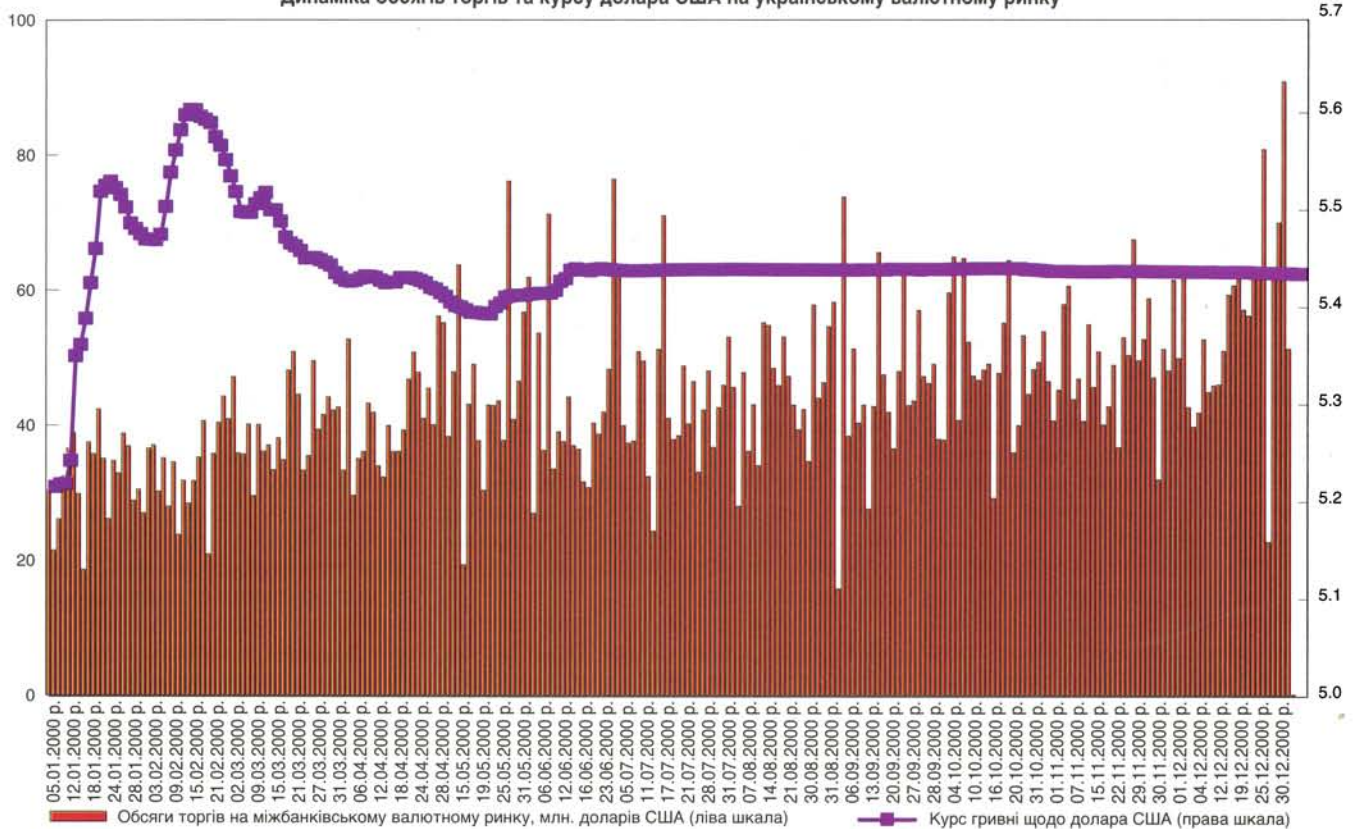
Відомо, що Українська міжбанківська валютна біржа, котра у 1997—1998 роках проводила **торги валютними ф'ючерсними контрактами без постачання**, неодноразово зверталася до НБУ із проханням дозволити банкам операції з валютними деривативами без постачання на УМВБ. Прямой відповіді — позитивної чи негативної — центральний банк не давав, однак після виходу змін до правил проведення валютних операцій на міжбанківському ринку все стало на свої місця.

Цікаво, що заборона операцій із валютними деривативами за строками збігалася із прийняттям Верховною Радою Закону "Про строкові фінансові інструменти". Тож закон є — а операції заборонено...

Зауважимо, що в розвинутих країнах світу ринки валютних деривативів за обсягами операцій перевищують усі інші сегменти фінансового ринку. Україна ж іде шляхом обмежень та заборон. Із другого боку, слід визнати, що сформувати такий ринок у нас складно через відсутність нормального спотового ринку, який є основою роботи ринку деривативів. В Україні його немає і він ще не скоро з'явиться.

Очевидно, НБУ заборонив операції з валютними деривативами з огляду на реальну загрозу девальвації курсу гривні при їх проведенні. Адже суть такої операції полягає в тому, що контракт укладається сьогодні з виконанням у майбутньому. Його ціна завжди пов'язана з відповідними очікуваннями, які підштовхують курс базисного активу (долара, німецької марки тощо) до зростання. Оскільки в арсеналі НБУ більше адміністративних методів регулювання валютного ринку, ніж економічних, він побоюється, що проведення операцій з деривативами призведе до курсової нестабільності, з якою важко буде впоратися.

Динаміка обсягів торгів та курсу долара США на українському валютному ринку

ПЕРСПЕКТИВИ

Що чекає валютний ринок у новому році? Вірогідно — стабільність. Її зумовлюватиме низка чинників.

Насамперед — **державний бюджет**. У 2000 році його вперше прийнято до закінчення року. Держбюджет визначає основні макроекономічні показники, що дає змогу до кінця року прогнозувати економічну ситуацію. Отож з його затвердженням можна уникнути традиційної січневої девальвації національної валюти, яка на початку року завжди висока через невизначеність курсової та бюджетної політики.

Бюджет 2001 року — **бездефіцитний**. Це дасть змогу всю емісію грошей (16—17%), яка, очевидно, знову здійснюватиметься через валютний ринок, спрямувати на розвиток економіки. **Приріст ВВП** планується на рівні 4%. **Інфляція**, за прогнозами уряду, не сягне вище 13.6%, а середній **курс національної валюти** — 6.1 гривні за долар. (Уряд вважає, що цей показник дещо завищено і — за найоптимістичнішими прогнозами — він становитиме 5.7—5.8 гривні за долар).

Справді, за існуючої системи валютного регулювання курс гривні можна втримати у межах, очікуваних урядом. Проте не можна з певністю стверджувати, що світова кон'юнктура міжнарод-

них товарних ринків буде незмінною. Де гарантія, що в 2001 році експорт української продукції зростатиме або залишиться на тому ж рівні, а отже, валютні надходження в Україну не зменшаться?

Відтак альтернативою можуть стати **кредити МВФ**, які почнуть надходити в Україну. Безперечно, рішення фонду про **поновлення кредитування** за програмою EFF позитивно вплине на курс гривні. МВФ у 2001 році обіцяє виділити Україні близько 750 млн. доларів. Кошти надходитимуть щоквартальними траншами по 190 млн. доларів. (У грудні 2000 року НБУ вже отримав 246 млн. доларів).

Рішення МВФ про поновлення кредитування для України дуже важливе, оскільки відкриває можливості для отримання **кредитів інших міжнародних фінансових організацій**, зокрема **Світового банку**, які були заморожені після призупинення співробітництва з МВФ.

Уряд очікує також збільшення обсягу **прямих іноземних інвестицій**. За даними Мінекономіки, в 2001 році їхній обсяг зросте до 0.9—1.0 млрд. доларів порівняно з 588.4 млн. доларів за 9 місяців 2000 року.

Стабільності валютного ринку сприятиме нинішня, перевірена практикою, **система валютного регулювання**. В інтерв'ю газеті "Бизнес" (25 грудня 2000 року, с. 18) Голова НБУ В.Стель-

мах заявив: "У 2000 році Національний банк прийняв низку нормативно-правових документів, спрямованих, з одного боку, на подальшу лібералізацію валютного ринку, а з другого — на посилення прозорості та контролю за операціями на цьому ринку. Такий підхід збережеться й у 2001 році".

Загалом система валютного регулювання нинішнього року розвиватиметься в напрямі забезпечення поступового та прогнозованого руху обмінного курсу гривні, орієнтації валютного ринку на обмеження спекулятивної діяльності тощо. Таким чином, комерційні банки можуть іще на рік забути про арбітражні операції на цьому ринку.

Підхід Національного банку до **курсоутворення** дещо відрізняється від рекомендованого МВФ. Експерти фонду вважають, що уряду не слід жорстко дотримуватися нинішнього рівня валютного курсу і систему курсоутворення варто зробити гнучкішою. Та, очевидно, НБУ дотримуватиметься власної позиції, тим більше, що МВФ не зацікавлений у значних коливаннях курсу.

Отже, є всі об'єктивні умови для спокійної та передбачуваної роботи валютного ринку. А стабільність гривні дає впевненість не лише бізнесу, а й пересічному громадянину, рівень життя якого при постійній девальвації знижується.

Офіційний курс гривні щодо євро, долара США, німецької марки та російського рубля у 2000 р., встановлений Національним банком України

ЄВРО

За 100 EUR

Число	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
01	524.0295	535.5775	534.0077	518.7183	490.6173	503.9714	519.6362	502.6990	484.3528	476.7897	457.6239	472.1143
02	524.0295	531.1370	532.2844	518.7183	490.6173	506.2925	519.6362	503.8412	484.1353	476.7897	465.0724	474.8870
03	524.0295	531.4519	536.0906	518.7183	490.6173	507.9110	519.6362	497.1968	484.1353	478.8288	470.0917	474.8870
04	524.0295	533.6835	533.5245	519.5260	490.6173	507.9110	516.2483	490.9968	484.1353	476.7072	474.6588	474.8870
05	524.0295	541.2692	533.5245	518.0851	482.9054	507.9110	515.9220	491.1509	489.4650	474.9120	474.6588	484.3012
06	541.0956	541.2692	533.5245	525.3116	484.6778	512.9571	518.6507	491.1509	483.2651	477.9584	474.6588	478.9645
07	542.1913	541.2692	531.9159	522.4161	484.6598	515.9271	518.9417	491.1509	479.6110	473.4432	471.2161	479.9254
08	542.1913	540.9551	527.6054	518.8566	484.6598	519.5656	515.7330	494.0424	471.8876	473.4432	466.9010	486.1683
09	542.1913	550.7355	527.6054	518.8566	484.6598	525.7942	515.7330	492.0211	475.0967	473.4432	465.3785	483.5500
10	542.1913	554.5258	527.7645	518.8566	484.6598	516.0188	515.7330	487.9966	475.0967	473.0080	463.8561	483.5500
11	536.3167	552.3613	526.0234	520.3438	491.2407	516.0188	517.9084	491.1509	475.0967	474.4224	471.5684	483.5500
12	548.7370	549.1402	526.0234	520.5513	489.6668	516.0188	518.1354	496.6438	468.2435	474.3680	471.5684	478.6119
13	552.7150	549.1402	526.0234	520.0247	486.9430	518.1545	516.6221	496.6438	468.5155	470.4512	471.5684	477.4334
14	553.7531	549.1402	531.0668	517.8972	486.9430	521.2769	508.4641	496.6438	470.6911	469.2225	468.6866	475.5850
15	554.7369	552.7987	525.5406	518.0602	486.9430	524.0924	508.1921	490.0632	472.7688	469.2225	466.7006	480.5146
16	554.7369	547.1573	526.5526	518.0602	493.9929	517.9532	508.1921	495.8733	468.5699	469.2225	467.3989	488.3702
17	554.7369	548.3083	526.6915	518.0602	489.8998	520.1447	508.1921	493.3716	468.5699	462.9133	465.9222	488.3702
18	551.1728	554.4126	527.2207	519.7373	482.7070	520.1447	508.6179	497.0698	468.5699	462.0635	464.0650	488.3702
19	557.0428	549.5080	527.2207	515.4402	483.8963	520.1447	508.6723	496.3628	463.7291	463.6151	464.0650	487.3649
20	558.3316	549.5080	527.2207	513.2593	480.3328	520.1447	501.2306	496.3628	464.5450	457.3818	464.0650	483.9404
21	557.8612	549.5080	529.5647	508.2073	480.3328	518.6478	501.4574	496.3628	461.0096	459.5860	461.5010	492.4019
22	557.6270	548.6505	528.5784	508.0573	480.3328	514.9218	509.2442	490.7068	463.6204	459.5860	460.7314	497.1308
23	557.6270	556.3513	522.9890	508.0573	487.0980	511.3969	509.2442	487.9422	483.5449	459.5860	458.2763	502.2032
24	557.6270	557.2336	525.5954	508.0573	493.1511	511.8225	509.2442	484.9876	483.5449	455.4826	458.1676	502.2032
25	553.0592	546.2409	528.0491	507.7010	492.5202	511.8225	507.5581	484.9876	483.5449	455.9720	458.6653	502.2032
26	550.7302	539.5286	528.0491	503.3405	486.2313	511.8225	511.7911	484.9876	477.0354	451.6765	458.6653	502.2032
27	549.6924	539.5286	528.0491	496.9092	495.0294	507.1556	510.7033	484.9876	476.3545	448.6695	458.6653	502.1940
28	546.7546	539.5286	527.4199	494.9394	495.0294	511.1888	510.6489	484.9876	482.0118	452.5842	457.0258	505.9985
29	539.2272	529.9040	523.6006	490.6173	495.0294	511.1888	504.4938	489.8187	480.4343	452.5842	465.4359	504.5933
30	539.2272		519.2267	490.6173	503.0968	516.8085	504.4938	487.5615	476.7897	452.5842	470.2746	505.6802
31	539.2272		518.6072		506.7337		504.4938	484.5160		461.1579		505.6802

ДОЛАР США

За 100 USD

Число	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
01	521.6300	547.0100	549.7300	542.9900	540.0300	541.7300	543.7800	543.8700	543.8500	543.9700	543.6900	543.6600
02	521.6300	547.0000	550.6200	542.9900	540.0300	542.6500	543.7800	543.8700	543.8500	543.9700	543.6900	543.6600
03	521.6300	546.9300	551.2500	542.9900	540.0300	542.9300	543.7800	543.8600	543.8500	544.0000	543.7100	543.6600
04	521.6300	547.4800	552.3600	543.2100	540.0300	542.9300	543.8200	543.8600	543.8500	544.0000	543.7100	543.6600
05	521.6300	550.3500	552.3600	543.1800	539.7400	542.9300	543.8200	543.8500	543.8500	544.0000	543.7100	543.6700
06	521.8900	550.3500	552.3600	543.0700	539.4900	543.7900	543.8300	543.8500	543.8500	544.0000	543.7100	543.6600
07	521.9400	550.3500	551.7800	542.7700	539.4700	543.9400	543.8500	543.8500	543.9000	544.0000	543.6900	543.6400
08	521.9400	553.8600	549.9900	542.5100	539.4700	543.8200	543.8500	543.8600	543.9000	544.0000	543.7300	543.6300
09	521.9400	556.1300	549.9900	542.5100	539.4700	543.8500	543.8500	543.8500	543.9000	544.0000	543.7300	543.6200
10	521.9400	558.2100	548.8400	542.5100	539.4700	543.7500	543.8500	543.8500	543.9000	544.0000	543.7300	543.6200
11	524.3100	559.7500	547.2000	542.5900	539.4100	543.7500	543.8500	543.8500	543.9000	544.0000	543.7200	543.6200
12	535.0400	560.2900	547.2000	542.5800	539.3400	543.7500	543.8600	543.8500	543.9000	544.0000	543.7200	543.6300
13	536.2000	560.2900	547.2000	543.0500	539.3100	543.8800	543.8700	543.8500	543.9000	544.0000	543.7200	543.6500
14	538.8800	560.2900	546.5900	543.0400	539.3100	543.9600	543.8700	543.8500	543.9000	543.9000	543.7200	543.6500
15	542.5300	560.2500	546.3000	543.0400	539.3100	543.8900	543.8700	543.8500	543.8500	543.9000	543.7500	543.6300

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

16	542.5300	559.5800	545.8200	543.0400	540.0600	543.8400	543.8700	543.8400	543.9000	543.9000	543.7400	543.6000
17	542.5300	559.2700	545.0600	543.0400	540.4300	543.8000	543.8700	543.8400	543.9000	543.9000	543.7300	543.6000
18	546.0400	558.9400	545.1000	542.9200	541.0300	543.8000	543.8600	543.8400	543.9000	543.8600	543.7200	543.6000
19	551.9100	557.4800	545.1000	542.7400	541.1500	543.8000	543.8600	543.8400	543.9000	543.8300	543.7200	543.5700
20	552.5300	557.4800	545.1000	542.5000	541.2200	543.8000	543.8700	543.8400	543.9000	543.7900	543.7200	543.5700
21	552.9400	557.4800	545.1000	542.0300	541.2200	543.7700	543.8800	543.8400	543.9000	543.7600	543.7100	543.5500
22	552.2700	556.6100	544.8700	541.8700	541.2200	543.7400	543.8900	543.8400	543.9000	543.7600	543.7000	543.5500
23	552.2700	555.1300	544.6100	541.8700	541.2200	543.7500	543.8900	543.8500	543.9200	543.7600	543.6900	543.5100
24	552.2700	553.4700	544.3200	541.8700	541.2700	543.7400	543.8900	543.8300	543.9200	543.7300	543.6900	543.5100
25	551.5700	551.8700	543.5400	541.4900	541.3500	543.7400	543.8900	543.8300	543.9200	543.7300	543.7000	543.5100
26	550.2900	549.8100	543.5400	541.1100	541.4000	543.7400	543.8800	543.8300	543.9400	543.7300	543.7000	543.5100
27	548.6500	549.8100	543.5400	540.5300	541.4300	543.7500	543.8800	543.8300	543.9700	543.7100	543.7000	543.5000
28	548.0700	549.8100	543.0600	540.1500	541.4300	543.7600	543.8800	543.8300	543.9700	543.7100	543.6900	543.5000
29	547.5500	549.7500	542.7600	540.0300	541.4300	543.7600	543.8700	543.8200	543.9700	543.7100	543.6700	543.4500
30	547.5500		542.6700	540.0300	541.4300	543.7800	543.8700	543.8500	543.9700	543.7100	543.6700	543.4500
31	547.5500		542.7600		541.4400		543.8700	543.8500		543.6900		543.4500

НІМЕЦЬКА МАРКА

За 100 DEM

Число	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
01	267.9320	273.8364	273.0338	265.2165	250.8486	257.6765	265.6858	257.0259	247.6457	243.7787	233.9794	241.3882
02	267.9320	271.5660	272.1527	265.2165	250.8486	258.8632	265.6858	257.6099	247.5344	243.7787	237.7878	242.8059
03	267.9320	271.7270	274.0988	265.2165	250.8486	259.6908	265.6858	254.2127	247.5344	244.8213	240.3541	242.8059
04	267.9320	272.8680	272.7868	265.6294	250.8486	259.6908	263.9536	251.0427	247.5344	243.7365	242.6892	242.8059
05	267.9320	276.7466	272.7868	264.8927	246.9056	259.6908	263.7867	251.1215	250.2595	242.8186	242.6892	247.6193
06	276.6578	276.7466	272.7868	268.5876	247.8118	262.2708	265.1819	251.1215	247.0895	244.3762	242.6892	244.8906
07	277.2180	276.7466	271.9643	267.1071	247.8026	263.7893	265.3307	251.1215	245.2212	242.0677	240.9290	245.3820
08	277.2180	276.5859	269.7604	265.2871	247.8026	265.6497	263.6901	252.5999	241.2723	242.0677	238.7227	248.5739
09	277.2180	281.5866	269.7604	265.2871	247.8026	268.8343	263.6901	251.5664	242.9131	242.0677	237.9443	247.2352
10	277.2180	283.5245	269.8417	265.2871	247.8026	263.8362	263.6901	249.5087	242.9131	241.8452	237.1658	247.2352
11	274.2144	282.4178	268.9515	266.0476	251.1674	263.8362	264.8023	251.1215	242.9131	242.5683	241.1091	247.2352
12	280.5648	280.7709	268.9515	266.1536	250.3627	263.8362	264.9184	253.9300	239.4091	242.5405	241.1091	244.7104
13	282.5987	280.7709	268.9515	265.8844	248.9700	264.9282	264.1447	253.9300	239.5482	240.5379	241.1091	244.1078
14	283.1295	280.7709	271.5302	264.7967	248.9700	266.5246	259.9735	253.9300	240.6605	239.9097	239.6357	243.1628
15	283.6325	282.6415	268.7046	264.8800	248.9700	267.9642	259.8345	250.5654	241.7229	239.9097	238.6202	245.6832
16	283.6325	279.7571	269.2220	264.8800	252.5745	264.8253	259.8345	253.5360	239.5760	239.9097	238.9773	249.6997
17	283.6325	280.3456	269.2931	264.8800	250.4818	265.9458	259.8345	252.2569	239.5760	236.6838	238.2223	249.6997
18	281.8102	283.4667	269.5637	265.7375	246.8042	265.9458	260.0522	254.1477	239.5760	236.2493	237.2727	249.6997
19	284.8114	280.9590	269.5637	263.5404	247.4123	265.9458	260.0800	253.7863	237.1009	237.0426	237.2727	249.1857
20	285.4704	280.9590	269.5637	262.4253	245.5902	265.9458	256.2751	253.7863	237.5181	233.8556	237.2727	247.4348
21	285.2299	280.9590	270.7621	259.8423	245.5902	265.1804	256.3911	253.7863	235.7105	234.9826	235.9617	251.7611
22	285.1102	280.5205	270.2578	259.7656	245.5902	263.2753	260.3724	250.8944	237.0453	234.9826	235.5682	254.1790
23	285.1102	284.4579	267.4000	259.7656	249.0493	261.4731	260.3724	249.4809	247.2326	234.9826	234.3130	256.7724
24	285.1102	284.9090	268.7327	259.7656	252.1442	261.6907	260.3724	247.9702	247.2326	232.8846	234.2574	256.7724
25	282.7747	279.2886	269.9872	259.5834	251.8216	261.6907	259.5104	247.9702	247.2326	233.1348	234.5119	256.7724
26	281.5839	275.8566	269.9872	257.3539	248.6061	261.6907	261.6746	247.9702	243.9043	230.9385	234.5119	256.7724
27	281.0533	275.8566	269.9872	254.0657	253.1045	259.3046	261.1185	247.9702	243.5562	229.4011	234.5119	256.7677
28	279.5512	275.8566	269.6655	253.0585	253.1045	261.3667	261.0907	247.9702	246.4487	231.4026	233.6736	258.7129
29	275.7025	270.9356	267.7127	250.8486	253.1045	261.3667	257.9436	250.4403	245.6422	231.4026	237.9736	257.9945
30	275.7025		265.4764	250.8486	257.2293	264.2400	257.9436	249.2862	243.7787	231.4026	240.4476	258.5502
31	275.7025		265.1596		259.0888		257.9436	247.7291		235.7863		258.5502

РОСІЙСЬКИЙ РУБЛЬ

За 10 RUR

Число	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
01	1.9320	1.9160	1.9188	1.8986	1.9015	1.9190	1.9386	1.9550	1.9598	1.9603	1.9543	1.9493
02	1.9320	1.9159	1.9226	1.8986	1.9015	1.9209	1.9386	1.9529	1.9598	1.9603	1.9515	1.9493
03	1.9320	1.9097	1.9274	1.8986	1.9015	1.9158	1.9386	1.9542	1.9598	1.9597	1.9530	1.9493
04	1.9320	1.9030	1.9320	1.8875	1.9015	1.9158	1.9401	1.9563	1.9598	1.9597	1.9551	1.9493
05	1.9320	1.9129	1.9320	1.8887	1.9032	1.9158	1.9401	1.9584	1.9598	1.9561	1.9551	1.9479

06	1.9401	1.9129	1.9320	1.8909	1.9023	1.9188	1.9402	1.9584	1.9535	1.9526	1.9551	1.9451
07	1.9168	1.9129	1.9307	1.8925	1.9022	1.9207	1.9416	1.9584	1.9509	1.9512	1.9550	1.9464
08	1.9168	1.9258	1.9264	1.8929	1.9022	1.9216	1.9430	1.9613	1.9537	1.9512	1.9552	1.9464
09	1.9168	1.9364	1.9264	1.8929	1.9022	1.9238	1.9430	1.9612	1.9523	1.9512	1.9566	1.9450
10	1.9168	1.9457	1.9237	1.8929	1.9022	1.9248	1.9430	1.9634	1.9523	1.9512	1.9615	1.9450
11	1.8908	1.9531	1.9193	1.8952	1.9034	1.9248	1.9444	1.9634	1.9523	1.9470	1.9572	1.9450
12	1.8813	1.9475	1.9193	1.8978	1.9044	1.9248	1.9479	1.9641	1.9537	1.9526	1.9572	1.9450
13	1.8586	1.9475	1.9193	1.9014	1.9057	1.9252	1.9494	1.9641	1.9551	1.9491	1.9572	1.9451
14	1.8809	1.9475	1.9179	1.9034	1.9057	1.9133	1.9515	1.9641	1.9551	1.9495	1.9579	1.9437
15	1.8989	1.9473	1.9175	1.9054	1.9057	1.9198	1.9529	1.9641	1.9577	1.9495	1.9630	1.9471
16	1.8989	1.9484	1.9178	1.9054	1.9097	1.9224	1.9529	1.9605	1.9614	1.9495	1.9651	1.9435
17	1.8989	1.9480	1.9172	1.9054	1.9117	1.9243	1.9529	1.9612	1.9614	1.9544	1.9587	1.9435
18	1.9112	1.9414	1.9187	1.8983	1.9138	1.9243	1.9542	1.9612	1.9614	1.9563	1.9551	1.9435
19	1.9318	1.9397	1.9187	1.8858	1.9102	1.9243	1.9556	1.9612	1.9614	1.9513	1.9551	1.9448
20	1.9373	1.9397	1.9187	1.8955	1.9118	1.9243	1.9599	1.9612	1.9586	1.9470	1.9551	1.9448
21	1.9395	1.9397	1.9200	1.8959	1.9118	1.9262	1.9663	1.9612	1.9551	1.9469	1.9537	1.9440
22	1.9419	1.9367	1.9199	1.8980	1.9118	1.9268	1.9678	1.9626	1.9551	1.9469	1.9536	1.9440
23	1.9419	1.9229	1.9203	1.8980	1.9124	1.9289	1.9678	1.9626	1.9573	1.9469	1.9522	1.9432
24	1.9419	1.9198	1.9207	1.8980	1.9133	1.9302	1.9678	1.9626	1.9573	1.9468	1.9522	1.9432
25	1.9394	1.9162	1.9186	1.8980	1.9143	1.9302	1.9678	1.9626	1.9573	1.9482	1.9501	1.9432
26	1.9315	1.9157	1.9186	1.8966	1.9144	1.9302	1.9677	1.9626	1.9531	1.9510	1.9501	1.9432
27	1.9217	1.9157	1.9186	1.8993	1.9152	1.9330	1.9677	1.9626	1.9553	1.9474	1.9501	1.9362
28	1.9197	1.9157	1.9183	1.8999	1.9152	1.9344	1.9635	1.9633	1.9560	1.9495	1.9515	1.9300
29	1.9179	1.9182	1.9186	1.9015	1.9152	1.9344	1.9564	1.9632	1.9603	1.9495	1.9514	1.9299
30	1.9179		1.9196	1.9015	1.9152	1.9372	1.9564	1.9598	1.9603	1.9495	1.9521	1.9299
31	1.9179		1.9071		1.9166		1.9564	1.9598		1.9536		1.9299

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ
(за грудень 2000 року)***

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 болгарських левів	234.5225
2	986 BRL	100 бразильських реалів	277.8789
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	98.1407
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.5706
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.7528
6	381 GEL	100 грузинських ларі	275.9746
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	69.7040
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	141.6250
9	218 ECS	1000 еквадорських sucre	0.2175
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	132.4732
11	356 INR	1000 індійських рупій	116.0045
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.1111
13	368 IQD	100 іракських динарів	1740.3009
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.0456
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1760.0194
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.5933
17	434 LYD	100 лівійських динарів	988.3112
18	470 MTL	100 мальтійських лір	1161.9363

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	57.8742
20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	49.5651
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	217.3897
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	9.4061
23	604 PEN	100 перуанських нових сол	154.0796
24	408 KPW	100 північнокорейських вон	247.1227
25	642 ROL	10000 румунських лейв	2.1531
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	144.9477
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	10.3556
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.1549
29	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	16.5375
30	991 TJS	1 сомоні Республіки Таджикистан	2.4712
31	952 XOF	1000 франків КФА	6.9604
32	152 CLP	1000 чилійських песо	9.4297
33	191 HRK	100 хорватських кун	60.6531
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	65.6773
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	434.9360

* Курс встановлено з 01.12.2000 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо інозе Національним банком України

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.12.2000 р.	02.12.2000 р.	03.12.2000 р.	04.12.2000 р.	05.12.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	285.2482	291.3060	291.3060	291.3060	296.3900
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	34.3099	34.5114	34.5114	34.5114	35.1955
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	770.4216	779.1419	779.1419	779.1419	789.1498
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	11.9276	11.9276	11.9276	11.9276	11.9278
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	117.0341	117.7214	117.7214	117.7214	120.0551
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0478	0.0476	0.0476	0.0476	0.0474
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	13.8637	13.9439	13.9439	13.9439	14.2191
8	208 DKK	100 датських крон	63.3116	63.6919	63.6919	63.6919	64.9676
9	840 USD	100 доларів США	543.6600	543.6600	543.6600	543.6600	543.6700
10	233 EEK	100 естонських крон	30.1736	30.3508	30.3508	30.3508	30.9525
11	352 ISK	100 ісландських крон	6.2027	6.2592	6.2592	6.2592	6.2802
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	599.4616	602.9821	602.9821	602.9821	614.9357
13	724 ESP	1000 іспанських песет	28.3746	28.5413	28.5413	28.5413	29.1077
14	380 ITL	10000 італійських лір	24.3827	24.5259	24.5259	24.5259	25.0121
15	124 CAD	100 канадських доларів	352.9827	355.4277	355.4277	355.4277	350.5873
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.7728	3.7728	3.7728	3.7728	3.7716
17	428 LVL	100 латвійських латів	869.8560	869.8560	869.8560	869.8560	869.8720
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9150	135.9150	135.9150	135.9150	135.9175
19	498 MDL	100 молдовських лейв	44.0439	44.0211	44.0211	44.0211	43.9798
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	214.2361	215.4943	215.4943	215.4943	219.7663
21	280 DEM	100 німецьких марок	241.3882	242.8059	242.8059	242.8059	247.6193
22	578 NOK	100 норвезьких крон	58.6295	58.7622	58.7622	58.7622	59.7350
23	985 PLN	100 польських злотих	119.4857	119.4857	119.4857	119.4857	119.4879
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.3549	2.3687	2.3687	2.3687	2.4157
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9493	1.9493	1.9493	1.9493	1.9479
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	308.9855	308.9855	308.9855	308.9855	308.9912
27	703 SKK	100 словацьких крон	10.7014	10.7014	10.7014	10.7014	10.7016
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0786	0.0786	0.0786	0.0786	0.0786
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4550	10.4550	10.4550	10.4550	10.4552
30	348 HUF	100 угорських форинтів	17.2648	17.2648	17.2648	17.2648	17.2651
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	1.7191	1.7191	1.7191	1.7191	1.7073
32	246 FIM	100 фінських марок	79.4039	79.8703	79.8703	79.8703	81.4536
33	250 FRF	100 французьких франків	71.9734	72.3961	72.3961	72.3961	73.8312
34	203 CZK	100 чеських крон	13.3243	13.3243	13.3243	13.3243	13.3246
35	752 SEK	100 шведських крон	54.1726	54.6947	54.6947	54.6947	56.1183
36	756 CHF	100 швейцарських франків	312.7621	313.7882	313.7882	313.7882	319.3335
37	392 JPY	100 японських ен	48.9542	48.5818	48.5818	48.5818	49.1178
38	978 EUR	100 євро	472.1143	474.8870	474.8870	474.8870	484.3012
39	960 XDR	100 СПЗ	696.9535	698.1555	698.1555	698.1555	702.2273
			16.12.2000 р.	17.12.2000 р.	18.12.2000 р.	19.12.2000 р.	20.12.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	296.7193	296.7193	296.7193	295.2116	293.8314
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	35.4912	35.4912	35.4912	35.4182	35.1693
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	802.1850	802.1850	802.1850	802.3788	797.0032
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	11.9263	11.9263	11.9263	11.9152	11.9147
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	121.0638	121.0638	121.0638	120.8146	119.9657
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0456	0.0456	0.0456	0.0455	0.0454
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	14.3322	14.3322	14.3322	14.3027	14.2022
8	208 DKK	100 датських крон	65.5029	65.5029	65.5029	65.3400	64.8801
9	840 USD	100 доларів США	543.6000	543.6000	543.6000	543.5700	543.5500
10	233 EEK	100 естонських крон	31.2125	31.2125	31.2125	31.1483	30.9294
11	352 ISK	100 ісландських крон	6.3016	6.3016	6.3016	6.3016	6.2670
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	620.1023	620.1023	620.1023	618.8257	614.4775
13	724 ESP	1000 іспанських песет	29.3516	29.3516	29.3516	29.2912	29.0854
14	380 ITL	10000 італійських лір	25.2222	25.2222	25.2222	25.1703	24.9934
15	124 CAD	100 канадських доларів	358.5685	358.5685	358.5685	356.2348	356.1790
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.7685	3.7685	3.7685	3.7643	3.7642
17	428 LVL	100 латвійських латів	873.9550	873.9550	873.9550	873.9068	873.8746
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9000	135.9000	135.9000	135.8925	135.8875
19	498 MDL	100 молдовських лейв	43.9425	43.9425	43.9425	43.9451	44.2971
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	221.6128	221.6128	221.6128	221.1565	219.6026
21	280 DEM	100 німецьких марок	249.6997	249.6997	249.6997	249.1857	247.4348
22	578 NOK	100 норвезьких крон	59.9963	59.9963	59.9963	60.3174	59.6831
23	985 PLN	100 польських злотих	125.7131	125.7131	125.7131	126.4503	126.4542
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.4360	2.4360	2.4360	2.4310	2.4139
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9435	1.9435	1.9435	1.9448	1.9440
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	313.3793	313.3793	313.3793	312.9349	313.0274
27	703 SKK	100 словацьких крон	11.2720	11.2720	11.2720	11.2089	11.0693
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0803	0.0803	0.0803	0.0810	0.0799
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4538	10.4538	10.4538	10.4533	10.4529
30	348 HUF	100 угорських форинтів	18.4583	18.4583	18.4583	18.4210	18.2971
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	1.6955	1.6955	1.6955	1.6954	1.6954
32	246 FIM	100 фінських марок	82.1380	82.1380	82.1380	81.9689	81.3929
33	250 FRF	100 французьких франків	74.4516	74.4516	74.4516	74.2983	73.7762
34	203 CZK	100 чеських крон	14.0911	14.0911	14.0911	14.0776	13.9436
35	752 SEK	100 шведських крон	56.9063	56.9063	56.9063	56.4014	55.6381
36	756 CHF	100 швейцарських франків	323.7241	323.7241	323.7241	323.7229	324.7605
37	392 JPY	100 японських ен	48.3870	48.3870	48.3870	48.4747	48.2510
38	978 EUR	100 євро	488.3702	488.3702	488.3702	487.3649	483.9404
39	960 XDR	100 СПЗ	703.8160	703.8160	703.8160	703.1671	701.8914

МНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за грудень 2000 року)

Офіційний курс

06.12.2000 р.	07.12.2000 р.	08.12.2000 р.	09.12.2000 р.	10.12.2000 р.	11.12.2000 р.	12.12.2000 р.	13.12.2000 р.	14.12.2000 р.	15.12.2000 р.
294.0597	296.5798	298.5925	296.9297	296.9297	296.9297	294.5485	294.7120	293.7160	294.6857
34.8077	34.8775	35.3312	35.1409	35.1409	35.1409	34.7821	34.6964	34.5621	34.9204
785.0589	780.1128	785.1555	778.6634	778.6634	778.6634	791.2248	787.3243	787.3924	796.8732
11.9276	11.9272	11.9269	11.9267	11.9267	11.9267	11.9269	11.9274	11.9274	11.9269
118.7322	118.9704	120.5180	119.8689	119.8689	119.8689	118.6448	118.3527	117.8944	119.1164
0.0467	0.0464	0.0462	0.0462	0.0462	0.0462	0.0461	0.0461	0.0456	0.0453
14.0636	14.0906	14.2714	14.1937	14.1937	14.1937	14.0467	14.0117	13.9582	14.1029
64.2638	64.3832	65.2032	64.8756	64.8756	64.8756	64.2001	64.0472	63.7898	64.4674
543.6600	543.6400	543.6300	543.6200	543.6200	543.6200	543.6300	543.6500	543.6500	543.6300
30.6114	30.6728	31.0718	30.9045	30.9045	30.9045	30.5889	30.5136	30.3954	30.7105
6.2944	6.2481	6.3102	6.2717	6.2717	6.2717	6.2352	6.2475	6.2217	6.2502
608.1594	609.3795	617.3064	613.9818	613.9818	613.9818	607.7117	606.2154	603.8684	610.1276
28.7863	28.8441	29.2193	29.0619	29.0619	29.0619	28.7652	28.6943	28.5832	28.8795
24.7364	24.7861	25.1085	24.9733	24.9733	24.9733	24.7182	24.6574	24.5619	24.8165
352.8803	352.3423	356.2456	356.0227	356.0227	356.0227	357.8942	356.0279	355.5510	357.9518
3.7715	3.7713	3.7713	3.7712	3.7712	3.7712	3.7687	3.7688	3.7688	3.7687
869.8560	869.8240	875.4106	875.3945	875.3945	875.3945	875.4106	875.4428	874.0354	874.0032
135.9150	135.9100	135.9075	135.9050	135.9050	135.9050	135.9075	135.9125	135.9125	135.9075
43.9591	43.9500	43.9485	43.9477	43.9477	43.9477	43.9425	43.9441	43.9519	43.9450
217.3446	217.7806	220.6136	219.4254	219.4254	219.4254	217.1846	216.6498	215.8111	218.0480
244.8906	245.3820	248.5739	247.2352	247.2352	247.2352	244.7104	244.1078	243.1628	245.6832
59.1059	59.5035	59.9098	59.6092	59.6092	59.6092	59.1573	59.1469	58.6527	59.2387
121.6242	121.6197	121.6174	121.6152	121.6152	121.6152	121.6174	123.4586	123.4586	124.4405
2.3891	2.3939	2.4250	2.4119	2.4119	2.4119	2.3873	2.3814	2.3722	2.3968
1.9451	1.9464	1.9464	1.9450	1.9450	1.9450	1.9450	1.9451	1.9437	1.9471
310.7872	310.7757	310.7700	310.7643	310.7643	310.7643	310.7700	313.0723	313.0723	312.8350
10.9747	10.9743	10.9741	10.9739	10.9739	10.9739	10.9741	11.1424	11.1424	11.1171
0.0798	0.0798	0.0798	0.0798	0.0798	0.0798	0.0798	0.0801	0.0801	0.0796
10.4550	10.4546	10.4544	10.4542	10.4542	10.4542	10.4544	10.4548	10.4548	10.4544
17.9021	17.9014	17.9011	17.9008	17.9008	17.9008	17.9011	18.2018	18.2018	18.1518
1.7073	1.7073	1.7072	1.7072	1.7072	1.7072	1.6956	1.6957	1.6957	1.6956
80.5560	80.7177	81.7676	81.3273	81.3273	81.3273	80.4967	80.2985	79.9877	80.8167
73.0177	73.1642	74.1159	73.7167	73.7167	73.7167	72.9639	72.7843	72.5025	73.2540
13.7042	13.7037	13.7035	13.7032	13.7032	13.7032	13.7035	13.8404	13.8404	13.8008
55.8201	56.0268	56.3510	56.0898	56.0898	56.0898	55.9695	56.1667	55.5993	56.0367
317.3001	317.4950	320.8608	319.6391	319.6391	319.6391	317.1505	317.4424	316.2976	319.1727
49.1145	49.0922	49.1576	48.9671	48.9671	48.9671	49.0733	48.7724	48.3318	48.2687
478.9645	479.9254	486.1683	483.5500	483.5500	483.5500	478.6119	477.4334	475.5850	480.5146
701.2669	700.9021	703.7610	702.6410	702.6410	702.6410	701.5504	700.2072	698.0468	700.9245
22.12.2000 р.	23.12.2000 р.	24.12.2000 р.	25.12.2000 р.	26.12.2000 р.	27.12.2000 р.	28.12.2000 р.	29.12.2000 р.	30.12.2000 р.	31.12.2000 р.
299.8377	302.3681	302.3681	302.3681	302.3681	302.3626	302.2511	301.2497	301.5386	301.5386
36.1279	36.4965	36.4965	36.4965	36.4965	36.7723	36.7723	36.6702	36.7492	36.7492
804.4188	804.5550	804.5550	804.5550	804.5550	804.5402	809.0798	808.9024	810.2551	810.2551
11.9147	11.9139	11.9139	11.9139	11.9139	11.9136	11.9136	11.9125	11.9125	11.9125
123.2355	124.4929	124.4929	124.4929	124.4929	124.4906	125.4338	125.0854	125.3549	125.3549
0.0455	0.0455	0.0455	0.0455	0.0451	0.0451	0.0448	0.0447	0.0447	0.0447
14.5893	14.7382	14.7382	14.7382	14.7382	14.7379	14.8496	14.8083	14.8402	14.8402
66.6127	67.2834	67.2834	67.2834	67.2834	67.2822	67.7764	67.5973	67.7574	67.7574
543.5500	543.5100	543.5100	543.5100	543.5100	543.5000	543.5000	543.4500	543.4500	543.4500
31.7725	32.0966	32.0966	32.0966	32.0966	32.0960	32.3392	32.2494	32.3189	32.3189
6.3710	6.4253	6.4253	6.4253	6.4253	6.4252	6.4376	6.4132	6.4173	6.4173
631.2259	637.6666	637.6666	637.6666	637.6666	637.6548	642.4856	640.7014	642.0814	642.0814
29.8782	30.1830	30.1830	30.1830	30.1830	30.1825	30.4111	30.3267	30.3920	30.3920
25.6747	25.9366	25.9366	25.9366	25.9366	25.9362	26.1326	26.0601	26.1162	26.1162
357.0316	357.3637	357.3637	357.3637	357.3637	357.3571	359.8339	359.8583	362.1054	362.1054
3.7642	3.7639	3.7639	3.7639	3.7613	3.7612	3.7612	3.7609	3.7609	3.7609
879.5307	879.4660	879.4660	879.4660	879.4660	879.4498	879.4498	879.3689	879.3689	879.3689
135.8875	135.8775	135.8775	135.8775	135.8775	135.8750	135.8750	135.8625	135.8625	135.8625
43.9105	43.9072	43.9072	43.9072	43.9072	43.9217	43.9217	43.9176	43.8857	43.8857
225.5881	227.8899	227.8899	227.8899	227.8899	227.8857	229.6121	228.9745	229.4677	229.4677
254.1790	256.7724	256.7724	256.7724	256.7724	256.7677	258.7129	257.9945	258.5502	258.5502
60.7962	61.3078	61.3078	61.3078	61.3078	61.3067	61.3443	61.1443	61.4174	61.4174
128.8972	130.1618	130.1618	130.1618	130.1618	131.0594	131.7601	131.0973	131.3523	131.3523
2.4797	2.5050	2.5050	2.5050	2.5050	2.5049	2.5239	2.5169	2.5223	2.5223
1.9440	1.9432	1.9432	1.9432	1.9432	1.9362	1.9300	1.9299	1.9299	1.9299
314.1030	317.3079	317.3079	317.3079	317.3079	317.3021	314.7540	313.8409	313.5807	313.5807
11.3358	11.4965	11.4965	11.4965	11.4965	11.4963	11.5133	11.4706	11.5103	11.5103
0.0809	0.0807	0.0807	0.0807	0.0807	0.0807	0.0810	0.0810	0.0810	0.0810
10.4529	10.4521	10.4521	10.4521	10.4521	10.4519	10.4519	10.4510	10.4510	10.4510
18.7987	18.9647	18.9647	18.9647	18.9647	18.9643	19.0519	19.0341	19.0823	19.0823
1.6954	1.6952	1.6952	1.6952	1.6952	1.6723	1.6723	1.6722	1.6722	1.6722
83.6114	84.4645	84.4645	84.4645	84.4645	84.4630	85.1028	84.8665	85.0493	85.0493
75.7871	76.5604	76.5604	76.5604	76.5604	76.5590	77.1390	76.9248	77.0905	77.0905
14.2763	14.3894	14.3894	14.3894	14.3894	14.3891	14.4699	14.3923	14.4286	14.4286
56.9614	57.0109	57.0109	57.0109	57.0109	57.0098	57.1104	57.0626	57.2600	57.2600
326.1157	329.9627	329.9627	329.9627	329.9627	329.9566	331.9547	330.3177	331.9854	331.9854
48.5622	48.3911	48.3911	48.3911	48.3911	48.3902	47.6997	47.4242	47.2952	47.2952
497.1308	502.2032	502.2032	502.2032	502.2032	502.1940	505.9985	504.5933	505.6802	505.6802
707.0394	709.1098	709.1098	709.1098	709.1098	709.0968	709.1014	708.0653	708.0653	708.0653

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Дотримання економічних нормативів як фактор надійності іпотечних банків

Автор обґрунтовує необхідність застосування іпотечними банками спеціальних економічних нормативів та пропонує порядок їх обчислення.

Степан Кручок

Завідувач кафедри банківської справи
Національного аграрного університету.
Кандидат економічних наук, доцент

В Україні поки що немає жодного іпотечного банку — питання про доцільність їх створення лише дискутується. Тим часом зарубіжна практика доводить, що іпотечні банки — ефективні й надійні фінансово-кредитні інститути, які відіграють незамінну роль на ринку середньо- і довгострокового капіталу.

Щоб забезпечити достатню надійність, ці банки мають дотримуватись у своїй роботі певних вимог. Поряд із традиційними економічними нормативами, які регламентують діяльність універсальних банків, іпотечні фінансово-кредитні установи мають керуватися також специфічними економічними нормативами, дотримання яких обумовлене основними засадами їх діяльності, зокрема принципами конгруенції (відповідності)¹ та покриття.

Розглянемо головні із цих нормативів.

Норматив конгруенції покриття іпотечних цінних паперів:

$$H_{li} = \frac{IK}{ICP},$$

де H_{li} — норматив конгруенції покриття іпотечних цінних паперів, коефіцієнт (нормативне значення $H_{li} \geq 1$);

IK — вимоги банку за іпотечними кредитами в частині основного боргу, грн.;

ICP — зобов'язання банку за іпотечними цінними паперами в частині основного боргу, грн.

Норматив конгруенції покриття процентних зобов'язань:

$$H_{2i} = \frac{PB}{PZ},$$

де H_{2i} — норматив конгруенції покриття процентних зобов'язань, коефіцієнт (нормативне значення $H_{2i} > 1$);

PB — процентні вимоги банку за іпотечними кредитами, грн.;

PZ — процентні зобов'язання банку за іпотечними цінними паперами, грн.

Норматив конгруенції обігу:

$$H_{3i} = \frac{ICP_{P1} + ICP_{P2} + \dots + ICP_{Pt}}{ICP_1 + ICP_2 + \dots + ICP_t},$$

де H_{3i} — норматив конгруенції обігу, коефіцієнт (нормативне значення $H_{3i} = 1$);

ICP_P — зобов'язання банку за іпотечними цінними паперами в частині основного боргу, покриті вимогами банку за іпотечними кредитами в частині основного боргу, грн.;

1, 2, ..., t — термін погашення цінних паперів.

Норматив покриття іпотечних цінних паперів заставленою нерухомістю:

$$H_{4i} = \frac{BZH}{ICP},$$

де H_{4i} — норматив покриття іпотечних цінних паперів заставленою нерухомістю, коефіцієнт (нормативне значення $H_{4i} \geq 2$);

BZH — вартість заставленої нерухомості, грн.

Норматив покриття іпотечних цінних паперів власним резервним капіталом:

$$H_{5i} = \frac{BPK}{ICP},$$

де H_{5i} — норматив покриття іпотечних цінних паперів власним резервним капіталом, коефіцієнт (нормативне значення $H_{5i} \geq 0.05$);

BPK — власний резервний капітал, грн.

Норматив покриття іпотечних кредитів заставленою нерухомістю:

$$H_{6i} = \frac{BZH}{IK},$$

де H_{6i} — норматив покриття іпотечних кредитів заставленою нерухомістю, коефіцієнт (нормативне значення $H_{6i} \geq 1.5$).

Обчислення нормативів продемонструємо на прикладі банку "N" (див. таблицю).

$$H_{li} = \frac{2\,161\,200 \text{ тис. грн.}}{1\,659\,470 \text{ тис. грн.}} = 1.302;$$

$$H_{2i} = \frac{954\,639 \text{ тис. грн.}}{355\,298 \text{ тис. грн.}} = 2.687;$$

Вимоги і зобов'язання банку "N" за іпотечними операціями та їх покриття нерухомістю

Тис. грн. (за станом на 01.04.2000 р.)

Термін зобов'язань (вимог)		Зобов'язання банку за іпотечними цінними паперами		Вимоги банку за виданими іпотечними кредитами	
Рік	Півріччя	Основний борг	Відсотки	Основний борг	Відсотки
2000	1	57 000	24 756	74 100	69 282
	2	172 400	72 111	223 200	187 839
2001	1	164 210	64 353	133 500	167 751
	2	198 525	56 964	338 700	155 736
2002	1	214 600	48 030	236 200	125 253
	2	319 202	38 376	415 000	103 995
2003	1	187 310	24 009	243 500	66 645
	2	176 400	15 580	229 300	44 730
2004	1	92 503	7 642	164 200	24 093
	2	77 320	3 480	103 500	9 315
Усього		1 659 470	355 298	2 161 200	954 639
Вартість заставленої нерухомого майна				3 318 940	

¹ Конгруенція (лат. congruentia) — узгодженість, відповідність, стрункність (Словник іншомовних слів / Під ред. О.С.Мельничука. — К.: Головна редакція УРЕ. — 1977. — 350 с.).

$$H_{3i} = \frac{57\,000 \text{ тис. грн.} + 172\,400 \text{ тис. грн.} + 133\,500 \text{ тис. грн.} + \dots + 77\,320 \text{ тис. грн.}}{57\,000 \text{ тис. грн.} + 172\,400 \text{ тис. грн.} + 164\,210 \text{ тис. грн.} + \dots + 77\,320 \text{ тис. грн.}} = \frac{1\,628\,760 \text{ тис. грн.}}{1\,659\,470 \text{ тис. грн.}} = 0.981;$$

$$H_{4i} = \frac{3\,318\,940 \text{ тис. грн.}}{1\,659\,470 \text{ тис. грн.}} = 2.000;$$

$$H_{5i} = \frac{115\,000 \text{ тис. грн.}}{1\,659\,470 \text{ тис. грн.}} = 0.069;$$

$$H_{6i} = \frac{3\,318\,940 \text{ тис. грн.}}{2\,161\,200 \text{ тис. грн.}} = 1.536;$$

Отже, "N" дотримується економічних нормативів, за винятком нормати-

ву конгруенції обігу, фактичне значення якого нижче 1.

Таке значення нормативу конгруенції обігу зумовлене тим, що іпотечні цінні папери, термін погашення яких настає у першому півріччі 2001 року (164 210 тис. грн.), покриті вимогами банку за виданими іпотечними кредитами лише на 81.3% (сума покриття становить 133 500 тис. грн.). В усіх інших випадках покриття достатнє.

Для виправлення ситуації банку слід скупити іпотечні папери власної емісії, строк погашення яких настає у першому півріччі 2001 року, на суму щонайменше 30 710 тис. грн. (164 210 тис. грн. — 133 500 тис. грн.), випустивши в обіг на відповідну суму іпотечні цінні папери з іншими строками погашення (наприклад у другому півріччі 2001 року).

Література.

1. Система ипотечного кредитования в Германии / Пер. с нем. — Дармштадт: Союз немецких ипотечных банков, Институт жилища и окружающей среды г. Дармштадта и Земли Гессен, 1997. — 52 с.

2. Шольц Г.-Ю. Основы права ипотечных банков // Програма та матеріали семінару "Перспективи вдосконалення законодавства України та європейська практика в питаннях: державної реєстрації прав на нерухоме майно, іпотеки, ріелтєрської діяльності", 22–24 лютого 1999 р., м. Київ, Міністерство юстиції України, Німецький фонд міжнародного правового співробітництва.

3. Энциклопедический словарь бизнесмена: менеджмент, маркетинг, информатика / Под общ. ред. Милованова М.И. — К.: Техніка. — 1993. — с. 361.

Неупереджений аналіз

У пошуках внутрішнього потенціалу Українські акції не зростатимуть, якщо не з'являться вітчизняні інвестори

В останні місяці 2000 року український фондовий ринок так і не зміг поновити зростання (викликаного позитивними очікуваннями у зв'язку з виборами Президента і призначенням уряду на чолі з Віктором Ющенком), яке тривало протягом першого півріччя.

На думку автора, нового піднесення слід очікувати в лютому-березні. Для тих, хто готовий ризикувати, настає найкращий час купувати українські акції.

НЕСПОКІЙНА ОСІНЬ

Фондовий індекс найпопулярнішої в Україні торговельної системи ПФТС упродовж четвертого кварталу 2000 року знизився на 4.1%. Нагадаємо, що у третьому кварталі падіння становило 6.4%, тоді як за перше півріччя індекс зріс на 58.3%.

Ще одна ілюстрація до ситуації на ринку наприкінці 2000 року — рішення керівництва міжнародної компанії "Вуд компані" залишити український ринок і ліквідувати дочірню компанію в Києві, створену 1996 року. "Вуд компані" стала одним із перших західних брокерів, яка вирішила працювати з українськими акціями. Завойоване нею лідерство на ринку обслуговування західних клієнтів дало змогу залишитися на плаву навіть після кризи 1998 року, коли більшість інших іноземних брокерів полишила український ринок.

Як пояснив директор "Вуд енд Компані Україна" Іван Компан, утримувати київський офіс надалі просто немає

сенсу: іноземці повиходили з українських активів і більше ними не цікавляться. З його слів, із 200 компаній, що котируються у ПФТС, 194 для західних інвесторів не становлять інтересу. "Весь український ринок зводиться до шести компаній — "Центренерго", "Донбасенерго", "Дніпроенерго", "Західенерго", "Київенерго" та "Укрнафта". І не тому, що вони найкращі — просто інших немає", — стверджує Іван Компан, нарікаючи до того ж на значну кількість корпоративних ризиків.

"У результаті іноземні портфельні інвестори працюють на інших ринках — чеському, польському, турецькому, угорському. Фундаментальна причина зниження українських фондових індексів — брак інтересу до ринку з боку іноземних інвесторів. Рік тому багато очікувалося, та мало сталося. А українських грошей для серйозного зрушення ринку недостатньо", — констатує директор "Вуд енд Компані Україна".

Не виправдалися, — вважає він, — і

надії на українську приватизацію-2000. Хоча амбітний план — отримати 2.5 млрд. грн. приватизаційних надходжень — майже виконано, продаж державного майна, орієнтований на залучення стратегічного інвестора, портфельним інвесторам нічого не дав.

До того ж восени 2000 року не з'явилося додаткових факторів зростання, які спонукали б інвесторів змінити ставлення до України на краще. Спочатку чергова антиурядова кампанія, потім "касетний скандал" — усе це не сприяло підвищенню довіри іноземних інвесторів.

Негативний вплив на український ринок справили події на ринках далеких Аргентини, США, а також сусідніх Туреччини й Росії. У жовтні та листопаді (в останнє десятиріччя ці місяці завоювали стійку репутацію "небезпечних") курс акцій у цих країнах знижувався. Найбільший у світі фондовий ринок США падінням відреагував на президентську кампанію та новини про суттєве зниження темпів зростання американської економіки.

Аргентина весь останній рік потерпала від свого ноу-хау — жорсткої прив'язки власної валюти до американського долара: після девальвації грошової одиниці сусідньої Бразилії обсяг аргентинського експорту значно скоротився, що в умовах великих соціальних витрат і дефіциту бюджету призвело до фінансової кризи та поставило країну на межу дефолту. Якби це сталося, світ сколихнула б нова криза на зразок азійської 1998 року. Втім, аргентинському президенту вдалося зробити ряд рішучих кроків та отримати допомогу МВФ.

Не встиг світ полегшено зітхнути, як чергова загроза світовій фінансовій стабільності з'явилася з боку Туреччини. Унікальна особливість цієї країни — зростати в умовах високої інфляції — врешті дала збій. Високі темпи девальвації та падіння турецьких акцій двічі протягом двох тижнів стали причиною обережнішого ставлення іноземних інвесторів і до інших ринків, що розвиваються. Насамперед — до російського, найпопулярніший фондовий індекс якого (РТС-Інтерфакс) знизився в четвертому кварталі на третину — з 210 до 140 пунктів.

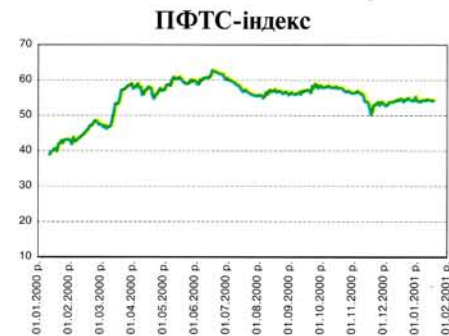
Хоча український ринок слабо відрізнявся від світових фондових ринків (що пояснюється його неліквідністю та відсутністю іноземних інвесторів), за умови кризи у сусідів сподіватися на суттєве зростання вітчизняних акцій не доводиться. Директор компанії "Драгон Капітал" Дмитро Тарабакін вважає, що доки РТС не перевищить 200 пунктів, гроші в Україну не підуть.

МЕНШЕ СТРАТЕГІЙ — БІЛЬШЕ ДІЙ

У грудні минулого року відбулася презентація вітчизняної Програми розвитку фондового ринку на 2001—2005 роки. Програму розробила спеціальна робоча група, ініціатором створення якої влітку 2000 року стала Державна комісія із цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) за підтримки консалтингової компанії FMI — контрактора Американського агентства з міжнародного розвитку (USAID). У роботі групи брали участь керівники великих учасників фондового ринку, представники багатьох міністерств та відомств, народні депутати, міжнародні донори.

Група сподівається, що нова програма по затвердженні у Верховній Раді або в Адміністрації Президента замінить діючу, схвалену ще 1995 року, а також застарілу концепцію розвитку фондового ринку. Важко сказати, що завдало Держкомісії створити таку групу раніше. Тим більше,

що кілька років тому з'явилися такі структури, як Консультативно-експертна рада при ДКЦПФР, яка об'єднує професійних учасників ринку, та Координаційна рада при Президентові, до кот-

рої входять представники міністерств і відомств. Очевидно, створення групи стало відповіддю державної структури на спроби учасників ринку самостійно розробити аналогічну програму.

Серед новачків, пропонуваннях у програмі, зауважимо обмеження щодо торгівлі акціями підприємств, перелік яких затверджують ДКЦПФР і Мінекономіки, виключно на організованих ринках. Це узгоджується із загальним напрямом програми на концентрацію та централізацію фондового ринку.

Згідно із програмою Президент має ініціювати спрощення процедури ввезення-вивезення капіталу і здійснення розрахунків за принципом "поставка проти оплати" через розрахунковий банк депозитарію. При цьому стратегічна група виступає за створення в Україні єдиного центрального клірингового депозитарію корпоративних цінних паперів, яким управляли б переважно професійні учасники ринку, з одночасним наданням державі права вето. Планується також дозволити торговцям-зберігачам відкривати та вести для своїх клієнтів грошові рахунки (нині, як відомо, ця функція належить виключно банкам) і запровадити електронний документообіг.

У запропонованому паралельно із програмою проєкті розпорядження уряду пропонується обмежити участь іноземних інститутів інфраструктури на вітчизняному ринку та переглянути у бік значного послаблення оподаткування операцій із цінними паперами. Стратегічна група вважає за корисне провадити політику зваженого протекціонізму щодо національних інститутів інфраструктури фондового ринку.

Запрошені Держкомісією учасники ринку погодилися з наданням їй програмою статусу правоохоронного органу та збільшенням державного фінансування органів регулювання.

Загалом широке коло учасників стратегічної групи спричинилося до певної розмитості та декларативності програми, відсутності у ній чітких пріоритетів та наявності певних суперечностей. Це може завдати їй втілення. У першому кварталі учасники ринку мають продемонструвати спроможність діяти єдиним фронтом і спільно відстоювати задекларовані у програмі інтереси ринку. Досі їм це не вдавалося. Скажімо, Держкомісія із цінних паперів та фондового ринку, його професійні учасники півроку поспіль не можуть розібратися з такою дрібницею, як скасування подвійного оподаткування дивідендів, запропоноване в підготовленому податківцями та урядом проєкті податкових змін. Ще один приклад — скандал навколо Національного депозитарію, який триває вже понад рік.

НАДІЯ НА ВЛАСНІ СИЛИ

На відміну від іноземних, вітчизняні оператори (а також російські, які залишилися на українському ринку) налаштовані оптимістичніше.

По-перше, 2000 рік загалом закінчився "з плюсом" — зростання становило 42.1%. Це, звісно, менше, ніж у 1999 році, коли ПФТС-індекс збільшився на 81.2%, але з урахуванням темпів девальвації гривні (минулого року вони знизилися до 4.2% із 52.2% у позаминулому) результат 2000 року є непоганим.

Наголосимо, що зростання відбулося переважно за рахунок вітчизняних та російських інвесторів, що й пояснює відносну стабільність ринку у другій половині 2000 року. (Насправді гроші надходили від офшорних компаній, але ні для кого не секрет, що реальні власники переважної більшості таких компаній мають українську або російську прописку). Поки що це не портфельні, а стратегічні інвестори, які прагнуть легалізувати контроль за підприємствами шляхом купівлі контрольних пакетів акцій. Та все ж їм доводиться звертатися за послугами до вітчизняних фондових операторів, які завдяки цьому істотно поліпшили свої справи після кризи 1998 року.

По-друге, новий рік і нове тисячоліття економіка України вперше за час незалежності зустрічає у фазі піднесення. Зростання ВВП у 2000 році становило 5.4%, інфляція — під контролем, рівень фінансової та валютної стабільності — високий як ніколи і, що важливо для ринку акцій, процентні ставки продовжують знижуватися. Уперше вчасно прийнято держбюджет,

який до того ж є бездефіцитним і найреалістичнішим за останнє десятиліття.

Прогнози щодо енергетичного колапсу так і залишилися прогнозами. Знято загострення в українсько-російських газових переговорах, і в 2001 році наша країна, схоже, не потерпить від нестачі енергоресурсів, а отже, триватиме економічне зростання.

Серед інших чинників поліпшення ситуації на вітчизняному фондовому ринку варто наголосити на вдалому початку приватизації перших обласних енергопостачальних компаній (обленерго). Щонайменше 9 стратегічних інвесторів зі світовим іменем погодилися взяти участь у конкурсах.

Нарешті, у грудні Міжнародний валютний фонд поновив кредитування України за програмою розширеного фінансування EFF, що відкрило шлях до реструктуризації боргу Паризькому клубу і остаточного вирішення боргової проблеми країни у найближчі роки. Рішення МВФ — це позитивний сигнал для західних інвесторів, що особливо важливо на фоні останніх політичних скандалів в Україні.

По-третє, новий рік успішніше починається і на світових фондових ринках.

МВФ допоміг не тільки Аргентині, а й Туреччині, яка заявила про початок масштабних реформ. Федеральна резервна система США знизил базові процентні ставки, що також позитивно вплинуло на ринок акцій. Хоча небезпека кризи ще існує, фактор зовнішнього впливу сьогодні навряд чи загрожуватиме зростанню українського ринку.

Каталізатором такого зростання має стати початок пільгового продажу акцій “Укртелекому”. Відтак на ринку з’являться перші цінні папери монополіста українського зв’язку. “Укртелеком” відкриє для організації пільгового продажу 738 підписних пунктів у різних регіонах країни. За даними компанії, загальна кількість її працівників перевищує 131 тисячу чоловік, пенсіонерів — 60 тисяч, які разом претендують приблизно на 3.5% акцій ВАТ. Право на придбання ще 5% акцій має керівництво “Укртелекому”, чисельність якого становить 3.5—3.7 тисячі осіб. Останній раз вітчизняні фінансові посередники мали таку масштабну роботу під час пільгового продажу енергокомпаній у 1997 році. Навіть якщо у працівників не буде грошей на купівлю акцій рідного підприємства, їм допоможуть посеред-

ники. Вочевидь вони не стануть чекати офіційного початку пільгового продажу, запланованого на період із 26 березня по 26 липня, а заздалегідь почнуть виборювати права на купівлю акцій, як це було в ході приватизації енергокомпаній.

Отож у лютому-березні можна очікувати зростання. Що предметно це означає? Керуючий портфельними інвестиціями компанії “Полар-інвест” Ерік Найман, приміром, вважає, що для **сміливих сьогодні — найкращий час для купівлі українських акцій**. Утім, купувати варто лише ліквідні папери. Таких сьогодні небагато. Перше місце, безперечно, посідають акції “Укрнафти”, потому — чотирьох енергогенеруючих (“Дніпро”, “Донбас-”, “Захід-” і “Центренерго”) й енергорозподільчої (“Київенерго”) компаній та хімічного концерну “Стирол”. Капіталізація “Укрнафти” сягає 220 млн. доларів, інших перелічених компаній — від 55 млн. до 92 млн. доларів.

Дмитро Кошовий,

оглядач “Квартальних передбачень”
Міжнародного центру
перспективних досліджень.

Аналітичний огляд

Український ринок капіталів

Розвиток ринку капіталів — одна з найважливіших складових відновлення в нашій країні економічного зростання. Нормально функціонуючий ринок капіталів може значною мірою сприяти вирішенню багатьох успадкованих та набутих Україною проблем — стагнації виробництва, його структурної розбалансованості тощо. На жаль, вітчизняний ринок капіталів поки що не став джерелом інвестицій, а навпаки — сам споживає їх.

Ринок капіталу відіграє в економіці розвинутих країн надзвичайно важливу роль — він оптимізує процеси накопичення, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між підприємствами, які можуть бути прибутковими та мають потенціал зростання.

Нині в Україні ринок капіталів, на жаль, не виконує свого призначення. Він поки що не став джерелом інвестицій. Навіть навпаки — споживає їх, адже для учасників нашого ринку головною (принаймні до цього часу) є участь у розподілі або перерозподілі державної власності шляхом приватизації. Причому підприємства, як правило, акціонуються без подальшої капіта-

лізації. Відтак в Україні утворився, по суті, інсайдерський ринок.

Ще однією негативною рисою українського ринку капіталів є те, що наше населення практично не бере участі в інвестуванні. Вся його “інвестиційна діяльність” була пов’язана із розміщенням приватизаційних майнових сертифікатів, чи, як тепер кажуть, з участю у “паперовій приватизації”.

Вітчизняний ринок капіталів розвивався дуже повільно, причому шляхом механічного копіювання організаційних форм фінансових ринків розвинутих країн. Калькування виявилось невдалим: створений ринок не наповнено належним змістом. На відміну від ринків

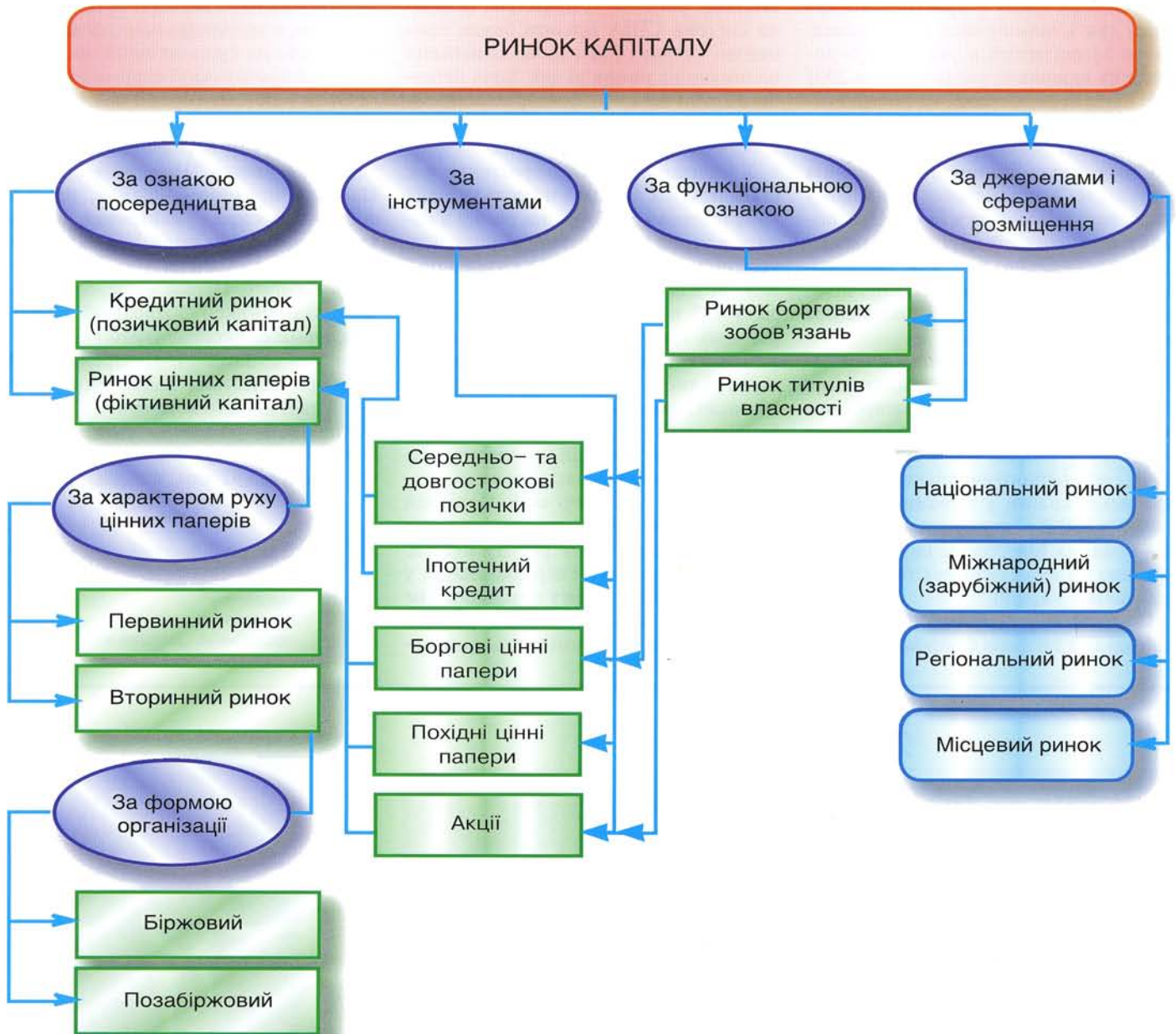
Вадим Краснов

Головний економіст управління
методології та організації безготівкових
розрахунків департаменту платіжних
систем Національного банку України

розвинутих країн, наш формується переважно як спекулятивний, як ринок із невизначеною законодавчою базою, що зумовлює його вразливість.

Законодавча база українського ринку капіталів позбавлена системності, фрагментарна, не відповідає міжнародним стандартам. Діяльність, наприклад, ринку цінних паперів регулюється чотирма законами і двома урядовими декретами, а крім того — численними нормативно-правовими актами. Такий ринок, як свідчить світовий досвід, не має перспектив. Уже давно назріла по-

Класифікація ринків капіталу

треба створити і втілити нову концепцію його розвитку.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РИНКУ КАПІТАЛУ

Незважаючи на те, що ринок капіталів є підсистемою фінансового ринку, він функціонує як автономна структура, яка складається із певних елементів (див. схему).

Є кілька різновидів ринку капіталу. Так, за функціональною ознакою він поділяється на ринок середньо- та довгострокових боргових зобов'язань та ринок титулів власності.

На **ринку боргових зобов'язань** гроші надаються у борг на певний строк і за фіксованою ставкою доходу. Тут обертаються різні за формою боргові зобов'язання, які підтверджують право на стягнення боргу з боржника. Основними фінансовими інструментами на цьому ринку є банківські позички, облігації, заставні (іпотечний або заставний кредит), векселі тощо.

На **ринку титулів власності** продаються і купуються права на отримання доходу від вкладення грошей, які підтверджують участь інвесторів у капіталі підприємства. Акції (як і паї та депозитарні розписки) є одним із найпоширеніших видів цінних паперів, які, бу-

дучи титулом власності, принципово відрізняються від облігацій та інших цінних паперів, що лише підтверджують надання або отримання позики. Акції дають покупцеві змогу ставати співвласником компанії та мати право голосу на щорічних зборах акціонерів.

Як свідчить світовий досвід, за обсягами розміщення і фінансування розвитку є ринок боргових інструментів. Так, у 1996 році кумулятивний результат цього ринку, за оцінками МВФ, становив 1 трлн. доларів США, тоді як обсяг розміщення титулів власності — лише 44 млрд. доларів, або 6% від загального обсягу фінансування, отриманого на світовому ринку капіталів. В Україні,

навіпаки, — дещо розвинутішим є ринок титулів власності, що свідчить про необхідність розвитку облігацій як інструменту залучення капіталу в реальну економіку.

За ознакою посередництва ринок капіталу поділяється на кредитний і ринок цінних паперів.

Кредитний ринок є тією частиною ринку капіталів, яка функціонує в результаті укладення кредитних угод. Він має договірний характер і базується на довгостроковому позичковому капіталі, який надається у тимчасове користування підприємствам із метою отримання власником коштів прибутку. Ціна ресурсів, які продаються на цьому ринку, — позичковий відсоток.

Ринок цінних паперів є особливою формою торгівлі фінансовими ресурсами, суть якої полягає у випуску та обігу цінних паперів. Сформований у такий спосіб капітал економісти називають фіктивним. Його накопичення не відображає реального процесу нагромадження. Надмірне зростання фіктивного капіталу спричиняє певні негативні наслідки, зокрема призводить до зростання інфляції. Ціна ресурсів на ринку цінних паперів — дивіденди та курсові різниці.

Концентрують і перерозподіляють фінансові ресурси на кредитному ринку передусім комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи. На ринку цінних паперів головним осередком торгівлі фінансами і, отже, ключовим його сегментом є фондова біржа.

Взаємовідносини на кредитному ринку є відображенням процесів формування банками позичкового капіталу шляхом залучення ресурсів і надання кредитів на основі нестандартизованих боргових зобов'язань. Ефективність використання зазначених ресурсів визначається мірою повернення коштів і сплати відсотків за їх використання.

Суб'єкти ринку цінних паперів — це в основному емітенти, які випускають цінні папери, та інвестори, які їх купують. Ефективність використання ресурсів на цьому ринку залежить від індикативної функції — котирування цінних паперів.

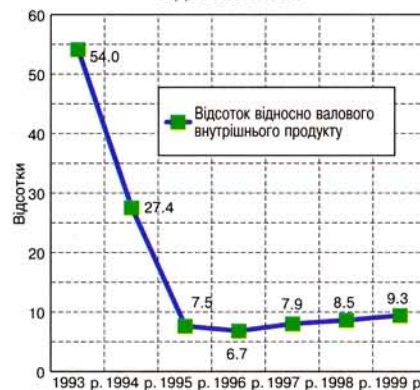
Цінні папери є формою вкладення грошей, а їх випуск — джерелом залучення і мобілізації коштів. Призначення ринку цінних паперів — створювати відповідні умови та забезпечувати адекватно швидку і масштабнішу трансформацію заощаджень у інвестиції. При цьому напрями інвестування визначаються попитом і пропозицією, а також можливістю отримання інвестором більшого прибутку за однакового ризику вкладень. Отже, цінні папери є специфічними інструментами перерозподілу (залежно

від масштабів прибутку) грошових ресурсів між суб'єктами господарювання.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ КАПІТАЛУ

Нині — в умовах зміни українськими підприємствами форми власності (переважно державної на приватну шляхом проведення приватизації) — випуск цінних паперів набув особливо важливого значення. Однак прогресу в цій сфері не спостерігається. Так, у 1999 році обсяг емісії акцій порівняно з попереднім роком навіть зменшився — на 3,921 млрд. грн. Таку тенденцію можна пояснити неефективністю проведення приватизації, нерозвинутістю вторинного ринку та відсутністю пропозиції грошових коштів за рахунок зменшення заощаджень. Переважання державних цінних паперів, на наш погляд, також негативно позначається на розвитку ринку капіталів. Бо хоча ці папери й забезпечують функціонування неінфляційного механізму покриття бюджетного дефіциту і є інструментом державного регулювання, однак “перетягують на себе” кредитні ресурси комерційних банків — основних в Україні постачальників капіталу. Це засвідчує і статистика: питома вага кредитів, наданих вітчизняними комерційними банками

Питома вага кредитів, наданих комерційними банками України відносно ВВП

суб'єктам господарювання (у відсотках до валового внутрішнього продукту) має незначний обсяг (див. графік).

На функціонуванні ринку капіталів країні із перехідною економікою, в тому числі й Україні, відчутно позначається також зовнішній вплив. Заохочуючи іноземні інвестиції, держава тим самим нерідко послаблює зусилля, спрямовані на мобілізацію внутрішніх нагромаджень, оскільки, як правило, збільшує фонди споживання на суму, адекватну припливу капіталу. Відбувається заміщення національних заощаджень іноземними ресурсами, тим часом норма

внутрішніх нагромаджень залишається незмінною, а то й знижується. Все це не стимулює залучення інвестиційних ресурсів у реальну економіку.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ КАПІТАЛІВ

Який же вихід?

На нашу думку, він передусім — у залученні **портфельних** інвестицій.

Необхідно дбати і про ефективне використання процесу *сек'юритизації*, який в останні роки набуває розвитку в усьому світі. (Сек'юритизація — це перетворення неліквідних фінансових активів на придатні для продажу інструменти ринку капіталу. На практиці фінансові інститути, як правило, формують портфель позик малих номіналів і “передають” вимоги на ці платежі — за основною сумою боргу та сплатою відсотків — третій стороні як цінний папір).

Для розвитку ринку капіталів в Україні дуже важливим є вирішення проблеми *понятійного визначення та структуризації фінансових посередників*, які становлять інфраструктуру ринку. Їх призначення полягає у спрямуванні руху капіталу (заощаджень) до найефективніших споживачів. Фінансові посередники сприяють зменшенню ризику вкладень власників малих заощаджень, забезпечуючи їм сталі доходи. Відсутність фінансових посередників на ринку, крім іншого, може спричинити його операційне згорання та посилення натуралізації (бартеризації) господарського життя.

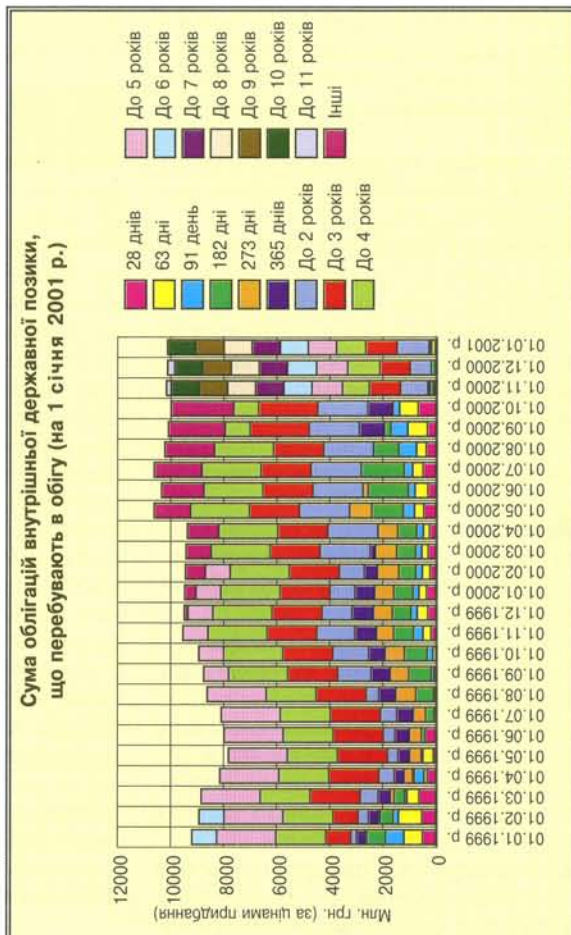
На наш погляд, слід активніше **залучати до участі на ринку державних позик небанківські фінансові установи**, передусім страхові компанії та недержавні пенсійні фонди. Специфіка зазначених установ пов'язана з акумулюванням саме довгострокового капіталу. Тобто вони могли б фінансувати дефіцит державного бюджету шляхом вкладення своїх коштів у державні облігації на первинному ринку терміном на рік і більше. Це сприяло б поживленню державного ринку цінних паперів, а також спонукало б комерційні банки до кредитування реальної економіки за рахунок вивільнених ресурсів.

Для розвитку саме українського ринку капіталів важливого значення набуває **розширення мережі й ефективна діяльність інститутів спільного інвестування**, передусім інвестиційних фондів. Їх призначення — в акумулюванні значних пулів капіталів, насамперед — **вільних коштів домашніх господарств**. Саме вони у перспективі можуть стати основними реальними постачальниками інвестиційних ресурсів, створивши здорову конкуренцію комерційним банкам.

Ринок державних цінних паперів України у грудні 2000 р.

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у грудні 2000 р.									
Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція			Результати аукціону				
		Виставлено облігацій, шт.	Номинал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Середньо-зважена ціна, грн.	Ставка дохідності, %
79	06.12.2000 р.	0	100	—	07.03.2001 р.	48 105	4 546.40	94.51	23.00
80	06.12.2000 р.	0	100	—	06.06.2001 р.	0	0.00	0.00	0.00
81	06.12.2000 р.	0	100	—	05.12.2001 р.	5 700	454.97	79.82	25.00
82	13.12.2000 р.	0	100	—	14.03.2001 р.	3 220	304.32	94.51	23.00
83	13.12.2000 р.	0	100	—	13.06.2001 р.	0	0.00	0.00	0.00
84	20.12.2000 р.	0	100	—	21.03.2001 р.	2 145	202.72	94.51	23.00
85	20.12.2000 р.	0	100	—	20.06.2001 р.	400	35.67	89.18	24.00
86	27.12.2000 р.	0	100	—	28.03.2001 р.	12 130	1146.41	94.51	23.00
87	27.12.2000 р.	0	100	—	27.06.2001 р.	1 700	150.93	88.78	25.00
Разом		X	X	X	X	73 400	6 841.43	X	X

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за січень — грудень 2000 р.*		
Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	0	0.00
Лютий	0	0.00
Березень	0	0.00
I квартал	0	0.00
Квітень	14 243 081	1 313 775.20
Травень	0	0.00
Червень	3 929 390	371 579.69
II квартал	18 172 471	1 685 354.89
I півріччя	18 172 471	1 685 354.89
Липень	210 100	20 527.29
Серпень	62 690	5 950.87
Вересень	0	0.00
III квартал	272 790	26 478.16
Жовтень	1 741 575	161 344.74
Листопад	128 510	12 114.25
Грудень	73 400	6 841.43
IV квартал	1 943 485	180 300.42
Усього з початку року	20 388 746	1 892 133.47

*За станом на 01.01.2001 р. На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Управління активами і пасивами комерційного банку

На нинішньому етапі розвитку банківської системи України одним із пріоритетних завдань є забезпечення стабільного функціонування і розвитку комерційних банків та банківської системи в цілому. У зв'язку з цим проблема ефективного управління активами й пасивами як одного з чинників фінансової стійкості банків набуває особливого значення.

У статті ґрунтовно висвітлено теоретичні питання та проблеми впровадження в роботу вітчизняних банків інтегрованого управління активами й пасивами.

Людмила Примостка

Доцент Київського національного економічного університету. Кандидат економічних наук

У банківській справі сьогодні управління активами й пасивами є одним із фундаментальних понять банківського менеджменту і становить складну та багатопланову, до кінця ще не досліджену проблему. У міжнародній практиці скоординоване (інтегроване) управління активами й пасивами визнає найефективнішим підходом до управління банківськими фінансами, завдяки якому банк може вижити у висококонкурентному ринковому середовищі. Формування концептуальних засад управління фінансовою діяльністю кредитних установ на сучасному етапі розвитку банківської системи України залишається актуальною науковою та практичною проблемою.

ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ БАНКІВ

Ретроспективно прийнято розглядати три підходи до управління банком:

1) через активи; 2) через пасиви; 3) через управління активами і пасивами (див. схему 1).

Банкіри не завжди замислювалися над взаємозв'язком активів і пасивів банку. До 1960-х років керівництво кредитними установами здійснювалося переважно шляхом управління активними операціями. Відтак у банках джерела формування ресурсів — зобов'язання і капітал — сприймали як такі, що не залежать від їх діяльності, а визначаються передусім можливостями та потребами клієнтів і акціонерів. Оскільки вважалося, що банк не в змозі вплинути на обсяги, вартість і структуру залучених коштів, управлінські рішення здебільшого зводилися до того, кому насамперед

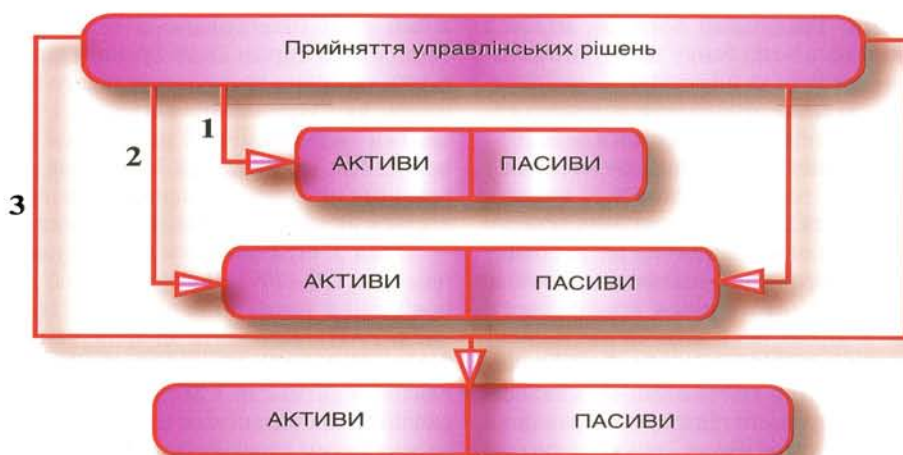
надавати наявні кредитні ресурси і якіми мають бути умови позики. Зрозуміло, подібний підхід не міг забезпечити максимального прибутку, оскільки, з одного боку, банк відмовляється від управління залученими коштами і, отже, від впливу на їх вартість, а з іншого — значна частина банківських активів має знаходитися у високоліквідній формі для підтримання достатнього рівня ліквідності, що врешті призводить до зниження доходів. Деякі вітчизняні банки використовують насамперед такий управлінський підхід, оскільки він є доволі простим, зрозумілим і звичним. Наприклад, розгалужена мережа філій Ощадбанку дає змогу формувати значну за обсягами ресурсну базу без застосування спеціальних прийомів управління пасивами, а тому сфера прийняття управлінських рішень пов'язується переважно з ефективною проведенням активних операцій.

У 1960—70-х роках у банківському середовищі збагнули, що можна управляти також і пасивами. Цей період харак-

теризувався зростанням відсоткових ставок на міжнародних ринках та інтенсивною конкуренцією у сфері залучення коштів, що спонукало банки до пошуку нових джерел фінансування, аналізу структури й вартості зобов'язань. Ішлося, власне, про встановлення контролю над джерелами банківських коштів за аналогією із контролем над активами, що дозволяло реструктуризувати баланс у напрямі мінімізації витрат за залученими коштами, а в підсумку — збільшити прибуток і капітал. Щоб забезпечити бажані обсяги, структуру та рівень витрат за пасивними операціями, банки почали застосовувати як цінові, так і нецінові методи управління залученими коштами. Зазначимо, що перевагою стратегії управління банком через пасиви є змога підвищити прибутковість шляхом установа контролю за операційними витратами й точнішого прогнозування потреби в ліквідних засобах.

Слід наголосити, що управління фінансовими потоками банку через пасиви не виключає паралельного уп-

Схема 1. Підходи до управління фінансовими потоками комерційного банку

равління активами — проблема полягає у їх розмежуванні та автономному застосуванні. Головним недоліком даного підходу є те, що кошти залучаються без урахування ефективності різних на-

Управління активами і пасивами найдоцільніше розглядати як загальну методологічну концепцію, згідно з якою формується філософія управління сучасним банком

прямів їх розміщення. У період економічного піднесення та зростання попиту на кредитні ресурси такий підхід може бути виправданим і корисним. Але під час зниження активності, коли попит на кредити зменшується, цей підхід призводить, як правило, до скорочення прибутків і навіть може завдати збитків. Практика роботи деяких українських банків яскраво відображає недоліки автономного підходу до управління активами й пасивами. Досить високий рівень кредитних ставок на вітчизняному ринку не дає змоги позичальникам активно використовувати інструментарій кредитування у своїй діяльності, і банки, залучивши кошти, все частіше стикаються із проблемою їх ефективного та надійного розміщення. Водночас управління через пасиви залишається в Україні найпоширенішим.

Загалом управління банками через пасиви у міжнародній банківській практиці переважало недовго, проте стимулювало розвиток технологій і методів управління залученими коштами, і, зрештою, було перехідним етапом у застосуванні ефективніших прийомів управління. Стрімке зростання відсоткових ставок на міжнародних ринках у 1980-х роках змусило банкірів шукати нові підходи до управління фінансовими потоками. Традиційні погляди, згідно з якими весь дохід банку генерують активи — кредити та інвестиції, — змінилися ідеєю одночасного інтегрованого управління активами і пасивами (надалі — УАП). Зміст нового підходу полягав у розумінні того, що і доходи, і витрати відносяться до обох сторін банківського балансу, а отже, зниження витрат банку завдяки управлінню пасивами допомагає досягти цільового рівня прибутковості тією ж мірою, що й завдяки надходженням від активних операцій. Банкіри високо оцінили потенційні можливості скоординованого підходу до управління активами та пасивами і доклали чимало зусиль для його вдосконалення.

Перевагами інтегрованого підходу є максимізація прибутку за умови прийнятності рівня ризику, а також можливість більш зваженого підходу до проблем управління ліквідністю завдяки точнішому визначенню потреби у ліквідних засобах. Особливістю УАП полягає у поєднанні всіх методів автономного управління банківськими портфелями в один скоординований процес. Утім, слід визнати, що елементи такого підходу до управління банківським балансом використовуються у банківській практиці вже давно, і однією з перших спроб його реалізації можна вважати пошук ефективних способів підтримання банківської ліквідності. Так, ще в 1811 році адмірал, граф (а також професор) М.С.Мордвінов обґрунтував ідею повної збалансованості кредитних ресурсів та вкладень за строками й сумами [1, с.65].

Отже, досліджуючи взаємозв'язки між означеними підходами, доходимо висновку, що кожен наступний підхід до управління банківськими фінансами є логічним продовженням попереднього і містить увесь арсенал уже відомих методів та прийомів. У вітчизняній практиці паралельно застосовуються усі три підходи. В деяких банках (їх частка незначна) управління здійснюється все ще через активи, у більшості установ переважають автономні методи управління (тобто другий підхід — через пасиви), але є й банки, де використовуються сучасні прогресивні методи управління.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ БАНКУ

Звертаючись до методологічного аспекту досліджуваної проблеми, слід визнати, що хоча науковці та практики й одноставно шодо виключно важливої ролі інтегрованого підходу в банківській справі сьогодення, єдиної думки стосовно трактування такого поняття, як “управління активами і пасивами” в економічній науці поки що немає. Так, у роботах Дж.Маршалла управління активами і пасивами розглядається як метод управління ризиками — поряд зі страхуванням та хеджуванням [2, с.186—207]. П.Роуз будь-які дії, пов'язані зі зниженням ризиків (у тому числі УАП), відносить до хеджування. Зокрема, такі класичні прийоми управління активами і пасивами, як управління дисбалансами (геп) та середньозваженим строком погашення (дюрація) він трактує як механізми хеджу-

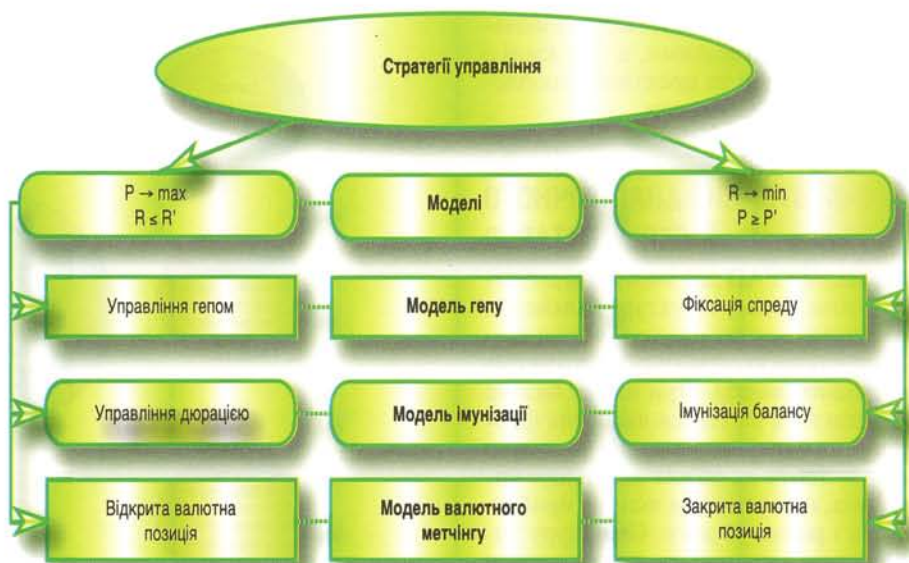
вання [4, с.482-495]. Більш узагальнене розуміння цього поняття пропонує Дж.Сінкі: “Основна тема УАП — це скоординоване управління всім балансом, а не окремими його частинами” [5, с.396]. Водночас мету управління активами й пасивами він визначає як зведення до мінімуму відсоткового ризику і відтак у переліку методів зазначає лише управління чистою процентною маржею та гепом. Подібне тлумачення суттєво обмежує сферу застосування УАП. У цьому зв'язку слід визнати, що однозначне вирішення питання стосовно місця та ролі УАП є досить проблематичним, оскільки процеси управління банківськими фінансами тісно взаємопов'язані і більшість методів спрямовано на досягнення одразу кількох цілей, унаслідок чого це питання залежно від мети дослідження розгля-

Основна ідея концепції УАП полягає в тому, що банки розглядають свої активи, зобов'язання та капітал у нерозривній єдності. Інтегрований підхід до управління активами й пасивами допомагає вирішити проблему оптимізації співвідношення між прибутковістю та ризиком

дається з різних позицій. Утім, висвітлені вище погляди не містять принципових суперечностей, адже коли мовиться про УАП, зарубіжні автори мають на увазі саме скоординований підхід до управління. На відміну від зарубіжних, в економічних публікаціях пострадянського простору нерідко зустрічаємо спрощене тлумачення УАП: вживаючи дане словосполучення, автори мають на увазі автономні методи управління активними й пасивними операціями банку. Саме тому вважаємо за доцільне акцентувати увагу на головній ідеї зазначеного підходу, вживаючи такі терміни, як інтегрований чи скоординований підхід.

І все ж, на нашу думку, трактування УАП як методів чи певних прийомів суттєво (і безпідставно) звужує сферу застосування інтегрованого підходу до управління банком. Спираючись на принципи системного підходу, вважаємо найдоречнішим розглядати управління активами і пасивами як загальну методологічну концепцію, згідно з якою формується, образно кажучи, філософія управління сучасним банком. Сутність концепції УАП полягає у скоординованому керуванні фінансовими потоками банку, в процесі якого шляхом узгодження управлінських рішень та забезпечення певних про-

Схема 2. Стратегії та моделі управління активами і пасивами банку

порцій між активними і пасивними операціями досягається кілька цілей — таких, як підвищення прибутку, зниження ризиків, аналіз і контроль ліквідності, управління спредом тощо. Тобто йдеться про внутрішню єдність усіх аспектів фінансової діяльності банку, коли жодна мета (наприклад, зниження ризику чи підвищення прибутку), жодна фінансова операція не може реалізуватися ізольовано, оскільки є елементом інтегрованої системи управління. Інтегрований підхід стосується практично всіх сфер фінансового управління банком: стратегічного і середньострокового планування, оперативного управління, у тому числі аналізу та контролю, управління прибутком і ризиками, формування фінансового інструментарію. У найширшому розумінні концепція УАП охоплює систему категорій, аналітичні показники та інструменти, техніку й методику аналізу, стратегію і тактику управління, що ґрунтуються на фундаментальній ідеї спільного регулювання грошових потоків і об'єднують управління банківськими портфелями в один узгоджений процес.

Отже, основна ідея концепції УАП полягає в тому, що банки, визначаючи роль сукупного портфеля (балансу) в одержанні високого прибутку за прийнятної рівня ризику, розглядають свої активи, зобов'язання та капітал у нерозривній єдності. Інтегрований підхід до управління активами і пасивами дає реальну змогу вирішити проблему оптимізації співвідношення між прибутковістю й ризиком, яка в сучасній банківській справі є, по суті, наріжним каменем усього процесу управління банком.

СТРАТЕГІЇ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ

Як відомо, між прибутковістю та ризиком існує пряма залежність, і тому пошук оптимального їх співвідношення в сучасних умовах розглядається як найважливіше завдання керівництва кожного банку. У ході вирішення дилеми “прибуток — ризик” суб'єкти господарювання, в тому числі й банки, обирають одну з альтернативних стратегій: перша дає змогу отримати максимальний прибуток, хоча при цьому існує загроза збитків — тобто діяльність супроводжується підвищеним ризиком; друга полягає в тому, щоб до мінімуму знизити ризики та стабілізувати прибутки. Однак не слід забувати, що збільшення прибутків за умови одночасного зниження ризику — ситуація виняткова, яка вкрай рідко

трапляється у реальному житті.

У формалізованому вигляді ці стратегії поведінки на ринку можна описати за допомогою моделей (див. схему 2). У першій моделі цільовою функцією є максимізація прибутку (P) за умови обмеження ризику (R) шляхом встановлення максимально допустимого його значення (R'), у другій — мінімізація ризику за умови утримання показників прибутковості на певному рівні, не нижчому, ніж заданий (P').

Стратегія отримання максимального прибутку передбачає свідоме прийняття ризику, характеризується спекулятивними тенденціями і реалізується шляхом застосування незбалансованих підходів до управління активами та зобов'язаннями (якими не передбачено вирівнювання окремих статей балансу за обсягами чи строками) таких, наприклад, як управління гепом, дюрацією, утримання відкритої валютної позиції, формування агресивного портфеля цінних паперів, проведення спекулятивних операцій із фінансовими деривативами. Основне завдання управління за даного підходу — запобігання ситуації, за якої допустимий ризик переростає в катастрофічний, загрожуючи банку банкрутством.

Стратегію мінімізації ризику обирають тоді, коли рівень прибутковості банку задовольняє керівництво й акціонерів, а основною метою є стабілізація фінансових результатів. У цьому разі мета досягається за допомогою таких прийомів управління активами і пасивами як приведення у відповідність строків та обсягів активів і зобов'язань, чутливих до змін відсоткової ставки (фіксація спреду), імунізація балансу,

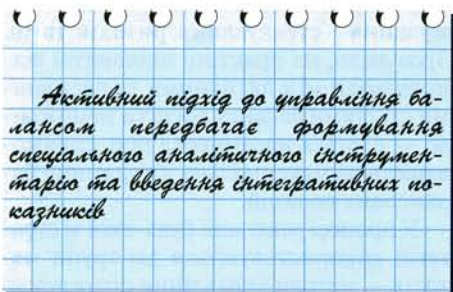
утримання закритої валютної позиції, формування збалансованого портфеля цінних паперів (наприклад, індексного портфеля), проведення операцій хеджування і страхування ризиків та ін. Зрозуміло, на практиці цілковитої відповідності між активними та пасивними статтями балансу досягти неможливо — йдеться насамперед про спрямованість на максимальне узгодження балансових позицій.

У процесі реалізації будь-якої зі стратегій використовуються дві групи методів — методи управління структурою балансу та методи управління, пов'язані з проведенням позабалансових фінансових операцій (страхування, хеджування, спекулятивні операції із фінансовими деривативами, арбітраж із контрольованим ризиком тощо). Слід зазначити, що методи управління структурою балансу досить громіздкі, важко реалізуються у практичній діяльності та потребують значного часу і витрат. На відміну від них, методи, що передбачають проведення позабалансових операцій з метою управління, характеризуються як зручні, гнучкі й мобільні; вони дають змогу швидко і раціонально реструктуризувати баланс відповідно до кон'юнктури ринку. Зазначимо, що в міжнародній банківській практиці інструментарій УАП динамічно вдосконалюється, а новітні методики та фінансові конструкції часто поєднують балансові та позабалансові операції. Навпаки, у вітчизняних банків вибір методів управління досить обмежений, оскільки нерозвинутість окремих сегментів внутрішнього фінансового ринку, зокрема ринку фінансових деривативів, унеможливує застосування до-

сконалих методик. Відтак методи управління структурою балансу для українських банківських установ залишаються найдоступнішими, а пов'язані з ними теоретичні та практичні проблеми — найактуальнішими.

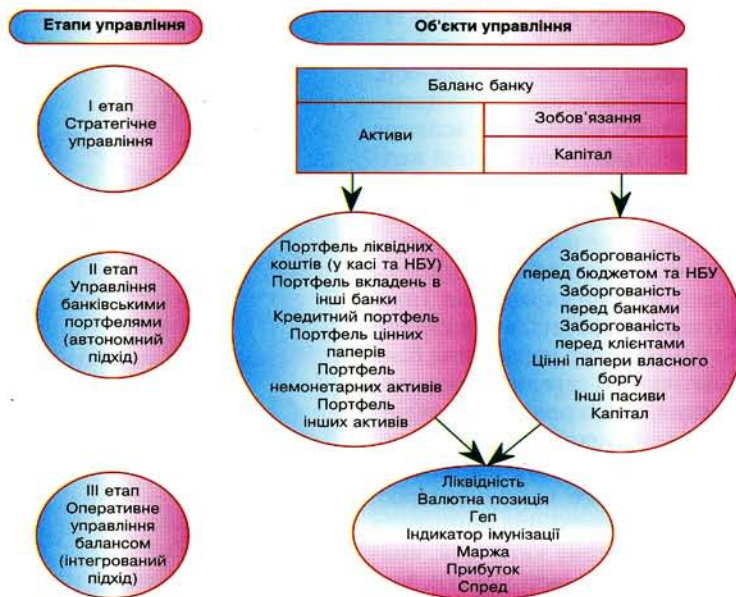
ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ

Концепція УАП дає змогу сформувати оптимальну структуру балансу та захиститися від ризиків, спричинених значними коливаннями параметрів фінансових ринків. При цьому баланс розглядається не тільки як звітна форма, а й як генератор доходів та витрат банку — тобто як об'єкт активного управління, параметрами якого є прибутковість і рівень ризику. Структуру управлінського процесу подамо у вигляді трьох послідовних етапів, що відрізняються рівнем деталізації аналітичних процедур, кількістю аналізованих показників, спрямованістю та інструментарієм дослідження (див. схему 3).

Інтегрований підхід до управління активами і пасивами банку використовується у процесі оперативного управління банківським балансом. Активний підхід до управління балансом передбачає формування спеціального аналітичного інструментарію та введення інтегративних показників, які характеризують співвідношення активів і зобов'язань за обсягами та строками. Ці показники одержують шляхом згортання окремих аналітичних показників. Так, до інтегративних показників, що характеризують ризиковість балансу банку, належать: розрив ліквідності, геп, валютна позиція, індикатор імунізації балансу (розрив між дюрацією активів та дюрацією пасивів). Традиційні для банківської діяльності показники прибутковості, такі як чистий прибуток, маржа, спред, за своєю економічною природою є інтегративними, оскільки розраховуються шляхом згортання доходів та витрат (і в грошовому вимірі, і у відсотках). Між показниками прибутковості й ризику існують як функціональні, так і стохастичні залежності, виявивши які, можна сформулювати систему аналітичних моделей та

Схема 3. Структурно-логічна схема поетапного управління балансом банку

структуризувати процес управління. Пропонуємо кілька моделей, побудованих на основі детермінованих функціональних залежностей (докладнішу інформацію щодо їх застосування можна знайти у спеціальній літературі [2, 3, 5]).

Модель гену. Залежність між прибутком і зміною ринкових ставок (відсотковим ризиком) описується так:

$$\Delta P_r = kGAP \times (r_p - r), \quad (1)$$

де ΔP_r — прибуток (збиток), одержаний у результаті зміни ринкових ставок відсотка; $kGAP$ — кумулятивний геп; r_p , r — відповідно прогнозована та поточна ринкові ставки.

Нагадаємо, що геп (gap — розрив, дисбаланс) — це різниця між активами і зобов'язаннями, чутливими до зміни відсоткових ставок на ринку, а кумулятивний геп обчислюється як алгебраїчна сума (з урахуванням знаку) гепів у кожному з періодів, на які поділено аналізований часовий горизонт. Модель дає змогу проаналізувати можливу зміну прибутку банку залежно від динаміки ринкових ставок у кожному з періодів, на які поділено аналізований часовий горизонт.

Модель імунізації балансу. Портфельна імунізація (portfolio immunization) є одним із ефективних прийомів зниження впливу фінансових ризиків і ґрунтується на аналізі тривалості інвестиційного горизонту, відомого як аналіз дюрації [2, с.191–199]. Стосовно банківської діяльності сутність даного підходу полягає в підборі та введенні до складу портфелів таких фінансових інструментів, які дають змогу звести до мінімуму чутливість різниці між вартістю активів та зобов'язань банку до зміни

відсоткових ставок на ринку, а отже, захищають банківський капітал від впливу відсоткового ризику. Співвідношення між дюрацією активів та зобов'язань описується за допомогою моделі:

$$D_A = D_L \times \frac{L}{A}, \quad (2)$$

де D_A — зважений за вартістю надходжень строк погашення (дюрація) активів; D_L — дюрація зобов'язань; L — загальний обсяг зобов'язань; A — обсяг активів.

Зазначимо, що незалежно від напрямку зміни відсоткових ставок активи банку мають переоцінюватися швидше, ніж зобов'язання, адже, як випливає з моделі (2), дюрація активів повинна бути коротшою, ніж дюрація зобов'язань. Якщо ж банку з якоїсь причини не вдалося досягти імунізації балансу (рівність (2) не виконується), то коливання ринкових ставок позначатимуться на вартості його активів та зобов'язань, оскільки згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО) монетарні статті (а їх питома вага у банківському балансі становить близько 90%) переоцінюються у зв'язку зі зміною ринкових цін. У такому разі реалізується стратегія управління дюрацією, і аналіз впливу кон'юнктури ринку на банківський прибуток проводиться за допомогою моделі цінової чутливості фінансових інструментів (цінних паперів, банківських портфелів або всього балансу):

$$\Delta P_f = - D_f \times \left(\frac{r_p - r}{1 + r} \right) \times p_f, \quad (3)$$

де ΔP_f — прибуток (збиток), одержаний у результаті зміни вартості фінансового інструменту; D_f — дюрація фінансового інструменту; p_f — поточна ціна фінансового інструменту.

Модель цінової чутливості описує залежність між змінами ринкових відсоткових ставок та вартістю фінансових інструментів і може бути застосована в процесі прогнозного аналізу окремого цінного паперу, портфеля фінансових інструментів, а в поєднанні з моделлю (2) — для аналізу цінової чутливості всього балансу.

Модель валютного метчингу. Стратегія управління активами і пасивами, спрямована на вирівнювання валютної структури балансу, називається валютним метчингом (currency matching). Залежність між величиною прибутків (збитків), одержаних у результаті утримання банком відкритої валютної позиції, та змінами валютних курсів на ринку описується аналітичною моделлю:

$$\Delta P_V = V_P \times (s_p - s), \quad (4)$$

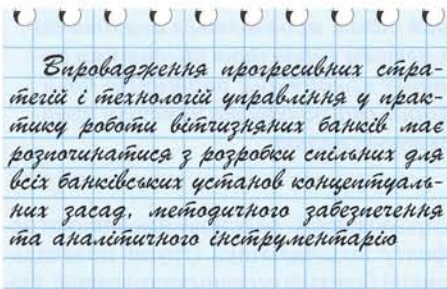
де ΔP_V — прибуток (збиток), отриманий від переоцінки валютних коштів у зв'язку зі зміною валютного курсу; V_P — валютна позиція банку; s_p , s — відповідно прогнозований та поточний валютні курси.

Зазначимо, що централізоване регулювання валютної позиції комерційних банків, здійснюване НБУ за допомогою економічних нормативів, хоча й обмежує валютний ризик, але це не означає, що його вдається уникнути. Тому банку необхідно постійно аналізувати й регулювати величину та вид (довга чи коротка) позицій за різними іноземними валютами.

Аналізуючи структуру перелічених моделей, зауважуємо, що в кожній із них присутній чинник невизначеності, пов'язаний із прогнозованими значеннями параметрів ринку — відсоткової ставки чи валютного курсу. Введення в модель імовірнісних показників (імовірність того, що валютний курс чи ставка досягне прогнозованого значення) дає змогу проводити інваріантний аналіз, порівнюючи кілька сценаріїв (як правило, песимістичний, найвірогідніший та оптимістичний).

Отже, якщо банк обрав стратегію збільшення прибутку до максимального, зазначена система аналітичних моделей дасть йому змогу оцінити величину ризиків та можливі наслідки. Наголосимо, що успіх та ефективність практичної реалізації такої стратегії залежить насамперед від можливостей передбачення та прогнозування

динаміки параметрів ринку. Наприклад, великі міжнародні банки, прогнозуючи валютні курси та відсоткові ставки, аналізують близько чотирьохсот показників, що при застосуванні сучасних комп'ютерних технологій забезпечує їх оперативними й досить надійними прогнозами. Банкам, які прагнуть стати надійними і стабільними, варто застосовувати зваженіші підходи до управління активами й пасивами, обмежуючи рівень ризиків.

Впровадження прогресивних стратегій і технологій управління у практику роботи вітчизняних банків має розпочинатися з розробки спільних для всіх банківських установ концептуальних засад, методичного забезпечення та аналітичного інструментарію

У цьому разі система аналітичних моделей слугує інструментарієм для обґрунтування внутрішніх лімітів ризику та допустимих діапазонів зміни фінансових результатів діяльності банку.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ У ПРАКТИКУ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Концепція інтегрованого управління активами і пасивами для багатьох вітчизняних банків ще не набула значення практичної методології. Водночас у сучасних умовах дедалі більше банківських установ досягає тієї стадії розвитку, на якій застосування інтегрованого підходу в щоденній діяльності перетворюється в актуальну проблему управління банківськими фінансами. Серед причин повільного впровадження даного підходу в українських банках — відсутність цілісної концепції, методології, практичних рекомендацій та формалізованого аналітичного інструментарію, адаптованих до вітчизняних реалій, складність утілення на практиці окремих теоретичних положень, недостатній рівень спеціальної підготовки банківських фахівців. Слід визнати, що у вітчизняній науці комплексних наукових досліджень цієї складної проблеми з урахуванням особливостей внутрішнього фінансового ринку практично немає. Докладніше прикладні аспекти управління фінансовими потоками банку висвітлені в

працях зарубіжних авторів, але й там теоретичні положення не завжди доведено до якості робочого методичного інструментарію, формалізованого на математичній основі. А проте сучасний рівень розвитку інформаційних технологій сприяє ефективному вирішенню цих завдань, адже спеціалізовані пакети прикладних програм і програмні модулі дають змогу проводити інваріантний аналіз на базі адаптивних моделей та формулювати рішення в умовах невизначеності. Більшість таких програмних продуктів представлено в системі Інтернет, що дозволяє банкам самостійно генерувати програмне забезпечення та створювати власну систему підтримки прийняття управлінських рішень. Отож для банків важливо насамперед визначитися концептуально, на яких принципах і засадах має ґрунтуватися процес управління.

У цьому зв'язку варто зазначити таке: у вітчизняному банківському середовищі сформувалася думка, що розробка та впровадження сучасних прийомів управління — це внутрішня справа банку. Зрозуміло, при побудові інтегрованої системи управління необхідно врахувати специфіку конкретного банку. Та все ж слід визнати той очевидний факт, що не кожна банківська установа у змозі розв'язати це складне завдання власними силами. Вважаємо, що впровадження прогресивних стратегій і технологій управління у вітчизняну практику має розпочинатися з розробки спільних для всіх банківських установ країни концептуальних засад, методик та аналітичного інструментарію. Надалі кожен банк, спираючись на загальні положення, зможе застосовувати їх з урахуванням власної специфіки, втілюючи в конкретні програмні продукти, практичні рекомендації та методики.

Література.

1. Банковское дело. / Под ред. О.И. Лаврушина. — М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992. — 428 с.
2. Маршалл Дж. Ф., Бансал Випул К. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям / Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М., 1998. — 784 с.
3. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 1999. — 280 с.
4. Роуз Питер С. Банковский менеджмент / Пер. с англ. — М.: Дело Лтд, 1995. — 768 с.
5. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках / Пер. с англ. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.

Система управління кредитними ризиками у багатofilійному банку

Управління кредитним ризиком у багатofilійному банку — завдання досить складне і відповідальне. Це багатоступінний процес, у ході якого відбувається інтенсивний інформаційний обмін, проводяться аналітичні дослідження. У статті розглядаються методи управління кредитним ризиком, принципи формування внутрішніх кредитних рейтингів багатofilійної банківської установи, організація структури та механізм прийняття управлінських рішень щодо кредитного ризику.

Сергій Савчук

Начальник відділу моніторингу ризиків управління банківських ризиків АК АПБ "Україна"

Управління кредитним ризиком у багатofilійному банку складається з таких двох основних елементів:

1. **Оцінка ризику** (відображення якісних характеристик ризиків у кількісному вираженні; кредитний ризик здебільшого оцінюється як частка або абсолютна сума ймовірних втрат за конкретним боргом або групою боргів).

2. **Методи управління ризиком**, призначення яких — мінімізація ризику до або після його виникнення.

ОЦІНКА РИЗИКУ

Виходячи з визначення ризику як вірогідності події у майбутньому, його оцінку можна проводити, використовуючи методи статистики і теорії ймовірності, а також традиційний фінансовий аналіз. Результат оцінки кредитного ризику повинен показати **очікувані втрати (ОВ)** банку у визначеній групі активів на заданому проміжку часу, а також відобразити основні причини виникнення ризику. Надалі показники ризику можуть бути використані для обчислення лімітів кредитування щодо окремих позичальників або їх груп.

Показник ОВ включає:

1) **ймовірність дефолту (ІД)** — вірогідність втрати боржником довгострокової платоспроможності;

2) **втрати у разі дефолту (ВД)** — частку або абсолютне значення невикраденої частини боргу, в тому числі — відсотки та інші, пов'язані з боргом, платежі.

Очікувані втрати банку (ОВ) можна виразити так:

$$ОВ = ІД \times ВД.$$

Оцінка ймовірності дефолту позичальника є основною в показнику ОВ і складається зі статистичної оцінки ймовірності дефолту групи позичальників та факторної оцінки їх кредито-

спроможності. За основу ймовірності дефолту позичальника (групи позичальників) береться середньостатистичне значення прострочених боргів групи, яке коригується на результати аналізу кредитоспроможності. Статистичний аналіз ймовірності дефолту потребує історичних даних про непогашення боргів певними групами позичальників і в результаті передбачає ІД позичальника протягом визначеного проміжку часу в майбутньому (як правило, впродовж року).

В умовах багатofilійної системи банку, коли позичальників (без урахування фізичних осіб) налічується десятки або сотні тисяч, особливого значення набуває їх групування за різними специфічними ознаками — галузями і підга-

Кредитний ризик — ймовірність майбутніх збитків банку, викликаних частковим або повним дефолтом боржника за своїми зобов'язаннями

лузями, регіонами, формою власності тощо. Робота з агрегованими групами позичальників дає змогу проводити комплексний аналіз усього портфеля, контролювати якість суб'єктивних оцінок ризиків у філіях, а також вчасно реагувати на зміни у так званих глобальних операційних середовищах банку.

Процедура оцінки фінансового стану передбачає основні внутрішні (специфічні для даного позичальника) і зовнішні (властиві для всієї групи) чинники фінансового стану бізнесу, які впливають на можливість позичальника генерувати у майбутньому прибутки, достатні для своєчасного обслуговування боргу.

Основні **внутрішні** чинники фінансового стану позичальника:

1) співвідношення власних і залучених коштів;

2) ліквідність підприємства відносно середньої по галузі;

3) рентабельність бізнесу відносно середньої по галузі;

4) становище фірми в галузі (частка ринку);

5) галузева диверсифікація бізнесу, в результаті якої ризику платоспроможності розподіляються за напрямками діяльності;

6) кредитна історія і доступ до додаткових джерел фінансування;

7) якість менеджменту підприємства. Основні **зовнішні** чинники кредитного ризику позичальника:

1) економічний стан галузі та регіону позичальника;

2) середня ліквідність підприємств даної галузі;

3) експортно-імпортна орієнтація галузі.

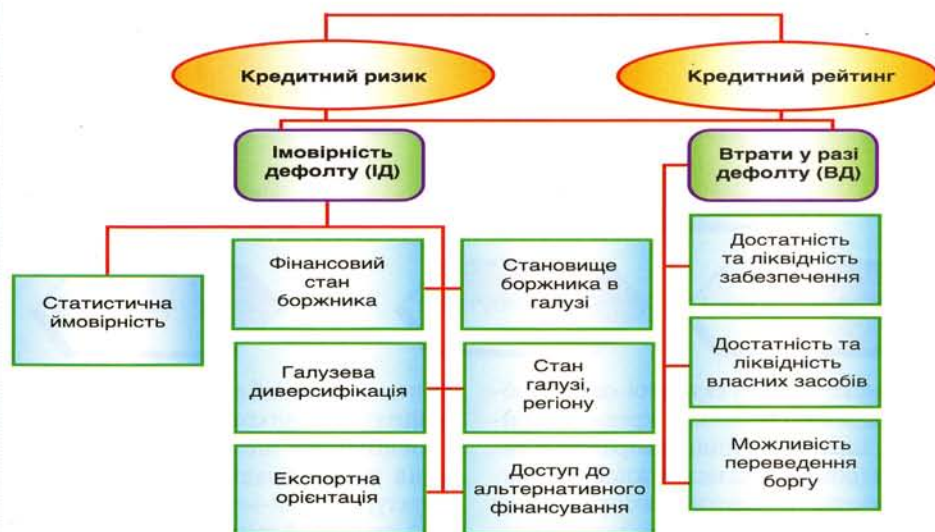
Оцінку зовнішніх чинників ризику доцільно проводити централізовано, встановлюючи відповідні рейтинги для всіх груп позичальників. Оцінка внутрішніх чинників, яка вимагає суб'єктивної думки спеціалістів банку, проводиться фахівцями філії за внутрішньою методикою. Всі зазначені вище дані про позичальника акумулюються у централізованій базі даних банку.

Пройшовши всі етапи оцінки кредитного ризику, ризик-менеджер (за участі фахівців інших підрозділів) визначає рейтинг ймовірності дефолту позичальника (групи позичальників).

Водночас із визначенням оцінки ІД проводиться оцінка втрат банку в разі дефолту (ВД). Потім ВД коригується на результати факторного аналізу, який охоплює:

1) достатність і ліквідність заставного забезпечення з урахуванням майбутнього зниження його вартості; достатність (з урахуванням ризику) немайнових видів

Схема 1. Модель оцінки кредитного ризику

забезпечення (наприклад, гарантій, страховок, поручительств);

2) співвідношення власних і залучених коштів;

3) можливість передачі боргу третім особам (шляхом конвертування його в цінні папери, уступки вимоги боргу тощо);

4) достатність і ліквідність активів, передусім — основних засобів.

Оцінивши *ID* і *ВД*, одержуємо очікувані втрати (*ОВ*) банку, які може спричинити позичальник чи група позичальників на заданому відтинку часу. Це і є показник кредитного ризику.

КРЕДИТНІ РЕЙТИНГИ

Важливим інструментом управління кредитними ризиками у багатофілійному банку є система внутрішніх кредитних рейтингів. Це, по суті, класифікація позичальників банку за розміром кредитного ризику в розрізі таких груп, як галузі (підгалузі) економіки та регіони (див. таблицю). Кредитний рейтинг розраховується за методикою обчислення *ОВ* або *ID*.

На базі рейтингів формуються ліміти кредитних вкладень банку для відповідних груп позичальників. Обсяги самих лімітів можуть коригуватися відповідно до кредитної політики банку та його спеціалізації у секторах економіки.

Групові кредитні рейтинги можуть містити підгрупи (наприклад, підгалузі), а також бути частиною інших груп, що дає змогу гнучко змінювати структуру системи.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

Управління ризиком можливе лише після проведення оцінки ризику. Основними інструментами управління кредитними ризиками банку є:

- 1) лімітування обсягів вкладень;
- 2) майнове і немайнове забезпечення кредитного ризику;
- 3) врахування ризику в собівартості кредиту;
- 4) передача боргу (частини боргу) третім особам.

Лімітування обсягів вкладень — найважливіший інструмент управління ризиками. Воно впливає на всю кредитну політику банку і є предметом особливої відповідальності ризик-менеджменту.

Майнове і немайнове забезпечення — найпоширеніший метод управління кредитними ризиками в нашій країні. Проте він дуже складний, оскільки потребує врахування ризиків, пов'язаних із власним забезпеченням упродовж усього терміну дії кредитної угоди.

Майнове забезпечення в основному пов'язане із цінним ризиком і ризиком псування (втрати) предмета застави, адже стан останнього, як правило, залежить від боржника. Крім того, законодавство України дозволяє позичальникам самостійно продавати предмет застави, тож вчасно проконтролювати перехід права власності на рухоме майно, яке не реєструється державою, досить проблематично. Зважаючи на це, банк повинен мати ретельно розроблену політику щодо застави. Нею, зокрема, повинні передбачатися мінімальні вимоги щодо заставної вартості, ліквідності й майбутньої цілісності предмета застави, така політика повинна орієнтуватися на повне і неухильне застосування зако-

нодавчих норм стосовно захисту інтересів банку від кредитних ризиків.

Немайнові види забезпечення (гарантії, поручительства) є нічим іншим, як зобов'язаннями третіх сторін на користь банку, тож можуть розглядатися (в сучасних правових умовах) лише як додатковий вид забезпечення, оскільки їм властиві ті ж ризики, що і звичайним кредитам.

Врахування ризику в собівартості кредиту. Назва цього інструменту говорить сама за себе: банк враховує міру ризику при визначенні кредитної ставки для певної групи позичальників. Зазначимо, що іноді процентна ставка (особливо за короткостроковими кредитами) може бути нижчою від оціненого розміру ризику, що пов'язано з коливаннями глобальної ліквідності на грошовому ринку. У таких випадках доцільно провадити політику розширення короткострокового (не більше 3 місяців) кредитування або ж кредитувати за плаваючою процентною ставкою, яку варто переглядати щомісяця (чи "прив'язати" до ставки НБУ).

Кредитний ризик — основний ризик будь-якої кредитної організації, оскільки він є передумовою більшої частини як її прибутків, так і збитків

Передача боргу передбачає повне або часткове переоформлення зобов'язань боржника перед банком на користь третіх осіб. На жаль, цей інструмент, завдяки якому можна значно розширити можливості для маневрів із кредитними ризиками портфеля, у вітчизняній банківській практиці майже не застосовується. Причиною тому — нерозвинутість вторинного ринку цінних паперів, страхового ринку та певні законодавчі обмеження.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Організаційна структура управління кредитними ризиками може бути такою:

1. Вищий рівень — департамент (управління) ризиків. До його функцій входить методологічна робота, координація діяльності всієї системи ризик-менеджменту, робота з керівництвом банку та зовнішніми структурами у сфері управління ризиками.

2. **Ризик-менеджер** — менеджер середньої ланки, який постійно працює з ризиками відповідних центрів прибутку банку.

Основними функціями ризик-менеджера є:

1) акумулювання інформації та проведення оцінки кредитних ризиків підпорядкованих центрів прибутку (філій);

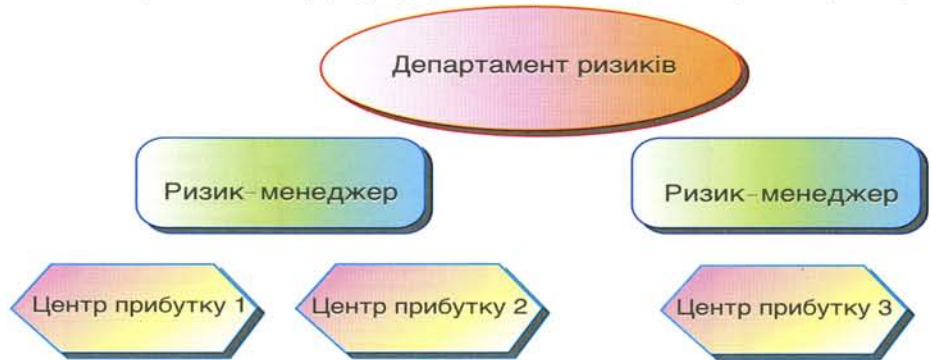
2) контроль за дотриманням лімітів та правил з обмеження ризиків;

3) втілення загальнобанківської політики щодо кредитного ризику;

4) участь у засіданнях кредитного комітету філії з правом голосу (зазначимо, що правління банку за рекомендацією департаменту ризиків може регулювати політику управління кредитними ризиками шляхом надання відповідної ваги голосу ризик-менеджера на засіданні кредитного комітету).

Важливим аспектом роботи системи оцінки кредитних ризиків є ступінь незалежності ризик-менеджерів, передусім

Схема 2. Організаційна структура управління ризиками у багатофілійному банку

у контексті їх суб'єктивної оцінки обсягів прийняття банком кредитних ризиків. Високий ступінь централізації системи (обмеження незалежності ризик-менеджерів) призводить, як правило, до підвищення часових і накладних витрат у процесі кредитування і може спричинити вплив частини клієнтів. З іншого боку, надмірна децентралізація системи призводить до зниження якості

оцінки та послаблення контролю за прийнятими банком ризиками.

Основними інструментами управління централізацією організаційної структури ризик-менеджменту є:

1) **ступінь формалізації методології оцінки ризику** (нею передбачається обмеження суб'єктивних оцінок ризик-менеджерів та інших працівників шляхом деталізації методології оцінки; зауважимо, що як "перегини", так і зайвий лібералізм у формалізації методології можуть істотно погіршити якість оцінок);

2) **повноваження ризик-менеджерів з управління ризиками** (вони дають змогу оперативно приймати рішення щодо ризиків у заданих лімітах);

3) **поточний контроль**.

Керівництву департаменту ризиків слід постійно знаходити компромісний варіант централізації своєї організаційної структури, узгоджений із загальною стратегією банку.

Схема 3. Інструменти управління централізацією системи ризик-менеджменту

Зразок кредитних рейтингів за галузями і областями України

Галузь/область	Автономна Республіка Крим	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Київська	Кіровоградська	Луганська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Сумська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Хмельницька	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Будівництво	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Виробництво будівельних матеріалів	2	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Виробництво тари та упаковки	2	3	2	2	3	1	3	3	3	1	3	3	1	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2
Енергетика	2	2	3	2	1			1		3	2		1	1		2				1	2	1			
Легка промисловість	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2
Лісова та деревообробна промисловість	2	2	2	1	3	2	2	3	2	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	1	3	3	3	3	2
Машинобудування	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Медицина	2			3	3	3				2			2		3	2				2					
Металообробка		3	3	2	2	3	3	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Металургія кольорова	2	3	3	1	2	2	3	2	3	2	3	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Металургія чорна	3			2	2			2																	
Мікробіологія	2	3							1				2			2							2		
Нафтопереробна галузь								2	2	2		3	2		2	2				2					
Паливна галузь	2		2	2		3	3		2	3			3			2	2	1		2					2
Поліграфія	2	3	3	2	2	3	3	3	3	1	3	3	2	3	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Рослинництво	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	3	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2
Тваринництво	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3
Телекомунікації	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Торгівля	2	3	3	2	2	3	3	2	3	1	3	3	2	2	1	2	2	2	3	2	3	3	2	2	3
Транспорт	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Фармацевтична промисловість	2			2	2					1	2		1	2	2	1				1			2		
Харчова промисловість	2	2	3	2	2	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Хімічна промисловість	1	2	3	2	2	3		2		2	3	2	3		2	2	1	1		2	3	3	2	3	2

Деякі аспекти прибутковості та фінансової стійкості комерційного банку

Автор обґрунтовує необхідність аналізу прибутковості банківської діяльності, досліджує, як на неї впливають внутрішні та зовнішні фактори, аргументує вибір концепції розвитку банку та з'ясовує, як формується раціональний склад і структура фінансових ресурсів, як оптимально їх розмістити.

Світлана Остаф

Старший викладач кафедри фінансів та банківської справи економічного факультету Ужгородського національного університету

ФАКТОРИ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ

Банківська діяльність — це комплекс взаємопов'язаних господарських процесів, які залежать від численних факторів. Відтак рівень прибутковості визначається як внутрішніми (ендогенними), так і зовнішніми (екзогенними) факторами. Перші прямо залежать від організації роботи банку, другі — від зовнішніх умов. Цим поділом, на наш погляд, доцільно керуватися, моделюючи фінансово-господарську діяльність, здійснюючи комплексний пошук резервів для підвищення ефективності роботи банку та максимізації його прибутку.

Вирішальне значення для прибутковості банку має забезпечення взаємозв'язку між управлінням активами та управлінням пасивними операціями. При цьому важливо зважати не тільки на загальний обсяг прибутку, а й на структуру його розподілу, особливо на ту частку, яка спрямовується на розширення і вдосконалення операцій та банківських технологій, сучасне комп'ютерне, інформаційно-програмне забезпечення, рекламу та маркетингову діяльність, зниження затрат і підвищення якості обслуговування. Крім того, слід враховувати, що прагнення збільшити прибуток та необхідність вести конкурентну боротьбу в галузі фінансових послуг в умовах перехідної економіки веде до зростання ризику. Їх подоланню сприяє дотримання банком нормативів ліквідності, його спроможність формувати відповідні обов'язкові резерви на випадок можливого дефіциту платіжних ресурсів та резерви власного капіталу для відшкодування невинуватеного ризику активних операцій, зокрема для покриття збитків за кредитами.

ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ

Внутрішні фактори поділяються на дві підгрупи: соціальні й економічні. До соціальних належать соціальна компетенція менеджерів банку, підвищення кваліфікаційного рівня його працівників, поліпшення умов їхньої праці та життя. Все це забезпечує ефективнішу роботу персоналу, а відтак — якісніше обслуговування клієнтів.

Успішна робота комерційного банку суттєво залежить від політики, якою він керується при виборі концепції власного розвитку, від характеру його діяльності, продукту, який він пропонує ринку (видів кредиту, спектра платних послуг тощо). Це так звані внутрібанківські економічні фактори, серед яких важливим є оптимальне розміщення банківських коштів у різні види активів. При цьому корисним засобом для одержання максимального прибутку є ретельне зіставлення граничних витрат на залучення коштів із гранично можливими доходами від активних операцій. Останнє означає, що банківські ресурси використовуватимуться ефективніше: зменшуватимуться видатки на формування грошових ресурсів і збільшуватиметься дохідність активів.

Щодо впливу на фінансову стійкість і результативність роботи банку визначальними внутрішніми факторами є концепція його розвитку та внутрішня економічна політика. Вони мають обумовлювати такий розподіл активів та формування пасивів, який би забезпечував:

— достатній ступінь надійності, що проявляється в розумному розподілі активів за функціональними групами на умовах строкості;

— достатній ступінь ліквідності, що виражається в управлінні портфелем активів на умовах строкості;

— достатній рівень рентабельності, що проявляється у максимізації прибутків від активних операцій та одночасній мінімізації витрат на залучення банківських ресурсів.

На нашу думку, забезпечити фінансову стабільність та ефективність діяльності банку можна за виконання таких принципів структуризації активів і пасивів:

— конвертування фінансових коштів і цінних паперів, що не приносять доходів, у грошові кошти й високоліквідні прибуткові активи;

— скорочення витрат, не пов'язаних із забезпеченням відтворення обігових коштів, розширення кількості операцій та банківських послуг;

— негайний продаж тих активів, які в даній кон'юнктурній ситуації фінансового ринку виявляються непотрібними чи нерентабельними;

— професіоналізм у проведенні операцій із купівлі-продажу валютних коштів з урахуванням кон'юнктури всіх світових відкритих валютних ринків, а не лише місцевого, як це робиться в Україні;

— блокування переходу частини активів у дебіторську заборгованість та її скорочення шляхом продажу банкам, які здійснюють факторингові операції;

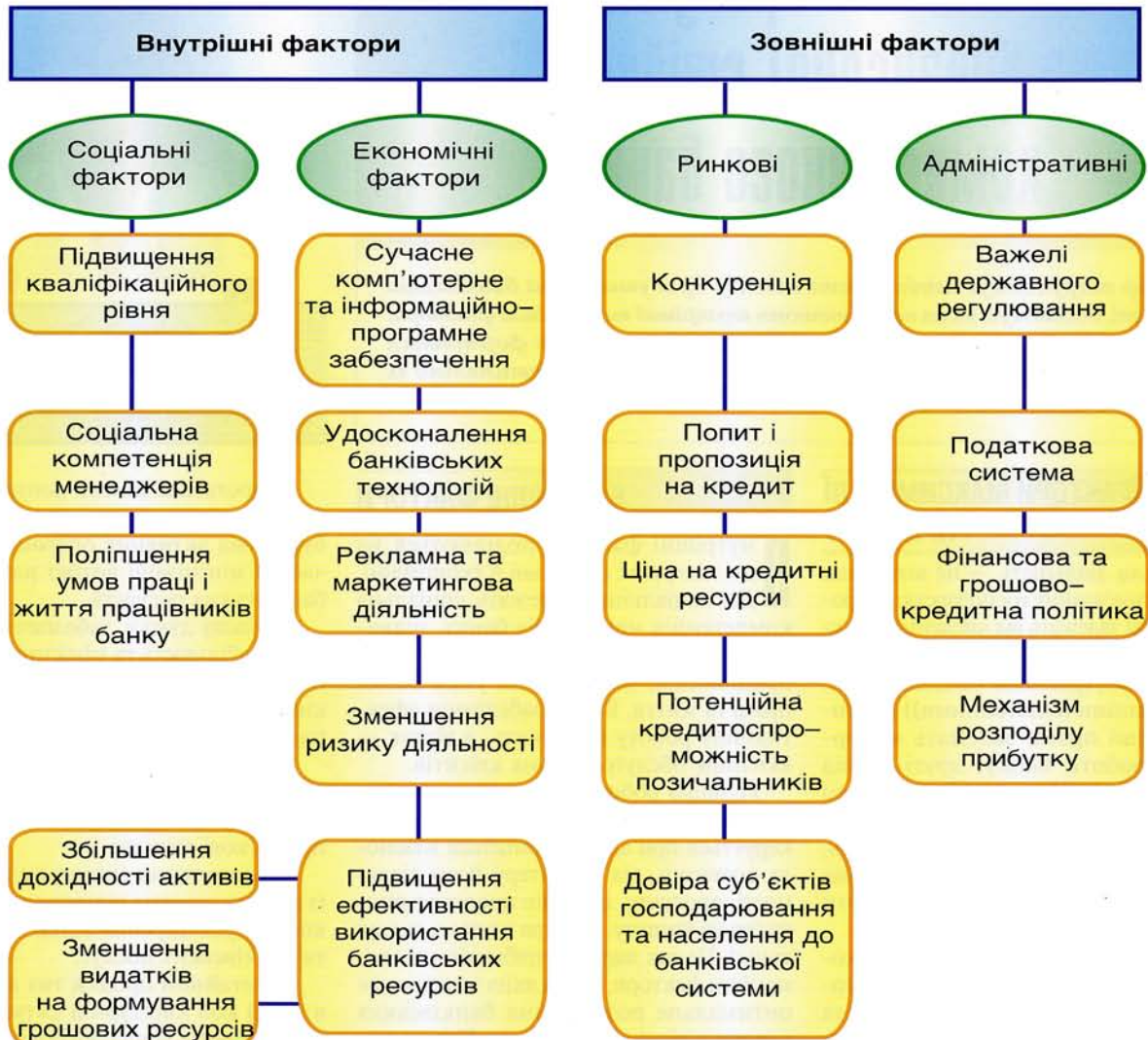
— участь у перерозподілі високоліквідних високообігових активів як у самому банку, так і між банками.

ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ

Однак прибутковість діяльності комерційного банку залежить не лише від внутрішніх (ендогенних), а й від зовнішніх (екзогенних) факторів, які включають такі аспекти:

Взаємозв'язки між факторами максимізації банківського прибутку та механізмом управління

Фактори максимізації банківського прибутку

Механізм управління

а) **ринкові**: економічні умови господарювання, рівень техніки й технології, реальні доходи населення, довіра суб'єктів господарювання та приватних осіб до банківської системи, демографічні чинники (зростання кількості населення), структура ринку (скажімо, кількість банків, які обслуговують один і той же ринок), конкуренція та пропозиція і попит на кредит, потенційна кредитоспроможність позичальників, ціна кредитних ресурсів;

б) **адміністративні**: важелі державного регулювання, фінансова, грошово-кредитна та податкова системи, механізм розподілу прибутку тощо.

Серед зовнішніх факторів можна виділити ті, які справляють найістотніший вплив на фінансову стійкість банку та його дохідність.

Так, особливе значення для успішної діяльності банку має фаза економічного циклу, в якій перебуває країна. У період кризи в цілому знижуються доходи суб'єктів економічної діяльності, відносно і навіть абсолютно скорочуються масштаби прибутку підприємств, у тому числі й комерційних банків (унаслідок погіршення структури розміщення активів). Усе це призводить до зниження ліквідності та надійності. Відтак у період кризи зростає кількість неплатежів, а отже, й кількість банкрутств банківських установ.

Суттєво впливає на фінансову стійкість і прибутковість також рівень, динаміка та коливання реальних доходів юридичних і фізичних осіб. Від цього, зокрема, залежить стійкість депозитної бази банку. У свою чергу рівень реальних доходів населення залежить від фази економічного циклу. Крім того, у банківській сфері зростає як міжбанківська конкуренція, так і конкуренція комерційних банків із різноманітними фінансово-промисловими групами, корпораціями, інвестиційними фондами та компаніями, страховими й пенсійними фондами, кредитними спілками тощо. Гострота конкурентної боротьби — важливий фактор впливу на прибутковість банківської діяльності. Серйозними макроекономічними чинниками фінансової стабільності є грошово-кредитна і податкова політика, ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи та зовнішніх економічних зв'язків; істотно впливає на неї і курс валют.

Фінансова стійкість і рівень прибутковості комерційних банків залежать також від загальноекономічної стабільності, що особливо відчутно впливає на діяльність вітчизняних банків. Розглядаючи фінансову стабільність і дохідність банку, не можна не врахову-

вати ставлення держави до банківської справи, принципи державного регулювання банківської сфери, відносини власності, заходи захисту підприємницької діяльності. На жаль, одним із найнесприятливіших факторів, які дестабілізують фінансове становище в Україні, є інфляція.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ

Порівнюючи вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на можливості максимізації банківського прибутку, доходимо висновку, що недостатній ступінь конкуренції на ринку та неминуче у перехідний період підвищення ризику неповернення коштів за багатьма активними операціями вносять корективи у схему формування і розподілу фінансових ресурсів банку. Так, за даних умов необхідно приділити підвищену увагу механізму управління комерційним банком: прогнозуванню (кон'юнктури кредитного ринку, цін на кредитні ресурси, попиту на кредит), плануванню (заходів щодо зменшення витрат, підвищення якості банківських послуг і конкурентоспроможності банку) та вибору розумної банківської стратегії (оптимізації структури балансу, формуванню кредитної, інвестиційної політики, моніторингу позичок тощо) — див. схему. Досконале управління комерційним банком дасть змогу досягти бажаних результатів у банківській діяльності.

Банківська діяльність — надто складний і комплексний економічний процес, щоб дати однозначну відповідь на багато питань, що виникають при аудиті.

Перше і найскладніше з них — чи

оптимально використовувалися соціальні й економічні фактори для досягнення максимального прибутку при максимальній стабільності та мінімальному ризику банківських операцій.

Друге — чи адекватно враховано банківськими менеджерами зовнішні та внутрішні фактори, щоб забезпечити максимально ефективний режим роботи комерційного банку. В результаті виникає наступне запитання — чи були реалізовані прогнози, плани та банківська стратегія при управлінні діяльністю банку, тобто чи відповідають реальні ціни на кредитні ресурси прогнозованим, чи досягнуто оптимальної структури банківського балансу та обсягів банківських послуг тощо.

Література.

1. Банковский портфель — 2 / Книга банковского менеджера. Книга банковского финансиста. Книга банковского юриста. — М.: СОМИНТЭК, 1994.
2. Буздалин А.В. Проблемы ранней диагностики финансового состояния коммерческих банков // Банковское дело. — 1997. — № 11. — С. 24—28.
3. Пантілеев В., Халява С. Фінансова стійкість комерційного банку: проблеми регулювання // Банківська справа. — 1996. — № 1. — С. 32—39.
4. Петриченко Л. Надійність комерційного банку: методологічні підходи до її визначення // Банківська справа. — 2000. — № 1. — С. 46—48.
5. Фуклев В. Стратегія і тактика управління прибутковістю комерційного банку // Банківська справа. — 1998. — № 4. — С. 3—6.

Операційний зал Львівського територіального управління НБУ.

Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України"¹, внесені за період із 1 грудня 2000 р. по 1 січня 2001 р.

А. Зміни і доповнення до офіційного списку комерційних банків України

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Акціонерний комерційний банк "Інтеграл"	БАТ	24 500 000	30.09.1994 р.	250	м. Київ, просп. Перемоги, 52/2
Акціонерний банк "ЕКСПРЕС-БАНК"	БАТ	28 324 400	12.04.1994 р.	243	м. Київ, просп. Повітрофлотський, 25
Відкрите акціонерне товариство "Міжнародний комерційний банк"	БАТ	21 041 000	31.01.1994 р.	234	м. Київ, Конtrakтова площа, 4
Акціонерний Комерційний Банк "Київський інвестиційний банк"	ЗАТ	73 000 000	24.03.1993 р.	158	м. Київ, вул. Десятинна, 4/6
Акціонерний комерційний банк "Аркада"	БАТ	34 744 042	23.06.1993 р.	177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6
Акціонерний банк "Енергобанк"	БАТ	14 450 840	31.10.1991 р.	68	м. Київ, вул. Лютеранська, 9/9
Дніпропетровська область					
Акціонерний банк "Діамант"	ЗАТ	50 000 000	17.11.1993 р.	212	м. Дніпропетровськ, вул. Т.Шевченка, 59
Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "Радабанк"	ЗАТ	14 800 000	03.12.1993 р.	220	м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1
Львівська область					
"Акціонерне товариство "Західно-Український Комерційний Банк"	БАТ	75 086 669	31.03.1992 р.	96	м. Львів, вул. Сахарова, 78
Одеська область					
Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-Банк"	ЗАТ	15 000 000	17.10.1991 р.	38	м. Одеса, просп. Адміральський, 33-а
Полтавська область					
Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	БАТ	19 260 000	07.07.1993 р.	179	м. Кременчук, вул. Київська, 8
Тернопільська область					
Акціонерний банк "Євроцентр"	БАТ	55 000 000	20.01.1994 р.	226	м. Тернопіль, вул. Білецька, 1-а

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали (або втратили) ліцензію Національного банку України

Назва банку	Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на здійснення яких комерційні банки отримали (або втратили) ліцензію НБУ ²
м. Київ і Київська область				
Фермерський земельний акціонерний банк	м. Київ, вул. Предславинська, 28	109	17.11.2000 р.	1,3*,4,8*,9,10,12,26,28*,29*,30; зупинено дію ліцензії на операцію 3 до 12.12.2001 р., на операції 28,29 — до 20.04.2001 р.; операція 8 — без права залучення кредитів та депозитів на міжбанківському ринку
Державно-акціонерний спеціалізований імпорто-експортний банк України "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК"	м. Київ, вул. Ярославів Вал, 36-а	136	26.12.2000 р.	1,3,4,8,9,10,11*,12,15,16,19,21,26,28*,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,28 до 20.03.2001 р.
Акціонерний комерційний банк "Народний банк"	м. Київ, вул. Велика Житомирська, 24	144	19.12.2000 р.	1,3*,4,8,9,10,12,13,15,16,17,18,19,20,21,22,27,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 3 до 01.04.2001 р.; нову ліцензію надано у зв'язку зі зміною назви банку та зазначеною вище зміною щодо операції 3
Акціонерний комерційний банк "Корал-Банк"	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	180	22.12.2000 р.	1,4,8,9,12,15,16,19,26,30; знято обмеження з операції 16
ТОВ "Український промисловий банк"	м. Київ, вул. Волоська, 18/17	67	19.12.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30
Акціонерний банк "Синтез"	м. Київ, вул. Івана Кудрі, 5	30	25.12.2000 р.	1,3,4,5*,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; Операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний банк "Юнекс"	м. Київ, вул. Почайнінська, 38/44	56	04.08.1999 р.	1,3*,4,8*,9,10,12,13*,15,16,17*,18*,19,20*,21,22,23*,26,27,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 3,13 до 29.12.2001 р.; на операції 17,18, 20, 23 — до 01.08.2001 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку

¹ "Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України" опубліковано у "Віснику НБУ" №10, 2000 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

² Цифра зі знаком "+" означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; цифра із символом "*" означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Акціонерний банк "Авторитет"	м. Київ, вул. Димитрова, 9-а	53	21.12.2000 р.	1,3,4,5*,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	м. Київ, просп. Червонозоряний, 132	171	25.12.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,+17,+18,19,+20,21,26,27,28,29,30
Акціонерний комерційний "Промислово-фінансовий банк"	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	189	07.12.2000 р.	1,+3,4,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30
Комерційний банк "Хрещатик" (колишня назва Комерційний банк сприяння розвитку міського господарства та підприємництва "Хрещатик")	м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	158	07.12.2000 р.	1,+2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,+23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5; нову ліцензію надано у зв'язку зі зміною назви банку та наданням ліцензії на окремі, нові для банку операції
Волинська область				
Банк Пекао (Україна) ЛТД (колишня назва Банк Депозитно-Кредитний (Україна) ЛТД)	м. Луцьк, вул. Данила Галицького, 14	176	07.12.2000 р.	1,3,4,5*,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8; нову ліцензію надано у зв'язку зі зміною назви банку та зазначеними вище змінами щодо операції 8
Дніпропетровська область				
Акціонерний банк "Діамант"	м. Дніпропетровськ, вул. Т.Шевченка, 59	125	07.12.2000 р.	1,+2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,+23,26,27,28,29,30;
Акціонерний комерційний банк "Причорномор'я"	м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	88	22.12.2000 р.	1,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,+23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5
Донецька область				
Акціонерний банк "Донецчина"	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	29.12.2000 р.	1,4,+5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,+17,+18,19,+20,21,22,26,27,28,29,30
Запорізька область				
КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 8	36	26.08.1999 р.	1,2,4*,5,8*,9*,10*,11*,12,13*,14*,15,16,17*,18*,19*,20*,21*,22*,23*,27*,28,29*,30; продовжено зупинення дії ліцензії на операції 10,11,13,14,17,18,19,20,21,22,23,27,29 до 01.04.2001 р.; продовжено обмеження операцій 4,8,9 до 01.04.2001 р.
Одеська область				
Комерційний банк "ФЕБ"	м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	23.06.1998 р.	1,3,4,8*,9,10,11,12,13,15,16,17*,18*,19,20*,21,22,26,29,30; відновлено дію ліцензії на операцію 15; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку; зупинено дію ліцензії на операції 17,18,20 до 20.02.2001 р.
Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-Банк" (колишня назва Комерційний банк "Одеса-банк")	м. Одеса, просп. Адміральський, 33-а	159	07.12.2000 р.	1,2,3,4,8,9,10,11*,12,13*,14*,15,16,17*,18*,19,20*,21*,22*,26,27*,28*,29*,30; зупинено дію ліцензії на операції 11,13,14,21,22,27,28,29 до 20.02.2001 р.; зупинено дію ліцензії на операції 17,18,20 — до 20.11.2001 р.; нову ліцензію надано у зв'язку зі зміною назви банку
Тернопільська область				
Акціонерний банк "Євроцентр"	м. Тернопіль, вул. Білецька, 1-а	92	28.12.2000 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,+14,15,16,+17,+18,19,+20,+21,+22,26,+27,+28,29,30; знято обмеження з операції 8
Чернівецька область				
Комерційний банк "Буковина"	м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	22.06.2000 р.	1,4,8,9,10,12,26,28*,30; зупинено дію ліцензії на операцію 28 до 01.07.2001 р.

Банки, включені до Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж у грудні 2000 р.

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
Закрите акціонерне товариство "Мікрофінансовий Банк"	ЗАТ	47 679 000	28.12.2000 р.	276	м. Київ, вул. Боженка, 86

Банки, вилучені з Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж у грудні 2000 р.

Назва банку	Номер реєстрації банку	Дата реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
Акціонерний банк "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	190	10.08.1993 р.	08.12.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань банківського нагляду № 347 від 08.12.2000 р.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Правопис назв українських банків

Опублікований у №10 (2000 р.) "Вісника НБУ" "Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України" зацікавив не лише фінансистів, а й філологів. Проаналізувавши список, вони виявили не лише ненормативне написання, а навіть граматичні помилки у назвах деяких банків. (Нагадаємо, що в тому офіційному списку назви банків було подано у повній відповідності з їх написанням в установчих документах, оскільки ці назви затверджені зборами акціонерів і набули статусу офіційних. Але від того помилка не перестає бути помилкою). Пропонуємо увазі акціонерів роз'яснення та рекомендації одного з провідних мовознавців країни, які допоможуть узгодити написання назв банків із правописом української мови.

Надія Сологуб

Доктор філологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інституту української мови
Національної академії наук України

Становлення України як держави, проведення суспільно-політичних та економічних реформ супроводжується створенням нових структур, навіть цілих галузей, зокрема — у банківській системі. Тож цілком закономірною є поява упродовж останнього десятиріччя цілої низки нових назв.

Щоправда, ці назви іноді суперечать чинному правопису української мови. Найчастіше їх автори припускаються помилок, калькуючи правопис іноземних мов, що, звичайно, неприпустимо. Скажімо, у німецькій мові всі іменники пишуться з великої літери. Але це не дає підстав змінювати правопис інших мов, у тому числі української.

Написання власних назв правописом української мови в основному врегульоване.

Давайте пригадаємо деякі його положення і з'ясуємо написання офіційних назв банківських установ.

Почнемо зі слів із великої і малої літер.

У пункті 14 розділу "Вживання великої літери" "Українського правопису" (К.: — Наукова думка. — 1993. — стор. 53) зазначається: "У назвах міністерств і їхніх головних управлінь, а також у назвах інших установ та організацій, що складаються з кількох слів, з великої літери пишеться тільки перше слово: Національний банк України..."

Пунктом 15 передбачено: "...а) Якщо підприємство, установа заклад і т. ін. мають символічну назву, номер чи носять чиєсь ім'я, то їх можна писати повністю або скорочено. При цьому в повних назвах початкове слово та перше слово взятої в лапки символічної (умовної) назви, ім'я тощо пишуться з великої літери, а всі інші слова — з малої".

Наприклад: Державний експортно-імпортерний банк України; Волинський торгово-інвестиційний банк; Миколаївський комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери України, банк "Україна", Український професійний банк.

Останнім часом намітилася тенденція у назві в лапках усі літери писати великими. Наприклад: акціонерно-комерційний "РЕАЛ-БАНК". Таке написання допустиме лише з рекламною метою, скажімо, на вивісках, у рекламних оголошеннях у засобах масової інформації.

Стосовно складених назв іноземних фірм, компаній, банків в "Українському правописі" (К., 1993, стор. 54, пункт 17) зазначається: "...вони беруться в лапки й з великої літери пишеться тільки перше слово чи власне ім'я, що входить до складу цієї назви: ...нафтохімічна компанія "Оксиденталь петролеум корпорейшн", банк "Гаранті траст компанії".

В "Офіційному списку комерційних банків України" та змінах і доповненнях до нього, вміщених у наступних номерах "Вісника НБУ", є чимало однотипних назв, які написані то разом, то через дефіс, то окремо. Наприклад: "Корал-Банк", "Росток Банк", "ПриватБанк".

Про вживання великої літери вже йшлося. Щодо написання складених назв разом, окремо і через дефіс, то ці питання чинним правописом, на жаль, повною мірою не унормовані.

У всіх редакціях "Українського правопису", виданих протягом останнього десятиріччя, чітко визначено правила написання складених назв разом і окремо.

Разом пишуться всі складноскорочені слова і похідні від них. Наприклад: Нацбанк, Ошадбанк, Укргазпромбанк.

Окремо пишуться підрядні словосполучення: "Банк Велес", "Наш банк".

Щодо решти випадків рекомендуємо такий підхід.

Словосполучення із двох самостійних (сурядних) слів слід писати через дефіс: "Кредит-Дніпро", "Мета-банк", "Корал-банк". На нашу думку, через дефіс треба писати і словосполучення, до складу яких входять іншомовні, а також незрозумілі, так би мовити, заковані слова, утворені здебільшого з окремих складів чи літер, значення яких відоме лише людям, які їх придумали: "АКСІ-банк", "ТММ-банк".

Вважаємо непорозумінням написання через дефіс деяких прикметникових форм від географічних назв. Наприклад: Східно-український енергетичний банк "Мегабанк", АТ "Західно-Український Комерційний Банк".

В "Українському правописі" (К., 1993, стор. 122—124, параграф 114) зазначено:

"1. Окремо пишуться:

а) Географічні назви, що складаються з прикметника та іменника: Біла Церква... Західна Європа...

2. Разом пишуться:

а) Географічні назви-іменники, що складаються з прикметника та іменника, з'єднаних сполучним звуком, а також прикметники, що походять від них: Білопіль, Верхньодніпровськ... верхньодніпровський...

Примітка. Це правило поширюється й на складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, які означають назви морів, лісів, низин, областей, залізниць тощо й мають при собі номенклатурні терміни типу море, гора, хребет, ліс, озеро, низовина, острів і т. ін.: ...Південноукраїнський канал, Східноєвропейська рівнина...

е) Прикметникові форми від географічних назв, що складаються з якісного прикметника та іменника або відносного прикметника [без суфіксів -зък(ий), -ськ(ий), -цьк(ий) і суфіксів присвійності] та іменника:

...західноєвропейський (від *Західна Європа*)".

Отже, слід писати: західноукраїнський, південноукраїнський, східноєвропейський.

А ось проміжні частини світу, як відо-

мо, пишуться через дефіс: *північно-східний, південно-західний*.

Рекомендації щодо написання назв усіх банків України подано в таблицях.

Офіційні назви банків, написання яких відповідає нормам правопису української мови	
м. Київ і Київська область	
Акціонерний комерційний агропромисловий банк "Україна"	Акціонерний комерційний банк "Причорномор'я"
Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку "Укрсоцбанк"	Акціонерний банк "Кредит-Дніпро"
"Відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України"	Акціонерний банк "Діамант"
Відкрите акціонерне товариство "Державний експортно-імпорتنний банк України"	Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "Радабанк"
Акціонерне товариство "Український інноваційний банк"	Акціонерний комерційний банк "Технобанк"
Акціонерний комерційний банк "Народний банк"	Комерційний банк "Класик"
Акціонерний комерційний банк "Персональний комп'ютер"	Донецька область
Акціонерний комерційний банк "Легбанк"	Донецький акціонерний банк "Донвуглекомбанк"
Акціонерний банк "Інко"	Акціонерно-комерційний банк "Капітал"
Акціонерний комерційний банк "Трансбанк"	Донецький комерційний біржовий банк "Донбіржбанк"
Акціонерне товариство "Градобанк"	Акціонерний банк "Донеччина"
Акціонерний банк "Банк регіонального розвитку"	Акціонерно-комерційний "Промекономбанк"
Києво-Печерський акціонерний комерційний банк	Комерційний банк "Поліс"
Акціонерний банк "Енергобанк"	Акціонерний комерційний банк "Донкредитінвест"
Комерційний банк "Кредитно-фінансова спілка "Експобанк"	Закарпатська область
Акціонерний банк "Старокиївський банк"	Закарпатський акціонерний комерційний банк "Лісбанк"
Акціонерний банк "Олімпійська Україна"	Комерційний кооперативний інвестиційний банк "Коопінвестбанк"
Акціонерний комерційний банк "Альянс"	Запорізька область
Акціонерний комерційний банк "Інтербанк"	Акціонерний комерційний банк "Індустріалбанк"
Акціонерний поштово-пенсійний банк "Аваль"	Акціонерний банк "АвтоЗАЗбанк"
Акціонерний комерційний банк "Славутич"	Акціонерний банк "Муніципальний"
Акціонерний комерційний банк "Інтерконтинентбанк"	Акціонерний банк "Металург"
Український акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк	Акціонерне товариство "Наш банк"
Український кредитний банк	Івано-Франківська область
Акціонерний комерційний банк "Мрія"	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Прикарпаття"
Акціонерний комерційний банк "Український кредитно-торговий банк"	Акціонерний комерційний банк "Західбудгазбанк"
Банк "Український капітал"	АР Крим і м. Севастополь
Акціонерний банк "Аллонж"	Акціонерний комерційний банк "Таврія"
Міжнародний акціонерний комерційний банк "Християнський банк"	Азово-Чорноморський комерційний банк "Азчеркомбанк"
ТОВ "Український промисловий банк"	Акціонерний банк "Таврія"
Акціонерний комерційний банк харчової промисловості України "Укрхарчпромбанк" АК	Комерційний акціонерний банк "Крим-банк"
Акціонерний комерційний банк "Київ"	Акціонерний комерційний банк "Інтерконтбанк"
Комерційний банк "Хрещатик"	Акціонерний банк "Кримкредит"
Акціонерний комерційний банк "Аркада"	Акціонерний банк "Абсолют"
Акціонерний банк "Укргазбанк"	Луганська область
Іпотечний комерційний акціонерний банк	Акціонерний банк "Український комунальний банк"
Фермерський земельний акціонерний банк	Львівська область
Акціонерний банк "Зевс"	Селянський комерційний банк "Дністер"
Акціонерний банк "Укоопспілка"	Акціонерно-комерційний банк "Львів"
Акціонерний комерційний банк "Надра"	Одеська область
Акціонерний банк "Національні інвестиції"	Акціонерний комерційний банк "Інвестбанк"
Акціонерний комерційний банк "Юнекс"	Комерційний банк "ФЕБ"
Акціонерний банк "Синтез"	Акціонерний комерційний банк "Фінбанк"
Акціонерний банк "Авторитет"	Полтавська область
Акціонерний банк "Оболонь"	Полтавський акціонерний банк "Полтава-банк"
Акціонерний комерційний банк "Форум"	Рівненська область
Відкрите акціонерне товариство "Міжнародний комерційний банк"	Комерційний банк "Зоря"
Акціонерне товариство "Банк Велес"	Комерційний банк "Княжий"
Акціонерний комерційний банк "Інтеграл"	Сумська область
Акціонерний банк "Еталон"	Акціонерний комерційний банк "Слобожанщина"
Акціонерний комерційний банк "Національний кредит"	Тернопільська область
Акціонерний банк "Київська Русь"	Акціонерний банк "Євроцентр"
Акціонерний комерційний банк "Авіатекбанк"	Харківська область
Відкрите акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	Акціонерний комерційний регіональний банк "Регіон-банк"
Акціонерний банк "Андріївський"	Акціонерний комерційний банк "Базис"
Акціонерний комерційний "Промислово-фінансовий банк"	Акціонерний комерційний банк "Меркурій"
Акціонерний комерційний банк "Райфайзенбанк Україна"	Інвестиційно-комерційний акціонерний банк "Ера"
Волинська область	Акціонерний комерційний банк "Європейський"
"Волинський торгово-інвестиційний банк"	Акціонерний комерційний банк "Український банк торгового співробітництва"
Комерційний банк "Західнкомбанк"	Акціонерно-комерційний банк "Золоті ворота"
Банк Пекао (Україна) ЛТД	Чернігівська область
Дніпропетровська область	Акціонерний банк "Приватінвест"
Акціонерний комерційний банк "Південкомбанк"	Комерційний акціонерний банк "Демарк"
Акціонерний комерційний банк "Новий"	Акціонерний комерційний "Євробанк"
	Чернівецька область
	Комерційний банк "Буковина"

Офіційні назви комерційних банків України, написання яких не повною мірою відповідає нормам правопису української мови

Офіційна назва банку за орфографією статуту ¹	Написання назви банку за нормами правопису української мови м. Київ і Київська область	Примітка
Акціонерний банк "АЖІО"	Акціонерний банк "Ажіо"	Написання слова "АЖІО" великими літерами допустиме у рекламі або якщо це аббревіатура
Акціонерний комерційний банк "Корал-Банк"	Акціонерний комерційний банк "Корал-банк"	
Акціонерний комерційний Український банк "Відродження"	Акціонерний комерційний український банк "Відродження"	
Акціонерний банк "БРОКБІЗНЕСБАНК"	Акціонерний банк "Брокбізнесбанк"	Написання складноскороченого слова "БРОКБІЗНЕСБАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Комерційний банк "Фінанси та Кредит "	Комерційний банк "Фінанси та кредит"	
Акціонерний комерційний банк "Київ-Приват"	Акціонерний комерційний банк "Київ-приват"	
Акціонерний банк "Український Професійний Банк "	Акціонерний банк "Український професійний банк"	
Відкрите акціонерне товариство Всеукраїнський Акціонерний Банк	Відкрите акціонерне товариство "Всеукраїнський акціонерний банк"	
Акціонерний банк "ЛІГА"	Акціонерний банк "Ліга"	Написання слова "ЛІГА" великими літерами допустиме у рекламі або якщо це аббревіатура
Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	Акціонерний комерційний банк "Правекс-банк"	Написання словосполучення "ПРАВЕКС-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Комерційний банк "Стоїк"	Комерційний банк "Стоїк"	Якщо "стоїк" у назві банку є аббревіатурою, то слід писати "СТОІК"
Акціонерне товариство "ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	Акціонерне товариство "Індустріально-експортний банк"	Написання словосполучення "ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний комерційний "Торгово-Промисловий банк"	Акціонерний комерційний "Торгово-промисловий банк"	
Закрите акціонерне товариство "Альфа- Банк "	Закрите акціонерне товариство "Альфа-банк"	
Акціонерний банк "ДАМІАНА-БАНК"	Акціонерний банк "Даміана-банк"	Написання словосполучення "ДАМІАНА-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Комерційний акціонерний банк "ДЕНДІ"	Комерційний акціонерний банк "Денді"	Написання слова "ДЕНДІ" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний Комерційний Банк Розвитку Малого та Середнього Бізнесу "Антарес"	Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "Антарес"	
Акціонерне товариство "КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	Акціонерне товариство "Креді Ліоне Україна"	Написання словосполучення "КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА" великими літерами допустиме у рекламі
Державно-акціонерний спеціалізований імпорто-експортний банк України "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК"	Державно-акціонерний спеціалізований імпорто-експортний банк України "Укрспецімпексбанк"	Написання складноскороченого слова "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний комерційний банк "Східно-Європейський банк"	Акціонерний комерційний банк "Східноєвропейський банк"	
Акціонерний банк "ЛАНБАНК"	Акціонерний банк "Ланбанк"	Написання складноскороченого слова "ЛАНБАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ"	Акціонерний банк "Столичний"	Написання слова "СТОЛИЧНИЙ" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний банк "МЕТА-БАНК"	Акціонерний банк "Мета-банк"	Написання словосполучення "МЕТА-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний Індустріальний Банк"	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний індустріальний банк"	
Акціонерний комерційний банк "ОЛБанк"	Акціонерний комерційний банк "ОЛ-банк"	
Акціонерний комерційний банк "Росток Банк "	Акціонерний комерційний банк "Росток-банк"	
Акціонерний банк "ЕКСПРЕС-БАНК"	Акціонерний банк "Експрес-банк"	Написання словосполучення "ЕКСПРЕС-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	Акціонерний комерційний банк "ТК-кредит"	Написання словосполучення "ТК-КРЕДИТ" великими літерами допустиме у рекламі
Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Укргазпромбанк"	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний банк "Укргазпромбанк"	
"Київський Міжнародний Банк"	"Київський міжнародний банк"	
Акціонерний Комерційний Банк "Сосьєте Женераль Україна"	Акціонерний комерційний банк "Сосьєте женераль Україна"	
Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	Акціонерний банк "Кліринговий дім"	Написання словосполучення "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний Банк "Перший Інвестиційний Банк"	Акціонерний банк "Перший інвестиційний банк"	
"Акціонерний Банк Креді Свісс Фьорст Бостон (Україна)"	Акціонерний банк "Креді свісс фьорст Бостон Україна"	Вживання дужок у власних назвах правописом не унормоване. Рекомендуємо у назвах українських банків, які є юридичними особами, слово "Україна" не брати в дужки. Взятє в дужки, воно набуває ознак уточнення країни перебування представництва або філії іноземного банку
Акціонерний комерційний банк "Банк Австрія Кредитанштальт Україна"	Акціонерний комерційний банк "Банк Австрія кредитанштальт Україна"	
Акціонерний Банк "ІНГ Банк Україна"	Акціонерний банк "ІНГ-банк Україна"	
Закрите акціонерне товариство "Мікрофінансовий Банк "	Закрите акціонерне товариство "Мікрофінансовий банк"	
Акціонерний комерційний банк "Сітібанк Україна "	Акціонерний комерційний банк "Сітібанк Україна"	Вживання дужок у власних назвах правописом не унормоване. Рекомендуємо у назвах українських банків, які є юридичними особами, слово "Україна" не брати в дужки. Взятє в дужки, воно набуває ознак уточнення країни перебування представництва або філії іноземного банку
Дніпропетровська область		
"Закрите акціонерне товариство комерційний банк "ПриватБанк"	Закрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Приватбанк"	Написання слова "Приватбанк" разом правильне, якщо це складноскорочене від словосполучення "Приватний банк", в іншому випадку слід було б писати "Приват-банк"
Комерційний банк "Земельний Капітал "	Комерційний банк "Земельний капітал"	
Акціонерний комерційний банк "Прем'єрбанк"	Акціонерний комерційний банк "Прем'єр-банк"	

¹ Відхилення від норм правопису виділено шрифтом і підкреслено. Офіційні назви банків подано за станом на 01.02.2001 р.

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

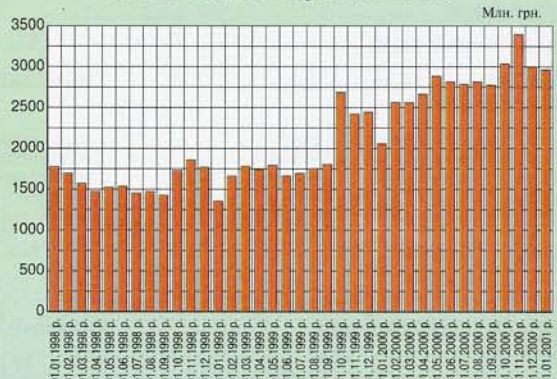
Акціонерно-комерційний банк інвестування програм реконструкції і розвитку "ЗАВОДБАНК"	Акціонерно-комерційний банк інвестування програм реконструкції і розвитку "Заводбанк"	Написання слова "Заводбанк" разом правильне, якщо це складноскорочене від словосполучення "Заводський банк", в іншому випадку слід було б писати "Завод-банк". Написання складноскороченого слова "ЗАВОДБАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Український Банк Міжнародного Співробітництва "Інвест-Кривбас Банк"	Український банк міжнародного співробітництва "Кривбасінвест-банк"	
Акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	Акціонерний банк "Ікар-банк"	Написання словосполучення "ІКАР-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Макіївський акціонерний комерційний банк "ШАХТЕКОНОМБАНК"	Макіївський акціонерний комерційний банк "Шахтекономбанк"	Написання складноскороченого слова "ШАХТЕКОНОМБАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний комерційний Банк "Азов-Банк"	Акціонерний комерційний банк "Азов-банк"	
"Закрите акціонерне товариство з іноземними інвестиціями та участю українського капіталу "Перший Український Міжнародний Банк"	Закрите акціонерне товариство з іноземними інвестиціями та участю українського капіталу "Перший український міжнародний банк"	
Донецький Акціонерно-комерційний Міський Банк	Донецький акціонерно-комерційний міський банк	
Житомирська область		
Комерційний банк "АМАСКО"	Комерційний банк "АМАСКО"	Написання правильне, якщо АМАСКО — аббревіатура, якщо ж це самостійне слово, то слід писати Амаско. Написання великими літерами допустиме у рекламі
Запорізька область		
КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	Комерційний акціонерний банк "Слов'янський"	Написання назви великими літерами допустиме у рекламі
"ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	АР Крим і м. Севастополь "Об'єднаний комерційний банк"	Написання назви великими літерами допустиме у рекламі
Відкрите акціонерне товариство "ТММ-Банк"	Відкрите акціонерне товариство "ТММ-банк"	
Кримський Комерційний церковний банк "ККЦБ"	Кримський комерційний церковний банк "ККЦБ"	
АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	Акціонерний комерційний банк "Чорноморський банк розвитку та реконструкції"	Написання назви великими літерами допустиме у рекламі
Комерційний банк "Крим юрт"	Комерційний банк "Крим-юрт"	
Акціонерний Сімферопольський банк "АКСІ-банк"	Акціонерний сімферопольський банк "АКСІ-банк"	
Акціонерний Банк "Морський"	Акціонерний банк "Морський"	
Акціонерно-Комерційний Банк "ЯЛТАБАНК"	Акціонерно-комерційний банк "Ялта-банк"	Написання словосполучення "ЯЛТА-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Луганська область		
"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	"Східно-промисловий комерційний банк"	Написання назви великими літерами допустиме у рекламі
Львівська область		
Акціонерно-комерційний "Електрон Банк"	Акціонерно-комерційний "Електрон-банк"	
Комерційний банк "ГАЛС"	Комерційний банк "ГАЛС"	Написання правильне, якщо ГАЛС — аббревіатура, якщо ж це самостійне слово, то слід писати Галс
"Акціонерне товариство "Західно-Український Комерційний Банк"	Акціонерне товариство "Західноукраїнський комерційний банк"	
Миколаївська область		
Миколаївський Комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери України (Миккомбанк)	Миколаївський комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери України (Миккомбанк)	
Одеська область		
Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-Банк"	Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-банк"	
Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	Акціонерний комерційний банк "Порто-франко"	Написання словосполучення "ПОРТО-ФРАНКО" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний комерційний "Генеральний Інвестиційний Банк"	Акціонерний комерційний "Генеральний інвестиційний банк"	
Комерційний банк "Місто Банк"	Комерційний банк "Місто-банк"	
Акціонерний комерційний банк "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	Акціонерний комерційний банк "Морський транспортний банк"	Написання словосполучення "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Акціонерний банк "ПІВДЕННИЙ" у вигляді акціонерного товариства закритого типу	Акціонерний банк "Південний" у вигляді акціонерного товариства закритого типу	Структура речення не властива для назви. Написання слова "ПІВДЕННИЙ" з великої літери допустиме у рекламі
Комерційний банк "Контакт Банк"	Комерційний банк "Контакт-банк"	
Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	Акціонерний комерційний банк "Імекс-банк"	Написання словосполучення "ІМЕКС-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Полтавська область		
Акціонерний комерційний банк "МТ-Банк"	Акціонерний комерційний банк "МТ-банк"	
Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	Акціонерний комерційний банк "АвтоКРАЗ-банк"	Написання словосполучення "АВТОКРАЗ-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Харківська область		
Акціонерний комерційний інноваційний банк "УкрСиббанк"	Акціонерний комерційний інноваційний банк "Укрсіббанк"	
Східно-український енергетичний банк "Мегабанк"	Східноукраїнський енергетичний банк "Мега-банк"	
Акціонерно-комерційний РЕАЛ БАНК	Акціонерно-комерційний "Реал-банк"	Написання словосполучення "РЕАЛ-БАНК" великими літерами допустиме у рекламі
Харківський акціонерний комерційний Земельний банк	Харківський акціонерний комерційний земельний банк	
"Акціонерний Східно-Український Біржовий Банк "Грант"	Акціонерний східноукраїнський біржовий банк "Грант"	
Акціонерний банк "Приват-Ексел"	Акціонерний банк "Приват-ексел"	Написання слова "Ексел" у назві банку з великої літери можливе, якщо це інша власна назва (наприклад, корпорації "Ексел") і банк хоче акцентувати увагу на своїй причетності до неї
Акціонерний банк "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	Акціонерний банк "Інвест-банк Україна"	Написання словосполучення "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА" великими літерами допустиме у рекламі
Херсонська область		
Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	Акціонерний комерційний банк "Гарант"	Написання слова "ГАРАНТ" великими літерами допустиме у рекламі
Чернігівська область		
Акціонерний інвестиційний селянський банк "АгроІНВЕСТбанк"	Акціонерний інвестиційний селянський банк "Агроінвестбанк"	
Акціонерний комерційний банк "ПОЛІКОМБАНК"	Акціонерний комерційний банк "Полікомбанк"	Написання складноскороченого слова "ПОЛІКОМБАНК" великими літерами допустиме у рекламі

Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2001 р.

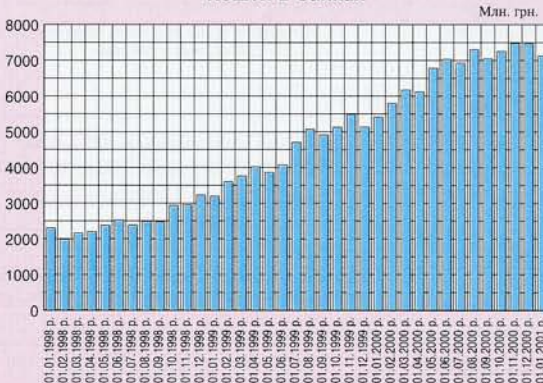
Грошові кошти та залишки в НБУ

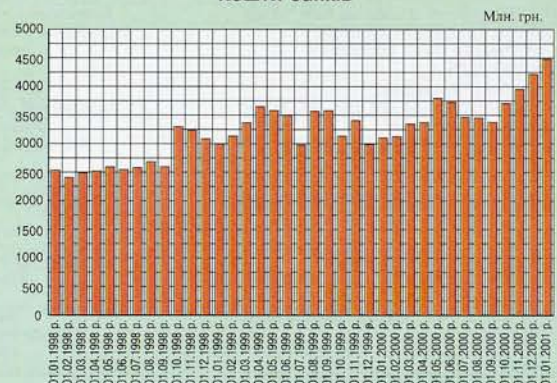
Кошти бюджетних установ та НБУ

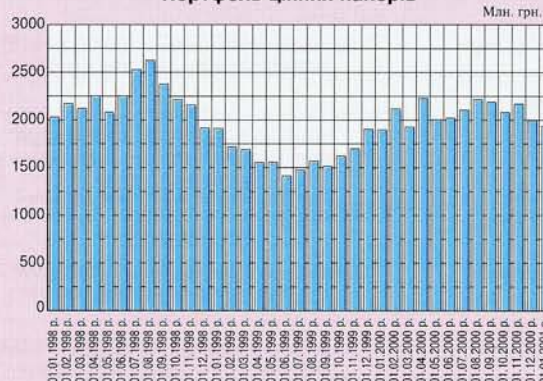
Кошти в банках

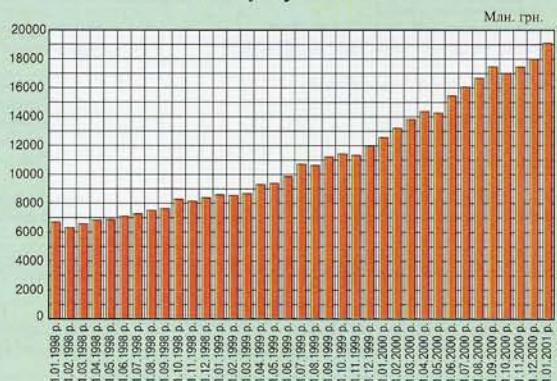
Кошти банків

Портфель цінних паперів

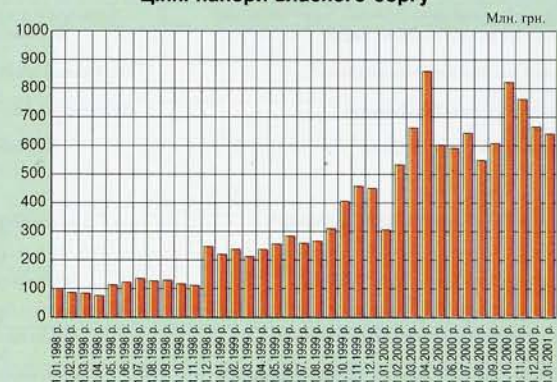
Кошти на рахунках клієнтів

Кредитний портфель

Цінні папери власного боргу

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено працівниками управління безвиїзного нагляду департаменту пруденційного нагляду НБУ.

Підсумки роботи СЕП у 2000 році

Завдяки створенню і запровадженню СЕП НБУ платежі почали проходити швидше, банки стали ефективніше використовувати ресурси, а клієнти — власні кошти.

Автор аналізує роботу системи електронних платежів в аспекті використання банками пропонує нею моделей обслуговування консолідованого коррахунку.

Тетяна Мірошніченко

Провідний економіст департаменту платіжних систем Національного банку України

На початку 1990-х років, до впровадження системи електронних платежів Національного банку України (СЕП), банки вели розрахунки між собою за допомогою паперових розрахункових документів. Часом на це йшло три тижні, інколи й більше місяця, а отже, надмірно відверталися у розрахунки кошти підприємств, зростали обсяги неплатежів суб'єктів господарювання.

З огляду на важливість цієї проблеми НБУ, розробляючи у 1992 році концепцію електронного грошового обігу в Україні, першочерговим завданням ставив запровадження системи електронних міжбанківських розрахунків. Створена 1993 року сучасна СЕП на повну потужність запрацювала вже на початку 1994 року, забезпечуючи проходження платежів упродовж одного дня. Відтак банки стали ефективніше використовувати ресурси, а клієнти — власні кошти.

Національний банк прагнув максимально розширити коло послуг відповідно до потреб учасників СЕП. Важ-

ливим здобутком було надання групі установ банку (головному банку та його філіям) засобів проведення міжбанківських розрахунків з урахуванням підпорядкованості банківських установ одна одній. Різні способи взаємодії головного банку з філіями втілено у так званих "моделях обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку".

Ще одним кроком у розвитку системи електронних платежів стала розробка та подальше вдосконалення нормативно-правової бази Національного банку, що визначала загальний регламент організації та форми міжбанківських розрахунків.

Нині шляхи, умови та порядок проведення міжбанківських розрахунків регулює Інструкція "Про міжбанківські розрахунки в Україні", затверджена постановою Правління НБУ від 27.12.1999 року № 621.

Одними з перших учасників СЕП, які обрали для роботи певні моделі обслуговування консолідованого коррахунку, були АКБ "Промінвестбанк",

АК АПБ "Україна", АКБ "Зевс". АКБ "Правекс-банк" першому надано дозвіл НБУ на роботу в СЕП за 7 моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку.

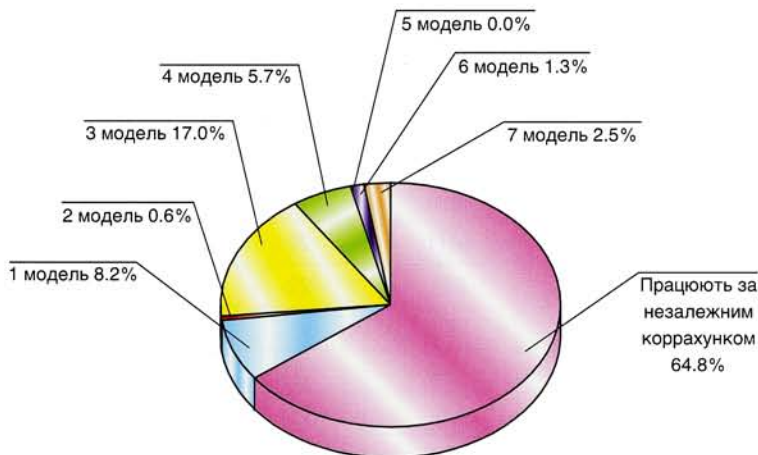
За станом на 1 січня 2001 року згідно з дозволом Національного банку на роботу в СЕП за тією чи іншою моделлю обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку працюють 56 комерційних банків.

У загальному числі банків — юридичних осіб, що працюють у СЕП, переважну частину (64.8%) становлять банки, які надають перевагу роботі за незалежним коррахунком (див. графік 1). Решта банків (35.2%) працюють за певними моделями. Зокрема, 17% банків застосовують 3 модель обслуговування консолідованого коррахунку.

Аналіз розподілу банківських установ за моделями роботи в СЕП (див. таблицю 1) свідчить, що число учасників системи протягом семи років її існування істотно змінювалося. У 1997 році зафіксовано максимальну їх кількість — 2436 (тобто майже на 50% більше, ніж було в 1994-му). Від 1998 року кількість банківських установ стрімко скорочувалася, і на 01.01.2001 року система електронних платежів НБУ налічувала 1548 учасників. Це пояснюється змінами у самій структурі банківської системи України, а саме: ліквідацією банків (філій), їх реорганізацією, перетворенням філій на територіально відокремлені безбалансові відділення тощо.

Водночас помітна тенденція до зростання кількості банківських установ, які обирають для роботи в СЕП певну модель обслуговування консолідованого коррахунку. Це дає змогу комерційним банкам ефективно використовувати грошові ресурси, захищати інтереси клієнтів, підвищувати власні ліквідність та прибутковість. Якщо в

Графік 1. Розподіл комерційних банків — юридичних осіб за моделями роботи в СЕП

Таблиця 1. Розподіл банківських установ за моделями обслуговування консолідованого коррахунку в СЕП

Модель	Кількість банківських установ за станом на:							
	02.06.1994 р.	01.01.1995 р.	01.01.1996 р.	01.01.1997 р.	01.01.1998 р.	01.01.1999 р.	01.01.2000 р.	01.01.2001 р.
1 модель	26	605	841	298	197	98	67	61
2 модель	0	0	180	385	434	628	569	507
3 модель	0	16	271	285	937	937	706	512
4 модель	0	0	0	0	63	69	64	77
5 модель	0	0	0	606	0	0	0	0
6 модель	0	0	0	0	248	247	223	90
7 модель	0	0	0	4	49	51	51	44
Підсумок за моделями	26	621	1292	1578	1928	2030	1680	1291
За незалежним коррахунком	1616	1280	1048	858	498	295	275	257
Усього	1642	1901	2340	2436	2426	2325	1955	1548

1994 році за тією чи іншою моделлю працювали всього приблизно 2% банківських установ, то на початку 2001 року їхня кількість зросла до 83%.

Аналіз завантаженості СЕП у розрізі моделей обслуговування консолідованого коррахунку (див. таблицю 2) свідчить, що за останні два роки найбільшу кількість платіжних трансакцій (приблизно 34%) виконали комерційні банки, які працюють у СЕП за 3 моделлю обслуговування консолідованого коррахунку. Кількість установ цих банків становить третину від їх загального числа, а сума виконаних ними початкових платежів збільшилася більш як удвічі. За

цією моделлю працюють в основному банки з розгалуженою мережею філій (такі, як Укрсоцбанк, Промінвестбанк, банк "Україна" тощо), які здійснюють платежі через власну внутрібанківську платіжну систему (ВПС). Основною перевагою цієї моделі є те, що головний банк має змогу повністю контролювати розрахунки своїх підвідомчих установ.

Близько 33% від загальної кількості банківських установ працюють за 2 моделлю обслуговування консолідованого коррахунку. Кількість платіжних трансакцій, виконаних ними за 2000 рік порівняно з 1999 роком, збільшилася на 14%, а сума платежів — на 76%. За

цією моделлю працюють усі установи Ощадного банку України. Консолідовані кореспондентські рахунки відкрито його обласним дирекціям, які ведуть рахунки і контролюють розрахунки філій на регіональному рівні за допомогою ВПС. Нині до роботи за цією моделлю приєднується Державне казначейство України, яке поступово переводить свої установи на роботу в СЕП.

За незалежним кореспондентським рахунком у СЕП працюють близько 17% банківських установ. Кількість оброблених ними платіжних трансакцій порівняно з 1999 роком збільшилася на 36%, сума початкових платежів — на 63%.

Таблиця 2. Завантаженість СЕП у розрізі моделей обслуговування консолідованого коррахунку

Моделі	1999 р.		2000 р.		Відхилення			
	Кількість початкових платежів (тис. шт.)	Сума початкових платежів (млн. грн.)	Кількість початкових платежів (тис. шт.)	Сума початкових платежів (млн. грн.)	Кількість початкових платежів		Сума початкових платежів	
					(тис. шт.)	%	(млн. грн.)	%
За незалежним коррахунком	15201	221220	20632	359725	5430	36	138505	63
1 модель	6590	65951	6704	93630	114	2	27678	42
2 модель	11969	12475	13600	21895	1630	14	9420	76
3 модель	30392	103355	36403	220095	6011	20	116739	113
4 модель	2809	31163	3430	58662	621	22	27499	88
5 модель	0	0	0	0	0	0	0	0
6 модель	21688	108905	23428	180468	1740	8	71562	66
7 модель	1786	14979	2245	29764	459	26	14785	99
Усього	90435	558048	106442	964239	16005	18	406188	73

За 6 моделлю обслуговування консолідованого коррахунку за станом на 1 січня 2001 року працюють близько 6% від загальної кількості банківських установ. Сума виконаних ними початкових платежів за звітний період збільшилася на 66%, а кількість трансакцій — на 8%. За цією моделлю працюють комерційні банки, які не мають ВПС, але мають доволі розгалужену систему філій у регіонах України і надають своїм обласним дирекціям право організовувати їх роботу.

За 4 моделлю працює майже 5% банківських установ. Сума початкових платежів, оброблених ними за 2000 рік порівняно з попереднім роком зросла на 88% при збільшенні кількості платіжних трансакцій на 22%. Робота за цією моделлю дає змогу головному банку керувати процесом обмеження на початкові платежі філій у масштабах усієї країни.

Близько 4% банківських установ України працює за 1 моделлю обслуговування консолідованого коррахунку. Торік вони виконали на 2% більше початкових платежів, ніж у 1999 році. При цьому сума початкових платежів зросла на 42%. Ця найпростіша модель роботи в СЕП не потребує великих капіталовкладень.

Значно зросла (на 99%) сума початкових платежів, здійснених банками, які працюють за 7 моделлю, хоча ці установи налічують лише 3% від загалу учасників СЕП; кількість виконаних ними початкових платежів збільшилася на 26%. Ця модель — поєднання третьої і четвертої: головний банк має змогу контролювати значні фінансові операції філій, які водночас є відносно незалежними у розпорядженні дрібними сумами.

Вже сім років система електронних платежів Національного банку України успішно виконує покладені на неї функції вітчизняної платіжної системи. Протягом цього часу спостерігається тенденція до зростання загального обсягу платежів (див. таблицю 3) — із 31 млн. трансакцій на суму 48 млрд. грн. у 1994-му

до 106 млн. на суму 964 млрд. грн. у 2000 році. Збільшення кількості платежів більш як утричі, а суми — у 20 разів свідчить про те, що потреба суб'єктів господарювання у послугах банків зростає, а діюча система електронних платежів зручна для її учасників і на сьогодні цілком задовольняє їхні потреби.

Аналізуючи динаміку кількості та сум платежів (див. графік 2), зауважимо стрімке збільшення обсягу платежів у вересні 1996 року. Це пов'язано передусім із грошовою реформою, головною метою якої було введення замість тимчасової грошової одиниці (карбованця) національної валюти — гривні.

За період реформи — з 2 по 16 вересня 1996 року — банківською системою було вилучено карбованців на загальну суму 327.9 трлн. (97% емітованої до реформи готівки), в тому числі з обігу — 309.5 трлн. крб. (97%), із кас банків — 18.4 трлн. крб. (96.3%). Навантаження на СЕП збільшилось у 2—3 рази, зросли вимоги щодо швидкості та регламенту виконання платежів.

1998 рік порівняно з попереднім характеризувався зменшенням загальної суми платежів. Однак починаючи з 1999 року спостерігається збільшення обсягу

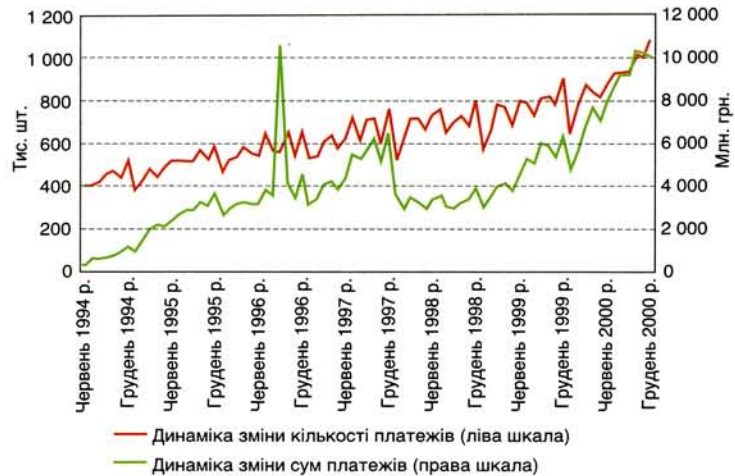
платежів комерційних банків, що пояснюється піднесенням економіки України та зростанням реального ВВП у січні — жовтні 2000 року на 5% відносно відповідного періоду попереднього року.

Зазначимо, що середньодобова завантаженість системи зросла з 336 тис. у січні до 514 тис. платежів у грудні 2000 року.

Збільшення кількості платіжних трансакцій та суми платежів свідчать про поживлення економічної активності, стійку тенденцію до збільшення фінансових потоків у господарському обороті України та спроможність системи електронних платежів забезпечити належне обслуговування її учасників. Надійність роботи СЕП повсякчас підвищується, розширюється спектр її послуг, розвивається бухгалтерська модель.

Насамкінець зазначимо, що нині Національний банк України працює над створенням і впровадженням у рамках існуючої платіжної системи нової підсистеми — Системи термінових переказів (СТП), що здійснюватиме перекази грошових коштів між комерційними банками України в режимі реального часу.

Графік 2. Динаміка змін кількості та сум платежів

Таблиця 3. Завантаженість СЕП

Показники	1994 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.
Кількість початкових платежів (тис. шт.)	31043	59581	68052	76104	82545	90435	106442
% до попереднього року	—	192	114	112	108	110	118
Сума початкових платежів (млн. грн.)	47719	288852	479265	565805	387191	558048	964239
% до попереднього року	—	605	166	118	68	144	173

У вміщених у цьому числі журналу прес-релізах, підготовлених прес-службою НБУ у січні 2001 року, зокрема повідомляється про зміни порядку формування резерву за операціями із цінними паперами, про визначення платіжності банком і монет НБУ, ліквідацію банку "Слов'янський".

Про порядок формування резерву за операціями із цінними паперами

Згідно з Положенням "Про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків від операцій із цінними паперами", затвердженим постановою Правління Національного банку України від 30.12.1999 р., банки повинні були сформувати у повному обсязі відповідні резерви до 01.01.2001 р.

У зв'язку зі змінами щодо порядку створення резерву за операціями з державними цінними паперами, внесеними до зазначеного положення відповідно до постанови Правління НБУ від 13.11.2000 р., банки зобов'язано провести планову переоцінку портфеля цінних паперів за станом на 01.01.2001 р. з урахуванням нових обставин.

Зокрема, за операціями з державними цінними паперами комерційним банкам дозволяється формувати резерв поетапно до 01.04.2001 р., тобто на підставі звітності за березень. З огляду на це банкам водночас із поданням звітності за формою № 691 ("Розрахунок резерву на відшкодування можливих збитків від операцій з цінними паперами") потрібно подавати також додаткову інформацію про суму резерву за операціями з державними цінними паперами та про фактично сформовану суму зазначеного резерву.

За матеріалами прес-релізу від 10.01.2001 р.

Комерційний акціонерний банк "Слов'янський" ліквідовано

Незважаючи на вжиті Національним банком України в межах своєї компетенції заходи, зокрема, запровадження особливого режиму контролю за діяльністю комерційного акціонерного банку "Слов'янський", призначення в банк тимчасової адміністрації, а також проведену нею роботу щодо поліпшення показників діяльності банку, його фінансовий стан залишився кризовим.

Аналіз активів КАБ "Слов'янський" свідчить про їх низьку якість та неможливість реалізації за балансовою вартістю, що викликало необхідність формування в значних обсягах (304 584 тис. грн.) резервів для відшкодування можливих втрат і, як наслідок, спричинило значне зменшення валюти балансу банку. Так, за період із 01.07.2000 р. до 01.01.2001 р. валюта балансу зменшилася на 361 956 тис. грн., або на 69,4% і за станом на 1 січня поточного року становила 159 821 тис. грн. При цьому резерви були сформовані банком за умови відсутності надходжень коштів, тобто шляхом збільшення його збитків.

Крім того, проведення банком "Слов'янський" високоризикових операцій із векселями без оцінки платоспроможності та фінансового стану їх емітентів, ліквідності й ринкової вартості векселів призвело до того, що ціна їх реалізації становить здебільшого 5—7% від номінальної вартості, тобто до значної втрати банком своїх активів.

Заборгованість за кредитами КАБ "Слов'янський" становить 57 557 тис. грн. (17% активів), у тому числі заборгованість

за простроченими та сумнівними кредитами — 56 080 тис. грн., або 97% від кредитного портфеля. Неотримані відсотки за кредитами дорівнюють 24 609 тис. грн. Ведення банком кредитної діяльності з грубим порушенням вимог окремих положень НБУ призвело до значної втрати ним активів і доходів, спричинивши неплатоспроможність банку.

"Слов'янський" систематично (починаючи з червня 2000 року) порушував економічні нормативи. Так, він постійно (з березня минулого року) не виконував норматив обов'язкового резервування коштів: сума недорезервування сягнула 21 509 тис. грн.

Протягом останніх шести місяців у банку "Слов'янський" зберігалася критична ситуація з ліквідністю. Обсяг високоліквідних активів за цей період зменшився на 1 463 тис. грн. і на 01.01.2001 р. становив лише 0,1% від загальних активів. До того ж банк не має реальних джерел для підтримання миттєвої ліквідності.

Діяльність "Слов'янського" — збиткова. За 2000 рік (за станом на 01.01.2001 р.) збитки становили 325 317 тис. грн., тобто за період із 01.07.2000 р. збільшилися на 299 236 тис. грн. Загальним фінансовим результатом діяльності банку (з урахуванням прибутків минулих років) є збитки на суму 122 426 тис. грн.

На 01.01.2001 р. нормативний капітал банку мав від'ємне значення (–94.805 тис. грн.), що менше однієї третини розміру нормативного капіталу, встановленого Національним банком України як мінімально необхідного.

Із червня 2000 року КАБ "Слов'янський" практично неспроможний виконувати доручення своїх клієнтів щодо проведення платежів. Сума платіжних документів клієнтів, не сплачених у строк із вини банку, на 01.01.2001 р. становила 3 394 тис. грн. Крім того, картотека неплатежів до кореспондентського рахунку банку, відкритого в Запорізькому обласному управлінні НБУ, дорівнювала 56 525 тис. грн. (до цього слід додати значну суму штрафних санкцій за порушення банком валютного законодавства України).

Загальна сума зобов'язань "Слов'янського" на 01.01.2001 р. становила 252 805 тис. грн. Зобов'язання перед фізичними особами сягнули 91 968 тис. грн., із них 73 643 тис. грн. — заборгованість за залишками коштів на поточних рахунках і за депозитами та 18 325 тис. грн. — несплачені відсотки за вкладками. Невиконання банком своїх зобов'язань перед вкладниками та кредиторами створило соціальну напругу в регіонах Запорізької, Донецької, Дніпропетровської областей та в Автономній Республіці Крим, де банк має свої філії.

Усе це — свідчення того, що КАБ "Слов'янський" є неплатоспроможним.

Результати перевірки, проведеної працівниками Національного банку в грудні 2000 року, свідчать, що тимчасова адміністрація в межах її компетенції вжила всіх можливих заходів для поліпшення фінансового стану банку. Проте їх виявилось недостатньо для виправлення ситуації.

Зважаючи на викладені вище факти, Правління Національного банку України постановило ліквідувати КАБ "Слов'янський".

За матеріалами прес-релізу від 19.01.2001 р.

Про визначення платіжності банкнот і монет НБУ

Банкноти і монети, що перебувають в обігу і виготовлені на замовлення Національного банку України, можуть бути платіжними або неплатіжними, тобто придатними чи непридатними до обігу. Ознаки платіжності встановлює НБУ, оголошуючи їх у процесі введення банкнот і монет в обіг.

Платіжними є введені в обіг Національним банком України як законний засіб платежу на території України банкноти і монети, які за ознаками платіжності повністю відповідають затвердженому зразку, а також ті, що за критеріями зношення, пошкодження і дефектів відповідають установленим вимогам.

Залежно від зовнішнього вигляду та ступеня зношеності або пошкодження платіжні банкноти (монети) поділяються на придатні та непридатні для обігу.

Придатні для обігу — це такі банкноти і монети, які за ознаками платіжності та дизайном повністю відповідають установленим Національним банком України зразкам, не мають пошкоджень, забруднень і зберегли естетичний зовнішній вигляд.

На придатних для обігу банкнотах допускається наявність незначних дефектів виробника (відхилення у розмірах банкноти до 1 мм у більший або менший бік; зміщення зображення рамки, якщо різниця між шириною протилежних полів банкноти не перевищує 3 мм) та незначних забруднень. Такі банкноти й монети з обігу не вилучаються і можуть видаватися установами банків клієнтам, вони обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень установами, організаціями та підприємствами всіх форм власності до всіх видів готівкових платежів, а установами банків, крім того, — для здійснення інших операцій з готівкою.

Непридатні для обігу — це ті банкноти і монети, які в ході використання набули перелічених нижче ознак зношення і пошкодження та зберегли всі ознаки платіжності або втратили чи змінили окремі з них, а також банкноти й монети з дефектами виробника, за винятком зазначених вище.

За критеріями зношення, забруднення, пошкодження і дефектів непридатні до обігу банкноти й монети поділяються на зношені, дуже зношені та з дефектами виробника.

Зношені банкноти та монети мають незначні ознаки зношення та пошкодження. Зношеними вважаються:

- банкноти без пошкоджень, але потерті, з ознаками фізичного зношення, із загальним чи локальним забрудненням, яке псує естетичний вигляд банкноти;
- банкноти, на яких є плями, написи (в тому числі видимі в ультрафіолетових або інфрачервоних променях), відбитки штампів (крім штампів про погашення); банкноти надірвані та надрізані (незалежно від розміру надриву, надрізу), зі склеєними надривами і надрізами (склеєна ділянка не повинна заважати визначенню номіналу та справжності, а також склеюватися з іншими банкнотами); банкноти з проколами та дірками, відірваними краями і кутами;
- монети з подряпинами і зміненням початковим кольором, якщо вони зберегли зображення малого Герба України та номіналу, а також рельєфний гурт (якщо він є на затвердженному зразку).

Зношені банкноти і монети, якщо їх справжність та платіжність не викликають жодного сумніву, установи, організації та підприємства усіх форм власності повинні прийматися без обмежень до всіх видів готівкових платежів. Установи банків приймають зношені банкноти й монети разом із виручкою підприємств, установ та організацій, а також як

платежі від фізичних і юридичних осіб, для проведення інших операцій з готівкою та обміну на придатні для обігу банкноти і монети.

Дуже зношені банкноти і монети мають суттєві ознаки зношення та/або пошкодження. До таких належать:

- банкноти з утраченими частинами (збереженою має бути щонайменше 55% початкової площі банкноти);
- банкноти, розірвані та розрізані на дві й більше частин (окрім розрізаних на вузькі смуги), а також склеєні (склеєна ділянка не повинна заважати визначенню справжності, склеюватися з іншими банкнотами), в тому числі — з утраченими частинами (одній банкноті має належати не менше 55% загальної площі частин, що збереглися);
- банкноти, розрізані на вузькі смуги та склеєні (збереженими мають бути всі смуги);
- банкноти, пошкоджені вогнем, водою, різними рідинами та хімікатами;
- банкноти, склеєні з двох половинок різних банкнот одного номіналу і дизайну, якщо ці половинки (частини) у місці склеювання за дизайном доповнюють одна одну, а їх сумарна площа не менша 75% початкової площі банкноти;
- монети деформовані, але без дірок і надломів, зі збереженим зображенням малого Герба України та номіналом.

Банкноти і монети з дефектами виробника — це грошові знаки, які не відповідають затвердженому зразку (зміщено графічні зображення, відсутні графічні зображення, одна або кілька фарб, номери, захисна стрічка, неправильно розміщено водяний знак або стрічку, водяний знак чи захисна стрічка не відповідають номіналу, нечітке карбування тощо), в тому числі зношені та дуже зношені банкноти і монети.

Гроші дуже зношені та з дефектами виробника, справжність і платіжність яких не викликає жодного сумніву, установи банків зобов'язані приймати від юридичних і фізичних осіб для обміну на придатні до обігу банкноти й монети, а також для зарахування на вклади і поточні рахунки та для платежів.

Установам банків забороняється видавати клієнтам (юридичним і фізичним особам) непридатні для обігу банкноти й монети. Інші установи, організації, підприємства всіх форм власності для розрахунків із фізичними та юридичними особами повинні використовувати в першу чергу придатні для обігу грошові знаки.

Установи банків повинні обмінювати непридатні для обігу банкноти і монети за таких умов:

- якщо не виникає сумніву щодо їх справжності та номіналу;
- якщо відсутня частка банкноти не може бути прийнята для обміну.

Банкноти і монети, справжність та платіжність яких викликали сумнів, установи банків у встановленому порядку передають на експертизу до регіонального управління Національного банку за місцезнаходженням.

Фальшиві та перероблені банкноти і монети установами банків вилучаються.

Фальшиві банкноти і монети — це грошові знаки, виготовлені будь-яким способом (у тому числі промисловим), у супереч з установленому законодавством порядку, та імітують (фальсифікують) платіжні банкноти і монети, виготовлені на замовлення Національного банку України і введені ним в обіг.

За матеріалами прес-релізу від 25.01.2001 р.

На замовлення "Вісника НБУ"
добірку підготовлено прес-службою
Національного банку України.

Про введення в обіг розмінної монети номіналом 1 копійка 2000 року випуску

Національний банк України 2 січня 2001 року ввів у обіг розмінну монету номіналом 1 копійка випуску 2000 року.

За дизайном монета не відрізняється від монет номіналом 1 копійка зразка 1992 та 1996 років карбування, за винятком року карбування — 2000.

Монету виготовлено із нержавіючої сталі, вага — 1.5 г, діаметр — 16.0 мм, товщина — 1.2 мм, гурт — гладкий.

Монета номіналом 1 копійка випуску 2000 року, а також монети зазначеного номіналу зразка 1992, 1994 та 1996 років випуску є дійсним платіжним засобом України й обов'язкові до приймання за їх номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет "Танці на льоду"

Національний банк України, продовжуючи серію "Спорт", 30 січня 2001 року ввів у обіг пам'ятні монети "Танці на льоду" номіналами 10 та 2 гривні, присвячені XIX зимовим Олімпійським іграм, які відбудуться у 2002 році в Солт-Лейк-Сіті (США).

Монету номіналом 10 гривень виготовлено зі срібла. Діаметр монети — 38.61 мм, вага дорожнього металу в чистоті — 31.1 г, якість виготовлення — пруф, тираж — 3 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу. Діаметр монети — 31.0 мм, вага — 12.8 г, якість виготовлення — звичайна, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На лицьовому боці (аверсі) монет півколом зображено стилізований фрагмент сніжинки, на якому розміщено напис **УКРАЇНА** та малий Державний герб України; праворуч унизу на дзеркальному тлі — написи: на монеті зі срібла — **10 / ГРИВЕНЬ / 2001**, позначення металу та його проби — **Ag 925**, вага в чистоті — **31.1**; на монеті з

нейзильберу — **2 / ГРИВНІ / 2001**. На аверсі обох монет розміщено логотип Монетного двору Національного банку України.

На зворотному боці (реверсі) монет у лівій верхній частині на дзеркальному тлі розміщено стилізоване зображення пари танцюристів, у правій нижній частині монети на рельєфному зображенні сніжинки — написи: **XIX ЗИМОВІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ / СОЛТ-ЛЕЙК-СІТІ / 2002**.

Художники — Володимир Таран, Сергій Харук, Олександр Харук, Віталій Козаченко.

Скульптор — Володимир Дем'яненко.

Пам'ятні монети "Танці на льоду" номіналом 10 та 2 гривні, присвячені XIX зимовим Олімпійським іграм, є дійсними платіжними засобами України й обов'язкові до приймання за їх номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

АННОТАЦИИ

Владимир Кротюк, Виктор Новиков. *Особенности нового Закона "О банках и банковской деятельности"*.

Авторы комментируют положения нового Закона "О банках и банковской деятельности", в котором учтены новые экономические реалии, сложившиеся в Украине в связи с переходом к рыночным отношениям.

Состояние платежного баланса Украины за 9 месяцев 2000 года. Аналитическое обозрение основных статей платежного баланса Украины за три квартала 2000 года. Материал дополняют соответствующие графики и таблицы.

Юрий Василенко. *Последствия девальвации для эффективности экспорта.*

Формулируются зависимости показателей эффективности экспорта от девальвации и инфляции в разных экономических ситуациях, определяются условия их максимизации. Автор приходит к выводу, что с точки зрения максимизации таких показателей эффективности внешней торговли, как рентабельность и масса чистого дохода (как в национальной, так и в твердой валютах) политику НБУ по стабилизации курса гривни необходимо признать правильной.

Индексы цен потребительского рынка и цен производителей промышленной продукции Украины в 1991—2000 гг.

Динамика учетной и ломбардной ставок НБУ в 1992—2000 гг. Таблицы, отражающие динамику учетной ставки НБУ в период с конца 1992 г. по 2000 г. включительно, и ломбардной ставки НБУ в период с 1995 г. по 2000 г.

Андрей Скрипник. *Прогноз налоговых поступлений на 2001 год с учетом влияния динамики денежной массы.*

Представлены модели расчета налоговых поступлений на 2001 год, учитывающие влияние динамики денежного агрегата М3. Рассматриваются также факторы, определяющие темпы роста М3 и инфляции.

Основные монетарные параметры денежно-кредитного рынка Украины в декабре 2000 г.

Аналитические материалы в форме таблиц, отражающие механизмы и объемы рефинансирования Национальным банком Украины коммерческих банков в 2000 г. и в декабре 2000 г.; среднюю процентную ставку по кредитам НБУ, данным коммерческим банкам в 2000 г. и в декабре 2000 г.; процентные ставки коммерческих банков по кредитам и депозитам в национальной валюте в декабре 2000 г.; темпы роста денежной массы в январе — декабре 2000 г.

Елена Береславская. *Стабильность гривни — успех 2000 года.*

Анализируя факторы, обусловившие стабильность курса гривни, а также состояние отечественных валютно-финансовых рынков и банковской системы в целом, автор приходит к выводу, что в 2001 году есть все объективные условия для спокойной и прогнозируемой работы украинского валютного рынка.

Официальный курс гривни к евро, доллару США, немецкой марке и российскому рублю в 2000 г., установленный Национальным банком Украины

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины один раз в месяц (за декабрь 2000 года)

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за декабрь 2000 года)

Степан Кручок. *Соблюдение экономических нормативов как фактор надежности ипотечных банков.*

Обосновывается необходимость применения ипотечными банками специальных экономических нормативов и предлагается порядок их расчета.

Дмитрий Кошевой. *В поисках внутреннего потенциала.*

Анализируя отечественный фондовый рынок, автор утверждает, что фундаментальная причина снижения украинских фондовых индексов — в отсутствии интереса со стороны иностранных инвесторов. Украинские акции не вырастут, если не появятся инвесторы отечественные.

Вадим Краснов. *Украинский рынок капиталов.*

Рассматриваются основные составляющие рынка капитала. Анализируется нынешнее состояние украинского рынка капитала, предлагаются меры по его усовершенствованию.

Рынок государственных ценных бумаг Украины в декабре 2000 г.

Аналитические материалы в форме таблиц и графика о результатах аукционов по размещению облигаций внутреннего государственного займа в январе — декабре 2000 года.

Людмила Примостка. *Управление активами и пассивами коммерческого банка.*

Рассматривается эволюция подходов к управлению финансовой деятельностью коммерческого банка. Автор раскрывает сущность и содержание концепции, стратегий и методов интегрированного управления активами и пассивами, а также исследует проблемы их внедрения в практику работы украинских банков.

Сергей Савчук. *Система управления кредитными рисками во многофилиальном банке.*

Рассматриваются основные составляющие управления рисками во многофилиальном банке: оценка риска, методы управления им, организационная структура и механизм принятия управленческих решений, касающихся кредитного риска.

Светлана Остап. *Некоторые аспекты прибыльности и финансовой устойчивости коммерческого банка.*

Автор обосновывает необходимость проведения анализа прибыльности банковской деятельности, анализирует, как на нее влияют внутренние и внешние факторы, аргументирует выбор концепции развития банка, касается вопросов формирования рационального состава и структуры финансовых ресурсов, оптимального размещения банковских средств.

Изменения и дополнения к "Официальному списку коммерческих банков Украины и перечню операций, на осуществление которых коммерческие банки получили лицензию Национального банка Украины", внесенные за период с 1 декабря 2000 г. по 1 января 2001 г.

Банки, внесенные в Реестр банков, их филиалов и представительств, валютных бирж в декабре 2000 г.

Банки, исключенные из Реестра банков, их филиалов и представительств, валютных бирж в декабре 2000 г.

Надежда Сологуб. *Правописание названий украинских банков.*

Доктор филологических наук Н.Сологуб анализирует случаи отклонения от норм украинского правописания в названиях банков Украины и предлагает правильное их написание.

Динамика финансового состояния банков Украины на 1 января 2001 г.

Аналитические материалы в форме графиков, характеризующие финансовое состояние банковской системы Украины по основным показателям активов и пассивов банков.

Татьяна Мирошниченко. *Итоги работы СЕП в 2000 году.*

Краткий анализ работы СЭП НБУ в разрезе использования банковскими учреждениями Украины разных моделей обслуживания консолидированного корреспондентского счета, проиллюстрированный графиками и таблицами.

Пресс-служба НБУ сообщает.

Изложение избранных пресс-релизов, подготовленных пресс-службой НБУ в январе 2001 года. Сообщается, в частности, об изменениях порядка формирования резерва по операциям с ценными бумагами, об определении платежеспособности банкнот и монет НБУ, ликвидации банка "Славянский".

О выпуске в обращение разменной монеты номиналом 1 копейка 2000 года выпуска.

Официальное сообщение о выпуске разменной монеты номиналом 1 копейка. Нумизматическое описание и фотоизображение монеты.

О выпуске в обращение памятных монет "Танці на льоду".

Сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятных монет номинальной стоимостью 2 и 10 гривен, посвященных XIX зимним Олимпийским играм в Солт-Лейк-Сити (США). Фотоизображение аверса и реверса монет.

ANNOTATION

Volodymyr Krotiyuk, Viktor Novikov. *The Peculiarities of the new Law "On Banks and Banking Activities."*

The authors comment on the provisions of the new Law "On Banks and Banking Activities," in which new economic realities in Ukraine are taken into account in connection with the transition to market relations.

The State of the Balance of Payments of Ukraine for Nine Months of 2000.

An analytical review of the main items of the Balance of Payments of Ukraine for three quarters of 2000. The material is illustrated by the respective charts and tables.

Yuriy Vasylenko. *The Consequences of Devaluation and Exports Efficiency.*

An analytical review of the dependence of exports efficiency indicators on devaluation and inflation in different economic situations and the conditions of their maximization are defined. The author comes to a conclusion that from the standpoint of maximizing indicators of foreign trade efficiency, such as profitability and the volume of net profit (either in the national or hard currencies), it is necessary to state that the NBU policy on the hryvnia rate stabilization is correct.

Price Indices of the Consumer Market and Industrial Production Manufacturers in Ukraine for 1991—2000.

Dynamics of the NBU Discount and Lombard Rates in 1992—2000.

The tables reflecting the dynamics of the NBU discount rate for the period from the end of 1992 till 2000 and the NBU Lombard rate for the period from 1995 till 2000.

Andriy Skrypnyk. *Forecast of Tax Receipts for 2001 with Taking into Consideration the Dynamics of Money Supply Impact.*

The models for calculating tax receipts for 2001 and considering the dynamics of the M3 monetary aggregate are presented. The factors are also considered, which determine the growth rates of M3 and inflation.

Main Monetary Parameters of Ukraine's Money and Credit Market in December 2000.

The analytical materials are presented in the form of tables and diagrams, reflecting the mechanisms and volumes of refinancing commercial banks by the National Bank of Ukraine in 2000 and in December 2000; average interest rates on credits granted by the National Bank of Ukraine to commercial banks in 2000 and in December 2000; commercial banks' interest rates on credits and deposits in the national currency in December 2000; rates of money supply growth in January—December 2000.

Olena Bereslavskaya. *Hryvnia Stability is a Success in 2000.*

While analyzing the factors, which caused the hryvnia rate stability, as well as the state of the national foreign exchange and financial markets and the banking system as a whole, the author comes to a conclusion that there are all objective conditions in 2001 for a regular and predicted work of the Ukrainian foreign exchange market.

Official Exchange Rates Set by the National Bank of Ukraine for the Hryvnia against EURO, U.S. Dollar, Deutsche Mark and Russian Ruble in 2000.

Official Exchange Rates Set Monthly by the National Bank of Ukraine for the Hryvnia against Foreign Currencies (December 2000).

Official Exchange Rates Set Daily by the National Bank of Ukraine for the Hryvnia against Foreign Currencies (December 2000).

Stepan Kruchok. *Compliance with the Economic Standards as a Factor of Mortgage Banks Reliability.*

The author substantiates the necessity for mortgage banks to apply special economic standards and suggests the order of their calculation.

Dmytro Koshovyi. *In Search of the Internal Potential.*

While analyzing the national stock market, the author states that the absence of interest on the part of foreign investors is a fundamental reason of a drop in the Ukrainian stock indices. The Ukrainian shares will not grow unless the national investors come.

Vadym Krasnov. *Ukrainian Capital Market.*

The main components of the capital market are considered, the present-day state of the Ukrainian capital market is analyzed and measures on its improvement are suggested.

State Securities Market of Ukraine in December 2000.

The analytical materials are presented in the form of tables and diagrams, reflecting the auction results of domestic T-bills placement in January—December 2000.

Lyudmyla Prymostka. *Managing Commercial Bank's Assets and Liabilities.*

An evolution of approaches to managing commercial bank's financial activities is considered. The author reveals the essence and contents of the concept, strategy and methods of integrated assets and liabilities management, as well as investigates the problems of their implementation into the practical activities of the Ukrainian banks.

Serhiy Savchuk. *System of Credit Risk Management in a Multi-Branch Bank.*

The main components of risk management in a multi-branch bank: risk rating, methods of managing them, organizational structure and mechanism of taking managerial decisions, as far as credit risk is concerned.

Svitlana Ostash. *Some Aspects of Commercial Bank Profitability and Financial Stability.*

The necessity of making analysis of banking activities' profitability is substantiated, and the analysis of internal and external factors is made, as well as choice of the bank development concept is validly proved. The author also considers the issues of forming the rational structure of the financial resources and optimal allocation of banking funds.

Changes and Addenda to the "Official List of Ukrainian Commercial Banks and Operations Licensed by the National Bank of Ukraine," from December 2000 till January 1, 2001.

Banks Included into the Register of Banks, their Branches and Representative Offices, Currency Exchanges in December 2000.

Banks Removed from the Register of Banks, their Branches and Representative Offices, Currency Exchanges in December 2000.

Nadia Solohub. *Spelling the Names of the Ukrainian Banks.*

N. Solohub, Doctor of Philological Sciences analyzes the cases of deviation from the standards of the Ukrainian spelling the names of the Ukrainian banks and suggests their correct spelling.

Dynamics of Banks Financial State as of January 1, 2001.

The analytical materials are presented in the form of diagrams, characterizing the financial state of the banking system of Ukraine according to the main indicators of banks' assets and liabilities.

Tetiana Myroshnychenko. *Results of the SEP Functioning in 2000.*

A short analysis of the NBU SEP functioning is presented as concerns different models of servicing consolidated correspondent account by the banking institutions of Ukraine. The material is illustrated by diagrams and tables.

The NBU Press Service Informs.

A survey of selected press releases, prepared by the NBU press service in January 2001. In particular, it informs about changes in the procedure of forming reserves on the operations with securities, defining the solvency of the NBU banknotes and coins and the liquidation of the "Slaviansky" bank.

On Putting into Circulation the Coin of 1 Kopeck Denomination, Issued in 2000.

An official information on putting into circulation the coin of 1 kopeck denomination. A numismatic description and photos of the coin are presented.

On Putting into Circulation Commemorative Coins "Dances on Ice."

An information on putting into circulation and a numismatic description of the commemorative coins of 2 and 10 hryvnias denomination, dedicated to the 19th Winter Olympic Games in Salt Lake City (USA). The obverse and reverse are shown on the photos.

До уваги авторів!

Шановні друзі!

Надсилаючи до редакції матеріали, просимо виконувати такі правила.

I. Вимоги до текстових матеріалів:

1. Стаття має відповідати тематичному спрямуванню журналу.

2. Рукописи для публікації подаються:

а) електронною поштою (litvinova@bank.gov.ua) або на дискеті (Word) та у двох роздрукованих екземплярах. Файл *.doc необхідно продублювати в *.rtf форматі;

б) паперовий варіант статті має бути надрукований на одній стороні аркуша 12 або 14 кеглем через два інтервали (29 рядків на сторінці, ширина полів зліва — 3 см).

3. Максимальний обсяг статті — 15 сторінок (30 — 35 тисяч знаків із пробілами), як виняток — 20 сторінок (45 — 50 тисяч знаків із пробілами).

4. Статті надсилаються українською мовою. Прізвища іноземних авторів, назви наукових праць, терміни тощо після викладу українською мовою подаються в дужках мовою оригіналу.

5. До рукопису додається анотація, в якій має бути стисло і чітко сформульована головна ідея статті та обґрунтована її актуальність.

6. У вихідних даних обов'язково вказуються прізвище, ім'я та по батькові автора (авторів), місце роботи, посада, вчений ступінь та наукове звання, службова та домашня адреси, службовий та домашній телефони, ксерокопія довідки про присвоєння Державною по-

датковою адміністрацією ідентифікаційного номера (для іногородніх — адреса місцевої податкової інспекції). Необхідно також обов'язково поставити підпис.

7. Цитати, таблиці, статистичні дані, цифрові показники подаються з посиланням на джерела (назва, місто, видавництво, рік, том, сторінка). Список використаних джерел подається наприкінці статті. Посилання в тексті на ту чи іншу працю позначається порядковим номером цієї праці за списком.

8. Статті подаються в структурованому вигляді: розділи, підрозділи мають бути виділені, з назвами (особливо для великих статей); головні думки автора та висновки виділяються в тексті напівжирним шрифтом, курсивом або підкресленнями.

9. До рукопису додається заява з підписами авторів про те, що надіслана праця не друкувалася і не подана для публікації до інших видань.

10. Скорочення, крім загальноприйнятих (скорочення мір, термінів, математичних величин), не допускаються.

11. Шрифти використовуються Times New Roman Cyr, Arial Cyr.

II. Вимоги до ілюстративних матеріалів:

1. До статті додаються якісна кольорова фотокартка автора або слайд (гірше — негатив), а також інші ілюстрації, придатні для сканування (непошкоджені, чіткі і якісні).

2. Якщо фотографія надається в електронному вигляді, то вона повинна мати роздільну здатність не менш як 300 dpi (Photoshop — формат .tif чи .eps).

3. Графіки подаються окремим файлом у Excel.

4. До кожного графіка обов'язково подається окрема таблиця даних, на основі якої він збудований, та його паперова роздруковка в кольорі. Зведені таблиці даних не бажані.

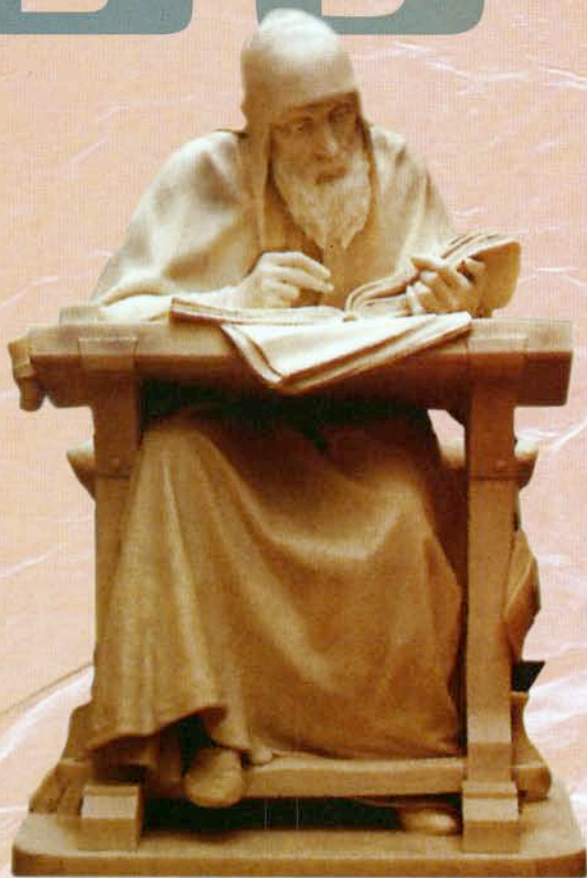
5. Таблиці і графіки повинні бути пронумеровані і мати назву.

6. Подаючи весь матеріал у цілісному вигляді, схеми і таблиці слід додатково подавати ще й окремим файлом.

III. Статті, оформлені з порушенням зазначених правил, а також рукописні матеріали до розгляду не приймаються.

IV. Редакція передає статті на рецензії кваліфікованим фахівцям Національного банку та членам редколегії, а також залишає за собою право скорочувати і редагувати статті.

V. Відповідальність за точність викладених фактів несуть автори.

Передплатний індекс журналу "Вісник НБУ" і додатка до нього
"Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
у Каталозі періодичних видань України — 74132